

Tuomioistuinharjoittelu

Lausuntotiivistelmä

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2009:27

Tuomioistuinharjoittelu

Lausuntotiivistelmä

OIKEUSMINISTERIÖ

ISSN 1458-7149

ISBN 978-952-466-931-3 (nid.)

ISBN 978-952-466-932-0 (PDF)

Oikeusministeriö

Helsinki 2009

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
21.10.2009

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Lausuntotiivistelmä	
Päivi Saukonoja ylitarkastaja		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Tuomioistuinharjoittelu Lausuntotiivistelmä			
Julkaisun osat			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Oikeusministeriö asetti 21.12.2007 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus hallituksen esitykseksi tuomioistuinharjoittelun kehittämiseksi. Työryhmä luovutti mietintönsä 8 päivänä huhtikuuta 2009 (Tuomioistuinharjoittelu, työryhmämietintö 2009:5).</p> <p>Lausuntoa pyydettiin 27 käräjäoikeudelta, kaikilta hallinto- ja hovioikeuksilta sekä 10 muulta viranomaiselta ja yhteisöltä. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle varattiin tilaisuus antaa lausunto. Tässä tiivistelmässä selostetaan mietinnöstä annettuja lausuntoja.</p> <p>Kaikki lausunnonantajat ovat yhtyneet työryhmän mietintöön tuomioistuinharjoittelun kehittämisen tarpeen osalta.</p> <p>Suurin erimielisyys lausunnonantajien kesken on ollut tuomioistuinharjoittelun laajentamisesta hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Lausunnonantajista korkein hallinto-oikeus ja kaikki hallinto-oikeudet ovat yksimielisesti kannattaneet harjoittelun laajentamista hallinto-oikeuksiin. Lausunnonantajat ovat lisäksi muun muassa kannattaneet laajasti harjoittelijan toimivaltuuksien aikaistamista käräjäoikeudessa sekä pitäneet yhdenmukaisen harjoittelijan perehdyttämisen, koulutuksen ja työnohjauksen sisällön kehittämistä välttämättömänä.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) käräjäoikeudet, hovioikeudet, hallinto-oikeudet			
Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 22/31/2007, OM002:00/2008			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2009:27		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466-931-3 (nid.) 978-952-466-932-0 (PDF)
Kokonaissivumäärä 94	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
21.10.2009

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Sammandrag av utlåtandena	
Päivi Saukonoja överinspektör		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes	
Publikation (även den finska titeln) Domstolspraktik			
Publikationens delar Sammandrag av utlåtandena			
Referat <p>Justitieministeriet tillsatte en arbetsgrupp den 21.12.2007, vars uppgift var att utarbeta ett förslag till Regeringens proposition till lag om domstolspraktik samt vissa lagar som har samband med den. Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande (Domstolspraktik, arbetsgruppsbetänkande 2009:5) den 8 april 2009.</p> <p>Utlåtanden begärdes av 27 tingsrätter, alla förvaltningsdomstolar och hovrätter samt av 10 övriga myndigheter och organisationer. Därtill gavs högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen tillfälle att utge sina utlåtanden. I detta sammandrag redogörs för de utlåtanden som avgivits om betänkandet.</p> <p>Alla remissinstanser var av samma åsikt som arbetsgruppen om behovet att utveckla domstolspraktiken</p> <p>Den största meningsskiljaktigheten mellan remissinstanserna har gällt domstolspraktikens utsträckande till hovrätterna och förvaltningsdomstolarna. Av remissinstanserna var högsta förvaltningsdomstolen och alla förvaltningsdomstolarna enhälligt av den åsikten att domstolspraktiken bör utsträckas till förvaltningsdomstolarna. Därtill har remissinstanserna bl.a. understött i stor omfattning att praktikantens befogenheter vid tingsrätten borde tidigareläggas samt ansett det nödvändigt att utveckla ett enhetligt innehåll för praktikantens introduktion, utbildning och arbetshandledning.</p>			
Nyckelord tingsrätter, hovrätter, förvaltningsdomstolar			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren) JM 22/31/2007, JM002:00/2008			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2009:27		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466-931-3 (häft.) 978-952-466-932-0 (PDF)
Sidoantal 94	Språk	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	9
1.1 Taustaa.....	9
1.2 Lausunnot.....	10
2 YHTEENVETO LAUSUNNOISTA.....	12
2.1 Yleistä.....	12
3 YLEISET ARVIOT TYÖRYHMÄN EHDOTUKSISTA.....	14
3.1 Valtiovarainministeriön lausunto.....	14
3.2 Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden lausunto.....	14
3.2.1 Korkein oikeus.....	14
3.2.2 Korkein hallinto-oikeus.....	15
4 HOVIOIKEUDET.....	16
4.1 Yleistä.....	16
4.2 Helsingin hovioikeus.....	16
4.3 Itä-Suomen hovioikeus.....	21
4.4 Kouvolan hovioikeus.....	21
4.5 Rovaniemen hovioikeus.....	24
4.6 Turun hovioikeus.....	26
4.7 Vaasan hovioikeus.....	27
5 HALLINTO-OIKEUDET.....	29
5.1 Yleistä.....	29
5.2 Ahvenanmaan hallinto-oikeus.....	29
5.3 Helsingin hallinto-oikeus.....	29
5.4 Hämeenlinnan hallinto-oikeus.....	31
5.5 Kouvolan hallinto-oikeus.....	33
5.6 Kuopion hallinto-oikeus.....	35
5.7 Oulun hallinto-oikeus.....	36
5.8 Rovaniemen hallinto-oikeus.....	37
5.9 Turun hallinto-oikeus.....	37
5.10 Vaasan hallinto-oikeus.....	39
6 MUUT LAUSUNNONANTAJAT.....	40
6.1 Tuomariliitto.....	40
6.2 Suomen Asianajajaliitto.....	44
6.3 Suomen Lakimiesliitto.....	46
6.4 Nuoret Lakimiehet.....	48
6.5 Valtakunnansyyttäjävirsto.....	49
6.6 Julkiset oikeusavustajat ry.....	49
6.7 Helsingin ja Turun yliopiston lausunnot.....	50
6.7.1 Helsingin yliopisto.....	50
6.7.2 Turun yliopisto.....	51

7 YKSITYISKOHTAISEMMAT ARVIOT KESKEISISTÄ EHDOTUKSISTA.....	53
7.1 Tuomioistuinharjoittelun kesto ja harjoittelupaikat.....	53
7.2 Harjoittelijan toimivalta käräjäoikeudessa.....	65
7.3 Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä.....	69
7.4 Harjoittelijoiden koulutus ja tutorointi.....	71
7.5 Valinta tuomioistuinharjoitteluun.....	75
7.6 Notaarien lukumäärä.....	79
7.7. Notaarien palkkaus.....	83
8 PYKÄLÄKOHTAISET HUOMAUTUKSET.....	86

1 Johdanto

1.1 Taustaa

Oikeusministeriö asetti 21.12.2007 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus hallituksen esitykseksi tuomioistuinharjoittelun kehittämiseksi. Työryhmän tehtävänä oli kehittää tuomioistuinharjoittelua siihen suuntaan, että se antaa nykyistä parempia valmiuksia tuomarin tehtäviin. Tavoitteena oli, että tuomioistuinharjoittelijat saavat koko valtakunnassa yhtenäisen, suunnitelmallisen koulutuksen ja että heidän työtehtävänsä ovat riittävän monipuolisia. Tämän voidaan arvioida lisäävän tuomioistuinharjoittelun houkuttelevuutta.

Tuomioistuinharjoittelua kehitettäessä tuli pyrkiä siihen, että nekin etevät ja lahjakkaat lakimiehet, jotka eivät hakeudu nykymuotoiseen tuomioistuinharjoitteluun, kiinnostuisivat tuomioistuinharjoittelusta. Samalla tuli pohtia myös sitä, järjestetäänkö tuomioistuinlaitoksen palvelukseen aikoville lakimiehille tuomioistuinharjoittelun päätyttyä vapaaehtoista tuomarinuralle valmentavaa jatkoharjoittelua. Tätä harkittaessa tuli ottaa huomioon, että tuomarinuran tulee edelleen säilyä avoimena.

Työryhmän tuli mietinnössään ottaa huomioon vireillä oleva käräjäoikeuksien rakennemuutos ja oikeudenkäyntimenettelyä koskevat muutokset sekä mahdolliset tuomioistuinten henkilöstörakenteen muutokset ja arvioida näiden muutosten vaikutus tuomioistuinharjoittelun suorittamiseen.

Työryhmän tuli mietinnössään ottaa kantaa ainakin seuraaviin seikkoihin

- säilytetäänkö tuomioistuinharjoittelu kaikille lakimiehille suunnattuna yleisharjoitteluna vai suunnataanko se vain oikeuslaitoksen lakimiesammatteihin pyrkiville
- missä paikoissa tuomioistuinharjoittelu suoritetaan (käräjäoikeudet, hovioikeudet, hallinto-oikeudet, erityistuomioistuimet, Maanmittauslaitos, muut tahot)
- mikä on tuomioistuinharjoittelijoiden määrä harjoittelupaikoittain
- miten tuomioistuinharjoittelijan valinta tapahtuu (valintamenettely ja valintaperusteet)
- mikä on tuomioistuinharjoittelun kesto
- mikä on tuomioistuinharjoittelun sisältö (tehtävät, toimivaltuudet, teoreettinen koulutus, harjoitteluohjelma)
- miten tuomioistuinharjoittelijoita ohjataan ja arvioidaan heidän harjoittelunsa aikana ja sen päättyessä
- säilytetäänkö varatuomarin arvonimi ja mikä taho sen myöntää
- mikä on tuomioistuinharjoittelijoiden virkamiesoikeudellinen asema ja mitkä ovat heidän palvelussuhteensa ehdot
- järjestetäänkö tuomioistuinlaitoksen lakimiesammatteihin aikoville vapaaehtoista jatkoharjoittelua, mikä on tällaisen jatkoharjoittelun sisältö ja kesto ja missä tällainen jatkoharjoittelu suoritetaan
- mikä on käräjäviskaalien asema ja tehtävät

Työryhmä ehdotti tuomioistuinharjoittelun laajentamista hallinto- ja hovioikeuteen siten, että jatkossa puolet suorittaisivat harjoittelunsa kokonaisuudessaan käräjäoikeudessa. Toinen puoli suorittaisi ensin kuuden kuukauden harjoittelun käräjäoikeudessa ja jatkaisi sitten harjoittelua kuuden kuukauden ajan joko hallinto- tai hovioikeudessa. Harjoittelu kokonaispituus olisi edelleen yksi vuosi ja se suoritettaisiin yhtäjaksoisesti. Harjoittelijoiden valinta tapahtuisi kerran vuodessa samanaikaisesti molempiin harjoittelujaksoihin. Notaarin virkanimike korvattaisiin käräjänotaarin virkanimikkeellä. Harjoittelun voisi arviolta suorittaa vuosittain 160 harjoittelijaa.

Harjoittelu suunnitelma olisi kaikille harjoittelijoille laadittava yhtenäinen suunnitelma, jossa määrättäisiin harjoittelun tavoitteet, harjoittelussa ja teoriaopinnoissa käsiteltävät asiakokonaisuudet, opetusmuodot, harjoittelun arvioinnin perusteet sekä mahdolliset muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat. Harjoittelusuunnitelman laadinnasta vastaisi tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä, joka koostuisi kahdesta käräjäoikeuden, yhdestä hallinto-oikeuden, yhdestä hovioikeuden ja yhdestä oikeusministeriön edustajasta. Hyväksytysti suoritettua harjoittelua jälkeen olisi mahdollisuus saada varatuomarin arvonimi.

Työryhmän mietintöön sisältyi kahden jäsenen eriävät mielipiteet.

1.2 Lausunnot

Lausuntoa pyydettiin hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien lisäksi 27 käräjäoikeudelta sekä 10 muulta viranomaiselta ja yhteisöltä. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle varattiin tilaisuus antaa lausunto. Lausunnon toimittivat kaikki tahot Lapin yliopistoa lukuun ottamatta.

Korkein oikeus
Korkein hallinto-oikeus

Helsingin hovioikeus
Itä-Suomen hovioikeus
Kouvolan hovioikeus
Rovaniemen hovioikeus
Turun hovioikeus
Vaasan hovioikeus

Ahvenanmaan hallinto-oikeus
Helsingin hallinto-oikeus
Hämeenlinnan hallinto-oikeus
Kouvolan hallinto-oikeus
Kuopion hallinto-oikeus
Oulun hallinto-oikeus
Rovaniemen hallinto-oikeus
Turun hallinto-oikeus
Vaasan hallinto-oikeus

Ahvenanmaan kärjäoikeus
Espoon kärjäoikeus
Helsingin kärjäoikeus
Hyvinkään kärjäoikeus
Hämeenlinnan kärjäoikeus
Joensuun kärjäoikeus
Jyväskylän kärjäoikeus
Kajaanin kärjäoikeus
Kemi-Tornion kärjäoikeus
Kokkolan kärjäoikeus
Kouvolan kärjäoikeus
Kuopion kärjäoikeus
Lahden kärjäoikeus
Lappeenrannan kärjäoikeus
Mikkelin kärjäoikeus
Oulun kärjäoikeus
Porin kärjäoikeus
Porvoon kärjäoikeus
Raaseporin kärjäoikeus
Rovaniemen kärjäoikeus
Seinäjoen kärjäoikeus
Tampereen kärjäoikeus
Turun kärjäoikeus
Tuusulan kärjäoikeus
Vaasan kärjäoikeus
Vantaan kärjäoikeus
Ylivieskan kärjäoikeus

Valtakunnansyyttäjänvirasto

Suomen Asianajajaliitto
Suomen Lakimiesliitto
Suomen tuomariliitto
Nuoret Lakimiehet
Julkiset oikeusavustajat ry

Helsingin yliopisto
Lapin yliopisto
Turun yliopisto

Valtiovarainministeriö

2 Yhteenveto lausunnoista

2.1 Yleistä

Kaikki lausunnonantajat ovat yhtyneet työryhmän mietintöön tuomioistuinharjoittelun kehittämisen tarpeen osalta.

Suurin erimielisyys lausunnonantajien kesken on ollut tuomioistuinharjoittelun laajentamisesta hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Esitystä ovat kannattaneet valtiovarainministeriö, korkein oikeus, Nuoret Lakimiehet, Julkiset oikeusavustajat, kolme hovioikeutta sekä Helsingin ja Turun yliopisto. Lausunnon antaneet yliopistot ovat lausunnoissaan esittäneet, että harjoittelijoiden koulutusohjelma voitaisiin toteuttaa yhteistyössä yliopistojen kanssa ja että harjoittelijoiden koulutusta ei pidä rakentaa päällekkäiseksi yliopistojen tarjoaman koulutuksen kanssa.

Käräjäoikeudet, kolme käräjäoikeutta lukuun ottamatta, ovat vastustaneet tuomioistuinharjoittelun laajentamista esitetyllä tavalla hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Yksi käräjäoikeus on suhtautunut esitykseen varauksellisesti samoin kuin Lakimiesliitto. Vastustavissa lausunnoissa on yhdytty työryhmän mietinnön eriävissä mielipiteissä esitettyyn, jonka mukaan mahdollisuus määräaikaiseen, kuusi kuukautta kestäväan työjaksoon hovi- tai hallinto-oikeudessa tulisi tarjota vasta sen jälkeen, kun harjoittelija on suorittanut käräjäoikeudessa vuoden kestäväan harjoittelujakson. Myös Suomen Asianajajaliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto ovat yhtyneet eriäviin mielipiteisiin. Myös Tuomariliitto on katsonut, että harjoittelun tulee kestää vähintään yhden vuoden käräjäoikeudessa.

Harjoittelun laajentamiseen hovi- ja hallinto-oikeuksiin on sinänsä suhtauduttu myönteisesti. Kuitenkin vastustavissa käräjäoikeuksien lausunnoissa kynnyskysymykseksi on noussut se, ettei uudista voida toteuttaa ennen kuin sen vaatima rahoitus on järjestetty. Samalla perusteella puolet hovioikeuksista on vastustanut ehdotusta ja nekin hovioikeudet, jotka ovat suhtautuneet ehdotukseen myönteisesti, ovat olleet huolestuneita resursien riittävydestä. Käräjäoikeuksien vastustaminen perustuu lähinnä siihen, että notaarien lyhyempi harjoittelu vähentää olennaisesti käräjäoikeuksien ratkaisukapasiteettia kun osa harjoittelijoista on kokemattomampia ja tutortuomarin työpanos varsinaisiin omiin työtehtäviinsä jäisi nykyistä pienemmäksi. Käräjäoikeuksien lausunnoissa on todettu muun muassa, että hovi- tai hallinto-oikeudessa osaksi suoritettu tuomioistuinharjoittelu ei anna vastaavia valmiuksia tuomarinuralle kuin käräjäoikeudessa suoritettu vuoden harjoittelu. Kuuden kuukauden harjoittelua käräjäoikeudessa on pidetty liian lyhyenä aikana sekä käräjäoikeuden että harjoittelijan kannalta, koska kokonaiskuvan saaminen käräjäoikeuden toiminnasta ei ole mahdollista sanotussa ajassa muun muassa asioiden käsittelyajat huomioon ottaen. Toisaalta on katsottu, että käytännössä ne harjoittelijat, jotka haluavat kokemusta hovi- tai hallinto-oikeudesta hakeutuvat näissä tuomioistuimissa avoinna oleviin määräaikaisiin virkoihin. Harjoittelijoiden on todettu olevan käräjäoikeuksille merkittävä työvoimaresurssi etenkin harjoittelun loppuvaiheessa viimeisen kuuden kuukauden aikana.

Korkein hallinto-oikeus, kaikki hallinto-oikeudet sekä Tuomariliitto ovat kannattaneet tuomioistuinharjoittelun laajentamista hallinto-oikeuksiin mietinnössä esitetyllä tavalla.

Hallinto-oikeuksien lausunnoissa on esitetty muun muassa, että tuomioistuinharjoittelun laajentaminen hallinto-oikeuksiin on perusteltua, jos harjoittelijoille halutaan antaa laaja ja kattava kokemus tuomioistuinlaitoksen eri tehtävistä. Hallintolainkäyttöön perehtyneiden juristien tarve on suuri myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisissa tehtävissä. Yleisissä tuomioistuimissa sovellettavien prosessilajien ja ratkaistavien asioiden kannalta voidaan pitää riittävänä sitä, että käräjäoikeudessa suoritetaan joka tapauksessa kuuden kuukauden harjoittelujakso. Käräjäoikeuksien työvoiman tarve ei voi olla esteenä tuomioistuinharjoittelun monipuolistamiselle ja laajentamiselle. Vapaaehtoinen kuuden kuukauden harjoittelujakso hallinto-oikeudessa olisi riittävä aika.

Lausunnonantajat ovat kannattaneet laajasti harjoittelijan päätösvallan aikaistamista ja moni lausunnonantaja on kannattanut toimivallan alentamista enemmän kuin mitä työryhmän mietinnössä on ehdotettu. Useissa lausunnoissa on ehdotettu, että notaarin tehtäviä voitaisiin aikaistaa siten, että harjoittelijalla olisi ratkaisutoimivalta hakemusasioissa ja riidattomissa velkomusasioissa heti aloitettuaan harjoittelun käräjäoikeudessa. Harjoittelijan nykyinen ns. neljän kuukauden kelpoisuusraja laskettaisiin kahteen kuukauteen eli harjoittelija saisi sen jälkeen toimia esimerkiksi jäsenenä laajennetussa kokoonpanossa ja ratkaista riitaisia asioita kirjallisessa menettelyssä ja tietyin edellytyksin toimia esimerkiksi rikosistunnossa puheenjohtajana. Lisäksi useissa lausunnoissa on katsottu, että harjoittelijan toimivaltaa tulisi laajentaa siten, että hän voisi käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa rikosasiaa, jossa mistään yksittäisestä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta.

Lausunnoissa on katsottu, että ohjeistus harjoittelijan tehtävistä, koulutuksesta, harjoittelusuunnitelmasta, työn ohjauksesta ja arvioinnista on välttämätön yhdenmukaisen käytännön toteuttamiseksi.

Jotkut käräjäoikeudet ovat olleet mietinnön kanssa erimielisiä keskitetystä valintamenettelystä ja tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän tarpeesta. Keskitettyä valintamenettelyä on sekä kannatettu että vastustettu. Useat käräjäoikeudet ovat vastustaneet työryhmän mietinnössä esitettyä tuomioistuinharjoittelun alkamista valtakunnallisesti kaksi kertaa vuodessa. Lausunnoissa on katsottu, että harjoittelun tulee alkaa käräjäoikeudessa kalenterivuoden aikana tasaisesti. Harjoittelijoiden tulon käräjäoikeuteen vain kaksi kertaa vuodessa on nähty aiheuttavan toiminnallista haittaa ja tehokkuuden laskua verrattuna nykytilanteeseen.

Suurin osa lausunnonantajista on pitänyt ohjausryhmän perustamista perusteltuna ja etenkin siinä tapauksessa, että tuomioistuinharjoittelu laajenisi hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Lausunnonantajat ovat kannattaneet sitä, että harjoittelijan voisi käräjäoikeuteen jatkossa nimittää käräjäoikeuden laamanni.

Lausunnonantajat ovat pitäneet esitettyä harjoittelijoiden vuotuista määrää liian pienenä.

3 Yleiset arviot työryhmän ehdotuksista

3.1 Valtiovarainministeriön lausunto

Valtiovarainministeriö pitää esitystä kannatettavana. Valtiovarainministeriö katsoo, että tuomioistuinharjoittelua koskeva muutos tulee toteuttaa kustannusneutraalisti. Kustannusten rajoittamisen tarkoituksessa voidaan arvioida ainakin tarvittavien virkojen määrää ja niiden palkkatasoa sekä mahdollisuutta rajoittaa niiden käräjäoikeuksien lukumäärää, joissa tuomioistuinharjoittelua voidaan suorittaa.

Valtiovarainministeriö esittää myös arvioitavaksi, onko hajauttamista järkevämpää keskittää tuomioistuinharjoittelu vain osaan käräjäoikeuksista, esimerkiksi niihin, jotka sijaitsevat samalla työssäkäyntialueella hovioikeuksien ja ehdotuksessa tarkoitettujen hallinto-oikeuksien kanssa. Tällöin myös harjoittelijoiden ohjausta voitaisiin keskittää, juttutyypit voisivat olla monipuolisempia eikä tuomioistuinharjoittelijoiden tarvitsisi muuttaa paikkakunnalta toiselle kesken harjoittelun työn takia. Jos mahdollisuus tehtävien perässä muuttamiseen on suunnitelmassa jo tässä vaiheessa, täytyy omana erityiskysymyksenä valmistelussa käsitellä myös se, aiheuttavatko tällaiset muuttotilanteet työnantajalle ylimääräisiä kustannuksia mahdollisten muuttokustannusten korvausten johdosta. Valtiovarainministeriö ei pidä hyvänä sitä, että harjoittelujakso hajautetaan ilman erityisiä perusteita eri paikkakunnille ja aiheutetaan siten työnantajalle mahdollisia lisäkustannuksia.

3.2 Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden lausunto

3.2.1 Korkein oikeus

Korkein oikeus katsoo, että mielekkäällä tuomioistuinharjoittelulla voi monessa suhteessa olla tärkeä merkitys nuorille lakimiehille. Kokemuksista voi olla apua uravalintaa harkittaessa. Harjoittelijoiden perehtyminen tuomioistuintyöhön voi hyvin toteutettuna hyödyntää tuomioistuinlaitoksen rekrytointia. Tavoitteena tulee olla harjoittelijoiden kannalta järkevä, monipuolinen ja systemaattiseen koulutukseen perustuva järjestelmä. Tuomioistuinharjoittelun uudistamisessa eivät saa tulla määrääviksi tuomioistuinten työvoimatarpeeseen tai resurssipulaan liittyvät näkökohdat

Harjoittelun ulottaminen käräjäoikeuden ohella hovioikeuteen tai hallinto-oikeuteen, jos harjoittelija niin haluaa, on perusteltua. Se monipuolistaa harjoittelua ja antaa harjoittelijoille mahdollisuuden saada tuntumaa myös näihin lainkäytön osiin. Harjoitteluajan osalta voidaan esittää erilaisia näkökohtia. Pitempi aika epäilemättä lisäisi harjoittelijoiden taitoja. Kirjaamisasioiden poistuessa käräjäoikeuksista oikeudenkäynteihin liittyvät tehtävät nousisivat harjoittelussa etualalle. Oikein järjestettynä tämän voidaan arvioida antavan harjoittelulle vuoden pituisenakin mielekästä sisältöä.

Korkein oikeus pitää tärkeänä, että harjoitteluun olisi edelleen mahdollisuus päästä myös vastavalmistuneena. Tuomioistuinharjoittelulla on merkittävä perustutkintoa täydentävä rooli lakimiesammattissa tarvittavien käytännön valmiuksien antamisessa työuransa alkuvaiheessa oleville juristeille. Tästä lähtökohdasta on perusteltua, että harjoit-

telumahdollisuuden tulisi olla edelleen avoin tuomioistuinlaitokseen palvelukseen suuntauneiden ohella myös muulla oikeudenhoidon alalla toimiville samoin kuin niille, jotka harkitsevat eri alojen tarjoamia vaihtoehtoja. Keskeistä valintamenettelyssä joka tapauksessa on, että hakijoita kohdellaan tasapuolisesti.

Kun kysymyksessä on lähtökohtaisesti käytännön työssä oppimiseen perustuva koulutusjakso ja kun oppimisen voidaan olettaa vastaisuudessa liittyvän entistä enemmän istunnossa ratkaistaviin asioihin, on henkilökohtainen työnohjaus välttämätöntä. Jotta oppimismahdollisuudet olisivat kaikille harjoittelijoille yhtäläiset ja harjoittelun toteuttaminen sekä seuranta tehokasta, ehdotus myös ohjausryhmän osalta perusteltu.

Ehdotetun kaltainen harjoittelujärjestelmä palvelee ensisijaisesti lakimieskoulutuksen täydennyksenä. Olennaista on, ettei tästä tule uudistusta, joka saatetaan voimaan papeilla, mutta jonka asianmukainen toimeenpano jää toteutumatta rahoitussyistä. Samalla on syytä painottaa, että tuomareiden ja esittelijöiden koulutustarpeen tyydyttämisen kanssa ehdotetunlaisella harjoittelujärjestelmällä on vain vähän tekemistä.

3.2.2 Korkein hallinto-oikeus

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että mietinnössä asetetut tavoitteet vastaavat korkeimman hallinto-oikeuden käsityksiä tarpeesta uudistaa tuomioistuinharjoittelua. Tuomioistuinharjoittelulla on tärkeä merkitys sekä tuomioistuimien henkilöstön että muidenkin alojen lakimiesten kouluttamisen kannalta. Harjoittelu antaa keskeisiä valmiuksia erilaisten tehtävien hoitamiseen. Tuomioistuinharjoittelu ehdotetaan laajennettavaksi kärjäoikeuden lisäksi hallinto- ja hovioikeuteen. Käytännössä tämä monipuolistaa harjoittelua ja lisää lakimiesten mahdollisuuksia nykyistä joustavammin siirtyä sektorilta toiselle. Mietinnössä on tuomioistuinharjoittelun sisältöön ja oppimisympäristöön kiinnitetty erityistä huomiota, mikä on omiaan parantamaan ja selkiinnyttämään sekä harjoittelijan että opettamisesta ja ohjaamisesta vastaavan tahon asemaa. Esittelijöille suunnattua koulutusta voitaisiin edelleen kehittää ottamalla huomioon lisäksi tuomioistuinharjoittelijoiden koulutustarpeet.

Tuomioistuinharjoittelun mahdollistaminen erityisesti hallinto-oikeuksissa on kannatettavaa. Toisaalta on paikallaan, että harjoittelu tapahtuu kaikissa tapauksissa aluksi kärjäoikeudessa. Hallinto-oikeuksissa tapahtuva harjoittelujakso tuo harjoitteluun laaja-alaisuutta. Harjoittelu lisää asiantuntemusta nimenomaan hallintotuomioistuinten käsiteltäväksi tulevista lukuisista erilaisista asiaryhmistä, tehtävistä asemasta sekä hallintoprosessista. Harjoittelu hallinto-oikeuksissa on omiaan lisäämään kiinnostusta hallintotuomioistuinta kohtaan. Kärjänotaarin nimike soveltuu myös hallintotuomioistuihin ja erottaa harjoittelun hallinto-oikeuksiin ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sijoitetuista notaarin viroista.

4 Hovioikeudet

Ehdotus: Harjoittelu laajennetaan hovioikeuksiin.

4.1 Yleistä

Kouvolan, Rovaniemen ja Vaasan hovioikeudet suhtautuivat tuomioistuinharjoittelun laajentamiseen hovioikeudessa periaatteessa myönteisesti mutta edellyttävät, ettei harjoittelu voi heikentää käräjä- tai hovioikeuksien toimintakykyä eli riittävät resurssit tulee turvata ennen harjoittelun uudistamista. Kouvolan hovioikeus ehdottaa myös harkittavaksi voisiko harjoittelun kesto hovioikeudessa olla kolme tai neljä kuukautta siinä tapauksessa, että harjoittelu laajennetaan hovioikeuksiin.

Helsingin, Itä-Suomen ja Turun hovioikeudet eivät kannata harjoittelun laajentamista hovioikeuksiin. Nykyisiä esittelijän virkoja ei saa vähentää. Harjoittelu hovioikeudessa ei lisää harjoittelijan taitoja.

4.2 Helsingin hovioikeus

Helsingin hovioikeus pitää ehdotuksen tavoitteita yleisesti ottaen hyväksyttävänä ja perusteltuina. Erityisesti kiinteistöasioiden poistuminen käräjäoikeuksista edellyttää auskultoinnin kehittämistä. Hovioikeuden mielestä koulutuksellisen puolen korostaminen on kannatettavaa, mutta samalla on otettava huomioon, että se vähentää auskultanttien ja heitä ohjaavien tuomareiden asioiden käsittelykapasiteettia. Tämän vuoksi mietinnön ehdotusten toteuttaminen vaatii välttämättä resurssikysymysten ratkaisemista, joihin mietinnössä ei ole puututtu lainkaan.

Auskultoinnin monipuolistaminen on tarpeen tuomarikunnan eläköityessä, jotta tuomioistuimiin saadaan rekrytoitua päteviä ja tuomioistuintyöskentelystä kiinnostuneita lakimiehiä. Hovioikeus pitää tuomioistuinharjoittelun laajentamista hallinto- ja hovioikeuksiin tuomioistuinharjoittelun monipuolisuuden vuoksi hyväksyttävänä, mutta varsin ongelmallisena. Tässä suhteessa hovioikeus viittaa mietinnön liitteenä olevaan eriävään mielipiteeseen. Harjoittelupaikkojen jakaminen kolmeen eri tuomioistuinlinjaan lisää monipuolisuuden lisäksi hajanaisuutta, vaikka esityksen tarkoituksena on nimenomaan luoda yhtenäinen tuomioistuinharjoittelu.

Monipuolinen ja yhtenäinen harjoittelu olisi saavutettavissa yhtenäisellä vuoden mittaisella käräjäoikeusharjoittelulla ja sen jälkeisellä vapaaehtoisella hallinto-oikeuksiin tai hovioikeuksiin sijoittuvalla harjoittelulla. Hovioikeus katsoo, että vuoden mittaista harjoittelua voidaan pitää riittävänä varatuomarinarvon saamiseksi. On kuitenkin muistettava, että käräjäoikeuksien toimintakyky on tähän asti edellyttänyt notaarin työpanosta ja edellyttäneet sitä jatkossakin. Tämänkin vuoksi olisi ollut tarpeellista, että työryhmä olisi miettinyt, olisiko auskultointi hallinto- ja hovioikeuksissa voitu järjestää jatkoharjoittelun avulla.

Esityksessä lähdetään siitä, ettei harjoittelulinjan valinnalla olisi vaikutusta mahdollisuuteen hakeutua harjoittelun jälkeen eri tuomioistuihin. Vaikka periaate onkin kannata-

tettava, on vaarana, että harjoittelijoiden suorittamaa harjoittelua arvostetaan eri tavalla riippuen siitä, missä harjoittelu on suoritettu. Tämä ei ole auskultanttien edun mukaista.

Mietinnön mukaan tuomarinvalan tai -vakuutuksen voisi antaa kaikissa harjoittelupaikoissa. Ehdotettu muutos johtaa hovioikeuksien ylläpitämien auskultanttiluetteloiden poistumiseen. Auskultanttia otettaessa tutkitaan, että tuomarilta vaadittavat yleiset edellytykset täyttyvät kuten tutkinto, kansalaisuus ja kielitaito. Mietinnön mukaan varatuomarin arvonimen myöntää hallinto- tai hovioikeus tuomioistuinharjoittelun suorituspaikan perusteella. Ei ole johdonmukaista, ettei varatuomarin arvonimen myöntämisoikeutta ole annettu käräjäoikeudelle niissä tapauksissa, joissa harjoittelu on suoritettu loppuun käräjäoikeudessa.

Oikeusministeriö vastaisi hallinnollisesti harjoittelun toteuttamisesta ja järjestäisi teoriaopetuksen ja ohjaajien koulutuksen sekä ilmoittaisi harjoitteluun käytettävissä olevan määrärahan suuruuden. Jos harjoitteluun käytettävissä oleva määräraha vaihtelee merkittävästi vuosittain, ministeriön ja ohjausryhmän toimivallan jako hämärtyy. Harjoittelun jatkuvuuden takaaminen edellyttää säännöllistä rahoitusta. Mietinnön perusteella rahoitus jää niin avoimeksi, että toiminnan turvaamiselle ei ole mitään takeita. Ongelmallista on lisäksi se, ettei säännösehdoista ilmene mitenkään perusteluissa esitetty ajatus siitä, että ohjausryhmän olisi tarkoitus olla ministeriön ohjeistuksesta riippumaton elin.

Ohjausryhmällä on erittäin laaja tehtäväkuva. Ohjausryhmän toiminnan käynnistäminen edellyttää merkittävää työpanosta jopa siten, että siinä on ainakin alussa työskenneltävä kokopäiväisesti. Tämän vuoksi hovioikeus ei pidä onnistuneena mietinnössä ehdotettua ratkaisua, jonka mukaan ohjausryhmä valitsisi keskuudestaan sihteerin. Hovioikeuden käsityksen mukaan ohjausryhmän sihteerin ei tarvitsisi olla ohjausryhmän jäsen.

Mietinnön mukaan tarkoituksena on perustaa vakinaisia käräjänotaarin virkoja, jotka täytetään määräajaksi. Harjoittelijat olisivat siten päätoimisessa virkasuhteessa valtioon ja siten oikeutettuja virka- ja työehtosopimusten sekä vuosilomalain mukaisiin oikeuksiin. Hovioikeus pitää hyvänä, että harjoittelijoiden virkamiesoikeudellista asemaa selvennetään. Tämä johtaa vuosilomalain mukaisten oikeuksien osalta tosiasiallisesti kuitenkin harjoittelijoiden harjoitteluajan lyhenemiseen noin kuukaudella, mikä on harjoittelun toteuttamisessa otettava huomioon.

Tuomioistuinten toiminnan suunnittelun kannalta on välttämätöntä, että harjoittelupaikat ovat kiinteät. Sen sijaan tämän tarkoituksen kanssa ristiriidassa on se, että ministeriö päättäisi vuosittain käräjänotaarien määrästä ja sijoituspaikoista, vaikka joustavuusnäkökohdat sitä saattaisivat puoltaakin.

Järjestelmän tarkoituksena ei ole olla tuomarin työhön pätevöittävä tuomarikoulu apulaissyöttäjäkoulutuksen tai voutiakatemian tapaan, vaikka jatkossakin tuomarit ovat todennäköisesti auskultoinnin suorittaneet. On myös oletettavaa, että auskulointi suoritetaan näistä kolmesta pääosin ensimmäisenä. Tämän vuoksi hovioikeus katsoo, että valintakriteereitä ei pidä asettaa liian korkealle, vaikka parhaiden mahdollisten henkilöiden valitsemiseen luonnollisesti pyritäänkin. Hakijoiden motivaatiota hakeutua tuo-

mioistuinlaitoksen palvelukseen ei välttämättä myöskään pystytä haastatteluilla luotettavasti selvittämään.

Hakeutuminen harjoitteluun on tarkoitus järjestää valtakunnallisesti kerran vuodessa. Hakujärjestelmän yksinkertaisuuden takaamiseksi kolmea hakuvaihtoehtoa voidaan pitää riittävänä. Mietinnössä ei ole pohdittu, miten toisen vaiheen valinta on tarkoitus tehdä ja miten harjoittelijat on tarkoitus jakaa eri suuntautumisvaihtoehtojen ja käräjäoikeuksien välillä. Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että syventymislinjan valinta jo hakuvaiheessa ei aina onnistu parhaalla mahdollisella tavalla.

Kun hakemukset osoitettaisiin kuhunkin käräjäoikeuteen, ei yhtenäisellä hakujärjestelmällä päästä välttämättä myöskään tavoiteltuihin päämääriin, koska yksittäinen laamanni tekisi edelleen päätöksen valittavista henkilöistä. Esityksessä ei ole myöskään pohdittu, miten hallinto- ja hovioikeuksien näkemykset otetaan toisen vaiheen osalta huomioon. Pelkkä konsultointi toisen vaiheen osalta ei takaa välttämättä hallinto- ja hovioikeuksien intressien täysimääräistä huomioon ottamista. Hovioikeuden näkemyksen mukaan ainakin hovioikeus on otettava mukaan valintaan jo siinä vaiheessa, kun harjoittelijat valitaan ensimmäiselle jaksolle. Yksi keskitetty haku ei poista aikaisempaan järjestelmään liittyneitä peruutusten aiheuttamia ongelmia. Harjoittelijoiden peruutukset saattavat lisääntyä, kun harjoittelijat valitaan kerralla, mutta varsinainen aloitus tapahtuu kahdessa erässä.

Harjoittelun alkamista kaksi kertaa vuodessa voidaan pitää muutenkin ongelmallisena, sillä mietinnön lähtökohtana on, että käräjäoikeuksissa olisi aina ratkaisukelpoisuuden omaava käräjänotaari. Aloittaminen vuosittain kahdessa erässä ei mahdollista tätä parhaalla mahdollisella tavalla. Useampi aloituserä takaisi käräjäoikeuksien toimintakyvyn paremmin. Hovioikeuden osalta maaliskuussa alkava harjoittelujakso olisi myös ongelmallinen, koska hovioikeudessa valtaosa henkilökunnasta on lomalla huhtikuussa sekä juhannuksesta elokuun puoliväliin.

Rutiiniasioiden ratkaiseminen on aiheuttanut eniten turhautumista nykyisissä auskultanteissa, vaikka käräjäoikeuksien resursointi perustuu osaksi harjoittelijoiden työpanokseen. Kiinteistöasioiden siirtyminen maanmittauslaitokseen edellyttää muutoinkin riittävän vaativien tehtävien antamista tuleville notaareille. Kiinteistöasioiden poistumisen jättämä aukko aviovarallisuus-, perintö- ja yhtiöoikeudellisten asioiden osaamisen osalta tulisikin korvata muilla vastaavan oikeudellisen vaatavuustason asioilla.

Harjoittelijan toimivaltuuksien aikaistaminen on perusteltua jo harjoittelun alkuvaiheessa. Vastaavasti toimivaltuuksien laajentaminen olisi tarpeellista ja mahdollista. Tuomareita avustavat tehtävät avaavat oivallisen tilaisuuden oppimiseen, mutta niillä ei voida kokonaan korvata sitä itsenäistä päätöksentekoa, mikä on nykyisin auskultoinnin keskeinen anti.

Keskeisenä etuna auskultoinnin laajentamisessa hovioikeuteen on harjoittelijoiden mahdollisuus päästä mukaan vaikeampien ja merkittävämpien asioiden käsittelyyn. Onnistuessaan auskultointi antaa monipuolisen kuvan hovioikeudessa käsiteltävistä asioista ja hovioikeusmenettelystä. Tämä vaatii tutortuomarilta merkittävää työpanosta, mikä väistämättä heikentää kyseisen tuomarin tuloksellisuutta. Tämän vuoksi resurssien lisäämi-

nen on auskultoinnin laajentamisen ehdoton edellytys. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset asioiden käsittelyajasta puolestaan edellyttävät, ettei ratkaistujen asioiden määrä voi vähentyä auskultoinnin laajentuessa hovioikeuteen.

Hovioikeus pitää koulutuksellisen näkökulman korostamista tärkeänä, mutta tämä on otettava huomioon harjoittelijoiden tarjoaman työpanoksen arvioinnissa. Jotta harjoitteli-
lija voisi saada monipuolisen kuvan hovioikeuden toiminnasta, harjoittelijoille olisi va-
littava monipuolisia, eri käsittelyvaiheissa olevia juttuja. Tämän vuoksi harjoittelijoille
olisi jaettava juttuja eri tavalla kuin hovioikeuden esittelijöille. Samasta syystä harjoitte-
lijän työpanosta ei voi rinnastaa esittelijän työpanokseen.

Kuuden kuukauden aika ei mahdollista kovinkaan monen jutun läpiviemistä sen saapu-
misesta julkipanoon. Koulutuksellisten näkökohtien korostaminen voi näin ollen johtaa
siihen, että harjoittelijoiden työpanosta ei voida hyödyntää asianmukaisesti hovioikeu-
dessa. Harjoittelijoiden koulutusnäkökulman korostaminen saattaa muutoinkin johtaa
sellaisiin erityisjärjestelyihin, ettei hovioikeuden melko niukkoja resursseja voida par-
haalla mahdollisella tavalla hyödyntää.

Ehdotuksen keskeisenä ajatuksena on siirtää auskultoinnin painopiste käsittelykapasi-
teetista koulutusta korostavaan harjoitteluun. Ajatus on kannatettava ja hyödyllinen sekä
auskultanttien näkökulmasta katsottuna varmasti myös kannustava. Harjoitteluajan ra-
jaaminen yhteen vuoteen ja jakaminen kolmeen eri linjaan edellyttää harjoittelun tark-
kaa suunnittelua koulutuksen ja työharjoittelun osalta, jotta toimiva ja koulutuksellinen
järjestelmä voidaan aikaansaada. Mietinnössä esitettyä koulutuksen määrää voitaneen
pitää riittävänä edellyttäen, että koulutus on tehokasta ja sen suunnittelussa kiinnitetään
huomiota auskultanttien toimenkuvaan kuuluviin tehtäviin.

Tuomioistuinlaitoksella on hyvät edellytykset nimenomaan käytännönläheisen koulu-
tuksen järjestämiseen. Koulutuksen järjestäminen vaatii kuitenkin resursseja ja tämä on
otettava huomioon, kun tuomioistuimia suunnitellaan koulutuksen toteuttajiksi. Yksit-
täisten tuomareiden kannalta ongelmalliseksi voi muodostua myös se, että kouluttami-
sen on tarkoitus olla osa virkatehtäviä. Vaarana on, että kouluttamista ei tosiasiallisesti
huomioida työmäärässä lainkaan ja että kouluttaminen hoidetaan oman työn ohessa ja
palkatta.

Oikeusministeriö järjestää jo nyt koulutusta tuomareille ja soveltuu sen vuoksi koulu-
tuksen järjestäjäksi. Ministeriön järjestämän koulutuksen osalta ongelmana on, etteivät
ainakaan hovioikeustasolla kaikki halukkaat tuomarit pääse osallistumaan siihen. Näin
ollen harjoittelijoiden koulutus saattaa vähentää jo nykyisinkin rajallisia tuomareiden
koulutusmahdollisuuksia. Päävastuun auskultanttien koulutuksesta täytyy olla tuomio-
istuimilla itsellään ja ministeriön on turvattava tähän tarvittavat resurssit.

Koulutuksen korostaminen auskultanttien harjoittelussa vähentää vastaavasti auskultant-
tien ja vakituisen tuomarikunnan työpanosta, mikä on otettava auskultoinnin suunnitte-
lussa huomioon. Tämän vuoksi esityksen läpivieminen vaatii tosiasiallisesti lisäresurs-
seja, vaikka yleisesti on tiedossa, ettei niitä ole juurikaan saatavissa. Tätä ei voida rat-
kaista vähentämällä tuomioistuinten ratkaisukapasiteettia, koska oikeudenmukaisen
oikeudenkäynnin vaatimukset edellyttävät asioiden joutuisaa käsittelyä.

Hovioikeus pitää tutortuomarin nimeämistä käräjänotaarille välttämättömänä. Tutortuomarin tehtävä muodostuisi harjoittelijan ohjauksesta ja arvioinnista. Mietinnössä todetuin tavoin harjoittelija tulee perehdyttää tehtäviinsä, ja varsinkin alussa on taattava mahdollisuus siihen, että harjoittelija ratkaisisi asioita tutortuomarin valvonnassa.

Tutortuomareita valittaessa tulisi kiinnostuksen ja ammattitaidon lisäksi erityisesti kiinnittää huomiota tutortuomarin soveltuvuuteen ja kykyyn tehdä objektiivinen arvio harjoittelijasta. Kaikissa arviointitehtävissä sillä, miten henkilöt tulevat toimeen keskenään, on erittäin suuri merkitys. Tähän tulee kiinnittää huomiota tutortuomareita koulutettaessa, mutta koulutuksellakaan ei voida ratkaista kaikkia henkilösuhteisiin liittyviä ongelmia. Lisäksi halukkaiden joukkoon saattaa ilmoittautua myös tehtävään soveltumattomia henkilöitä.

Tuomarikunnan eläköitymisen kiihtyessä tutortuomarin tehtävään suostuvien, sopivien ja pätevien henkilöiden löytyminen saattaa vaikeutua. Pelkona on myös se, että vastuu kasaantuu samojen henkilöiden harteille. Tutortuomarin nimeämisessä tulee lisäksi ottaa huomioon, että esittelijät valmistelevat juttuja ainakin Helsingin hovioikeudessa useammalle valmistelusta vastaavalle jäsenelle. Tämän vuoksi harjoittelijan valmistelumat jutut tulisi jatkossa keskittää yhdelle tai kahdelle jäsenelle, jotta tutortuomarilla olisi riittävän laaja käsitys harjoittelijan työtavoista ja työn laadusta. Keskittäminen olisi välttämätöntä harjoittelijoiden oikeudenmukaisen arvioinnin takaamiseksi. Keskittäminen on taas omiaan lisäämään tutortuomarin vastuuta. On myös ilmeistä, että auskultoinnin laajentaminen hovioikeuteen on hyvin vieras ajatus vanhemmille ja kokeneille tuomareille, joita voidaan pitää juuri kokemuksensa ansiosta sopivimpina tutortuomareina. Myös tämä seikka tulisi ottaa huomioon asian valmistelussa.

Harjoittelijan arviointiperusteita ja menettelytapoja ei ole kirjoitettu lakiehdotukseen, vaan ne on jätetty ohjausryhmän laadittaviksi. Arvioinnin tulisi perustua keskusteluihin, mikä edellyttäisi selkeitä periaatteita keskustelujen yhdenmukaisuuden takaamiseksi. Tavoitteena oleva pyrkimys objektiivisiin ja yhdenmukaisiin arviointeihin on hyvä, mutta mietinnössä esitetyt arvioinnin perusteet ovat niin ylimalkaisia, ettei niiden perusteella voida vakuuttua harjoittelijoiden yhdenmukaisen arvioinnin toteutumisesta.

Keskustelujen perusteella tulee täyttää palautelomake. Mietinnön mukaan palautelomake allekirjoitettaisiin, mikä korostaa lomakkeen merkitystä. Harjoittelijalla olisi oikeus käyttää lomaketta työnhakutilanteissa, vaikka palautekeskustelujen olisi tarkoitus olla luottamuksellisia. Tässä on selkeä ristiriita. Harjoittelijalle annettu oikeus ja velvollisuus antaa palautetta harjoittelun järjestämisestä, ohjaamisesta ja harjoittelun sisällöstä on kaunis ajatus. Eri asia sen sijaan on se, kuinka rehellistä palautetta saadaan, kun palautteen kohteena olevat henkilöt saattavat jatkossa olla ratkaisemassa tai vaikuttamassa niihin henkilövalintoihin, joita palautteen kohteena olevassa virastossa myöhemmin tehdään. Vielä hovioikeus korostaa tutortuomareille järjestettävän koulutuksen merkitystä.

Jotta uudistusehdotus voisi toteutua suunnitellulla tavalla ja onnistuneesti, valtiovallan tulee huolehtia tarvittavasta lisärahoituksesta. Pehdyttämisen, koulutus ja kouluttajatehtävät vähentävät näihin tehtäviin osallistuvien henkilöiden ratkaisukapasiteettia. Tutortuomarina työskentely tulee ottaa huomioon resurssien jaossa ja tutortuomarin henkilökohtaisessa työmäärässä, koska tutortuomarille ei ole tarkoitus maksaa erillistä korvausta. Yksinkertaisin tapa ratkaista tämä kysymys olisi maksaa tutortuomarille asianmukainen korvaus sanotusta tehtävästä.

Erityisesti hovioikeuden kannalta kiinnitetään huomiota vielä seuraaviin seikkoihin:

- Hovioikeuden tulee voida vaikuttaa sinne tulevien harjoittelijoiden valintaan. Tämä mahdollistaa sen, että hovioikeuteen saadaan motivoituneita harjoittelijoita.
- Harjoittelijoiden tulo hovioikeuteen ei saa vaikuttaa vähentävästi esittelijöiden vakinaisten virkojen määrään. Harjoittelijan työpanos ei vastaa esittelijän työpanosta.

Nämä kysymykset on ratkaistava ennen ehdotuksen toteuttamista, koska ongelmakohdat liittyvät resurssointiin ja kansalaisten oikeusturvaan.

4.3 Itä-Suomen hovioikeus

Itä-Suomen hovioikeus yhtyy mietinnössä esitettyyn kannanottoon tuomioistuinharjoittelulle asetettavista tavoitteista siltä osin kuin tavoitteena on tuomioistuinharjoittelun systemaattisen pehdyttämisen, koulutuksen, arvioinnin ja niitä koskevien menettelytapojen kehittäminen siten, että harjoittelun suorittaneet saisivat nykyistä paremmat edellytykset toimia harjoittelun jälkeisissä lakimiestehtävissä oikeuslaitoksen palveluksessa.

Siltä osin kuin mietinnössä on esitetty tuomioistuinharjoittelun laajentamista hovioikeuksiin ja hallinto-oikeuksiin, minkä tavoitteena on lisätä harjoittelun monipuolisuutta, hovioikeus yhtyy työryhmän vähemmistön eriävässä mielipiteessä esitettyyn kannanottoon, jonka mukaan harjoittelu tulisi suorittaa kokonaan kärjäoikeudessa, ja sen tueksi esitettyihin perusteluihin. Harjoittelun monipuolisuutta tulisi lisätä vähemmistön kannanoton mukaisesti siten, että kärjäoikeudessa suoritettavan vuoden mittaisen tuomioistuinharjoittelun jälkeen kärjänotaareilla olisi mahdollisuus jatkaa harjoittelua hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa. Muiden keskeisten kysymysten osalta hovioikeus yhtyy työryhmän enemmistön kannanottoon.

4.4 Kouvolan hovioikeus

Kouvolan hovioikeus pitää työryhmän ehdotusta tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän sekä sen kokonpanon ja tehtävien, harjoittelijoiden valinnan, valintaperusteiden, ohjaamisen ja arvioinnin, toimivaltuuksien aikaistamisen, harjoittelua tukevan koulutuksen, varatuomarin arvonimen säilyttämisen ja kärjäviskaalien aseman osalta kannatettavana. Hovioikeus suhtautuu myönteisesti myös työryhmän ehdotukseen laajentaa tuomioistuinharjoittelu suoritettavaksi osaksi hovioikeudessa ja omaa valmiudet harjoittelun järjestämiseksi. Tosin tähän vaihtoehtoon sisältyy jäljempänä käsiteltyjä näkökohtia, jotka tulisi ottaa huomioon tehtäessä päätöksiä tuomioistuinharjoittelusta. Tärkeätä on, että

toisaalta saavutetaan harjoittelulle asetettavat tavoitteet niin harjoittelijoiden kuin tuomioistuinlaitoksen kannalta sekä toisaalta otetaan huomioon kärjäoikeuksien ja hovioikeuksien tarpeet ja edut. Harjoittelun tulee kokonaisuudessaan palvella tasapuolisesti kaikkia sanottuja tahoja.

Hovioikeus ei ota kantaa siihen, onko tuomioistuinharjoittelu tarkoituksenmukaista järjestää osalle harjoittelijoista siten, että osa harjoittelusta suoritetaan kärjäoikeudessa ja osa hallinto-oikeudessa.

Nykyinen järjestelmä ei hovioikeuden havaintojen mukaan ole kaikilta osin sisällöllisesti riittävä, vaan tuomioistuinharjoittelun suorittaneiden henkilöiden kokemus esimerkiksi riitaprosessin osalta on saattanut jäädä puutteelliseksi. Hovioikeuden mielestä kärjäoikeudessa toteutettava tuomioistuinharjoittelu mietinnön mukaisesti lisätyn koulutuksen ja laajemman perehdytyksen kanssa antaisi harjoittelijalle nykyistä paremmat valmiudet tuomarin työhön yleisissä tuomioistuimissa. Kärjäoikeudessa harjoittelijan mahdollisuus tehdä itsenäisiä ratkaisuja, osallistua kollegiaaliseen työskentelyyn toimimalla jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 2 ja 3 §:issä tarkoitetuissa kokoonpanoissa sekä toimia tuomarin ohjauksessa ja valmistella asioita tämän ohjeiden mukaisesti ovat omiaan kehittämään oikeudellista ajattelu- ja ratkaisuntekokykyä. Kärjäoikeudessa käsiteltävien asioiden elinkaari on sen verran lyhyt, että harjoittelija ehtii tutustua useiden asioiden kaikkiin käsittelyvaiheisiin. Riittävä perehtyminen kärjäoikeuden työhön on tärkeää paitsi tuomioistuinlaitoksen palvelukseen hakeutuville lakimiehille, myös muille lakimiehille, jotka jatkuvasti työssään asioivat tuomioistuinten kanssa (syyttäjät, asianajajat ja julkiset oikeusavustajat).

Toisaalta harjoittelu osaksi kärjäoikeudessa ja osaksi hovioikeudessa antaa kuvan kahden oikeusasteen tehtäväkentästä, lainkäytöstä ja hallinnosta sekä muutoksenhakujärjestelmästä ja näin laajentaa harjoittelun sisältöä. Koska kiinteistöasioita ei vastaisuudessa ole kärjäoikeuksissa, rikosasioiden istuntokäsittelyt ovat vähentyneet merkittävästi ja laajojen riita-asioiden määrä on aikaisempaa huomattavasti vähäisempi, kärjäoikeudessa tapahtuva tuomioistuinharjoittelu ei enää käsitä yhtä laajaa oikeudellista tehtäväkenttää kuin aikaisemmin. Myös tämän vuoksi on perusteltua ottaa käyttöön se vaihtoehto, että harjoittelu on mahdollista osaksi hovioikeuksissa. Toisaalta tuomioistuinharjoittelun jakaminen kärjä- ja hovioikeudessa suoritettavaksi saattaa johtaa siihen, että harjoittelijan tiedot jäävät molempien oikeusasteiden osalta vajavaisiksi. Tämän estämiseksi harjoittelu pitäisi kyetä järjestämään mahdollisimman tehokkaaksi ja intensiiviseksi.

Harjoittelu hovioikeudessa johtanee siihen, että ainakin jotkut harjoittelijoista joutuvat muuttamaan lyhyen ajan sisällä useita kertoja, mikä olisi niin taloudellisesti kuin sosiaalisestikin raskasta harjoittelijalle. Tämä voi joissain tapauksissa vähentää tuomioistuinharjoittelun houkuttelevuutta. Toisaalta nykyisessä hovioikeusverkostossa kuuden kuukauden tai muun pituiset harjoittelut kahdella paikkakunnalla on monesti järjestettävissä suuremmitta vaikeuksista ja kustannuksista matkustamalla harjoittelupaikkakunnalle ja siis sinne muuttamatta.

Mikäli tuomioistuinharjoittelu tapahtuu osaksi myös hovioikeudessa, on syytä pohtia se vaihtoehto, että harjoittelun kesto hovioikeudessa olisi kolme tai neljä kuukautta. Tätä vaihtoehtoa puoltavat ne näkökohdat, että harjoittelun alkuvaihe kärjäoikeudessa käsit-

tää kohtalaisesti yleistä ja perustavaa perehdyttämistä asioihin, prosessilajeihin ja tuomioistuinlaitokseen. Harjoitteluun kuuluvia asioita ei voi opettaa liiallisella kiireellä, koska muutoin oppiminen ei tapahdu kunnolla. Perusteet eri prosessilajeista ja ratkaisutoiminnasta käräjäoikeudessa on tärkeitä oppia hyvin. Kysymys on lainkäytön ydintoinnasta yleisissä tuomioistuimissa. Hovioikeudessa tapahtuva harjoittelu olisi käräjäoikeudessa työskentelyä täydentävää ja syventävää. Sen ei tarvitse välttämättä olla niin kattava ja pitkäkestoinen kuin harjoittelun käräjäoikeudessa.

Hovioikeuden kannalta arvioituna harjoitteluun hovioikeuksissa voi liittyä useita myönteisiä puolia, jotka ovat eduksi niin käräjäoikeuksille kuin hovioikeuksille. Harjoittelu hovioikeuksissa todennäköisesti lisää hovioikeuksien tietämystä käräjäoikeuksien toiminnasta ja yhteistyötä käräjäoikeuksien kanssa. Harjoittelijat voivat tuoda uutta ajattelua ja tietämystä hovioikeuksiin, joskin tämänkaltaista hyötyä on saatavissa jo jossain määrin nykyisellään henkilöstön vaihtumisen kautta. Kaikki nämä ovat omiaan avartamaan niin käräjäoikeuksien kuin hovioikeuksien näkemyksiä sekä lisäämään kummankin oikeusasteen toimintojen ja henkilökuntien keskinäistä tuntemusta ja luottamusta, ehkä myös menettelyjen ja toimintatapojen yhtenäistämistä. Kaikella sanotulla on myönteinen vaikutus oikeudellisen kehityksen seuraamisen ja tuntemisen suhteen.

Harjoittelulla hovioikeuksissa on myös sellaisia puolia ja vaikutuksia, joita ei voida pitää hyvinä hovioikeuden kannalta. Jotta harjoittelu olisi mahdollisimman hyödyllinen harjoittelijoille ja myönteinen myös hovioikeuksien kannalta, harjoittelun toteuttamisessa tulee ottaa huomioon seuraavat asiat.

Harjoittelijoiden vuosiloman pitäminen ajoittuneeksi hovioikeusjaksolle ja näin lyhentää tosiasiallista harjoittelu-aikaa. Tämän estämiseksi vuosiloman pitäminen pitäisi ajoittaa tasaisesti harjoittelujaksoille käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa. Harjoittelujaksojen ollessa lyhyehköjä, harjoittelun järjestäminen tehokkaaksi kesälomien pitämisen aikoina tullee tuottamaan vaikeuksia. Tämä lienee kuitenkin sellainen näkökohta, johon ei ole löydettävissä ongelman niin käräjäoikeuksissa kuin hovioikeuksissa poistavia harjoittelun aloittamisajankohtia.

Toiseksi ehdotetun kaltainen järjestelmä lisäisi jo valmiiksi ylikuormitettujen hovioikeuksien työmäärää. On selvää, että harjoittelijan työpanos suhteessa hänen kouluksensa vaatimaan aikaan vähentäisi hovioikeuksien tehokkuutta ja tuottavuutta. Lisäksi tuomioistuinharjoittelun kehittämisestä aiheutuvien lisäkustannusten rahoittamiseen ei ole varauduttu valtion talouden kehyksissä ja talousarviossa eikä lisäresursseja ainakaan toistaiseksi ole odotettavissa. On pelättävissä, että harjoittelujärjestelmä jouduttaisiin rahoittamaan hovioikeuksien vakinaista henkilökuntaa vähentämällä. Hovioikeuden näkökulmasta vaarana on, että esittelijöitä pyrittäisiin korvaamaan harjoittelijoilla. Tämä vaihtoehto käsittää kielteisiä vaikutuksia hovioikeuden tuloksellisuuteen. Nykyisellään esittelijän työpanos on noin 60 asiaa vuodessa, eikä harjoittelija voi korvata tätä työpanosta.

Tuomioistuimien henkilöstöresursseja on tuottavuusohjelman mukaisesti vähennetty ja tultaneen vähentämään edelleenkin. Henkilölliset ja taloudelliset voimavarat ovat keskeisessä asemassa tuomioistuinharjoittelun suunnittelussa ja toteuttamisessa. On tärkeää, että tuomioistuimet kykenevät huolehtimaan tehtävänsä oikeudenhoidossa ja myös

harjoittelun toteuttamisessa hyvin. Henkilökunnan merkittävä vaihtuminen seuraavien 10 vuoden aikana, käräjäoikeuksien verkoston uudistaminen ja siihen liittyvät muutokset sekä tuottavuusohjelman mukaiset henkilöstövähennykset asettavat tuomioistuimille ja erityisesti käräjäoikeuksille merkittäviä haasteita. Esittelijäkunnan vaihtuvuus useissa hovioikeuksissa on ollut viime vuosina varsin vilkasta. Vaihtumisessa on kysymys uuden tuomarikunnan kasvattamisesta. Kokemus on osoittanut, että lukuisien uusien esittelijöiden vuosittainen perehdyttäminen vie tuomareilta ja vanhemmilta esittelijöiltä merkittävästi aikaa ja vähentää heidän työpanostaan lainkäytössä. Näistä syistä harjoittelun toteuttaminen hovioikeuksissa edellyttää henkilöllisten ja taloudellisten resurssien tarpeen selvittämistä ja järjestämistä. Tähän asiakokonaisuuteen liittyvät myös hovioikeuksien saapuvien asioiden määrän viimeaikainen vähentyminen sekä tämän ja mahdollisesti toteutuvan jatkokäsittelyluvan vaikutus työmääriin.

4.5 Rovaniemen hovioikeus

Rovaniemen hovioikeus toteaa, että tuomioistuinharjoittelulla on pitkät perinteet suomalaisessa tuomioistuinlaitoksessa. Varsinaista sääntelyä tuomioistuinharjoittelusta on kuitenkin melko vähän. Tuomioistuinharjoitteluun hakeutuminen ja valinta, tuomioistuinharjoittelun sisältö, harjoittelijoiden tehtävät ja asema sekä harjoittelijan perehdyttäminen, ohjaus ja arviointi ovat vaihdelleet eri käräjäoikeuksissa. Hovioikeus pitää kannatettavana ja tarpeellisenä luoda lainsäädäntöä, jossa on kootusti tuomioistuinharjoittelua koskevat säännökset ja jonka myötä tuomioistuinharjoittelusta tulee aiempaa yhdenmukaisempi ja suunnitelmallisempi sekä harjoittelun koulutuksellisuutta korostavampi.

Työryhmän arvio tuomioistuinharjoittelun tämänhetkisestä tilanteesta on oikea. Hovioikeus pitää esityksen lähtökohtia ja tavoitteita sekä ehdotettuja toimenpiteitä pääsääntöisesti hyväksyttävänä ja oikeaan osuneina. Esitys lisää tuomioistuinharjoittelun yhtenäisyyttä, suunnitelmallisuutta ja koulutuksellisuutta. Harjoittelijoiden valinnan, valintaperusteiden, ohjaamisen ja arvioinnin, toimivaltuuksien aikaistamisen, tuomioistuinharjoittelua tukevan koulutuksen, varatuomarin arvonimen säilyttämisen sekä tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän osalta esitetyt uudet säännökset ovat kattavia ja onnistuneita. Tavoitteeksi asetettu harjoittelijoiden palkkauksen parantaminen on paikallaan ja tarpeen. Notaarien virkanimikkeen muuttaminen käräjänotaariksi saa hovioikeuden kannatuksen.

Rovaniemen hovioikeus suhtautuu harjoittelun laajentamiseen sinänsä hyväksyvästi. Ehdotuksen toteutus tältä osin herättää myös kysymyksiä, joihin täytyy löytää pitävät vastaukset ja ratkaisut ennen uudistuksen lopullista voimaansaattamista. Käytössä olisi esitetyllä tavalla kaksi harjoittelulinjaa, mistä saattaa seurata tavoitteen vastaisesti epäyhtenäisyyttä tuomioistuinharjoittelun käytännön toteutuksessa. Kahden harjoittelulinjan hallinto ja hallintoon liittyvä päätöksenteko voi synnyttää käytännön ongelmia, koska päätöksenteko hajaantuu useammalle kuin yhdelle päällikkötuomarille ja hänen johtamalleen hallintoyksikölle. Ehdotuksessa ei ole pohdittu näitä kysymyksiä, vaan ne on jätetty myöhemmän käytännön varaan. Viime kädessä kysymys on siitä, miten kahdesta erilaisesta harjoittelulinjasta saadaan käytännössä toimiva.

Hovioikeutta askarruttaa jääkö kärjäoikeudessa tapahtuva kuuden kuukauden harjoittelujakso liian lyhyeksi harjoittelijan itsensä ja kärjäoikeuden toiminnan järjestämisen kannalta? Hovioikeus kuitenkin katsoo, ettei harjoittelun kokonaisuudesta voida käytännön syistä juurikaan pidentää yhtä vuotta pidemmäksi. Toisaalta kun kirjaamisasiat siirtyvät 1.1.2010 kärjäoikeuksilta Maanmittauslaitokselle, harjoittelijat voivat nykyistä aikaisemmin siirtyä käsittelemään ja ratkaisemaan muita kärjäoikeudessa käsiteltäviä asioita. Tämä asettaa kärjäoikeudessa tapahtuvan lyhyen harjoittelujakson sisällön suunnittelulle ja ohjauksen toteutukselle tehostuneen vaatimuksen, jotta harjoittelija ehtisi omaksua kärjäoikeudessa riittävän laajan tuntemuksen lainkäytöstä ja tuomitsemistoiminnasta niin taidollisesti kuin tiedollisestikin, etenkin jos tuomioistuinharjoittelu jatkuu hovioikeudessa. Työssä oppimisen ohella aikaa on löydettävä myös koulutukselle, jota ollaan esityksessä lisäämässä.

Ehdotus vaatisi huomattavia määrärahan lisäyksiä tuomioistuinharjoittelun toteuttamiseen tarvittaviin määrärahoihin. On ensiarvoisen tärkeää, että ehdotuksen toteutukseen ei lähdetä ennen kuin harjoittelun kehittämiseen on osoitettu riittävät taloudelliset resurssit. Harjoittelun uudistaminen ei saa myöskään heikentää siihen osallistuvien tuomioistuinten toimintakykyä. Liian usein uudistukset pannaan täytäntöön varmistamatta voimavarojen saamista budjettikehyksiin. Tällä hetkellä ja lähitulevaisuudessa tuomioistuinlaitoksen taloudellinen tilanne on tiukka säästötavoitteiden toteutuessa jossakin määrin takapainotteisesti ja taloudellisen taantuman siirtäessä valtion budjetin painopisteitä muihin yhteiskunnallisesti kipeisiin kohteisiin.

Tuomioistuinharjoittelun monipuolisuus on sinänsä hyvä asia. Tästäkin huolimatta tuomioistuinharjoittelun painopisteen tulisi pysyä kärjäoikeudessa, jossa on mahdollista saada kattavat perustiedot ja -taidot tuomarin työstä ja lainkäyttötoiminnasta muutenkin. Tuomioistuinharjoittelun täytyy sisältää riittävässä määrin työssä oppimista ja itsenäistä päätöksentekoa pääpainon ollessa koulutuksellisuudessa, joka on merkittävä asia etenkin tuomarinuran avaamista ajatellen. Koska harjoittelijat ovat kärjäoikeuksien toiminnan kannalta tärkeä voimavara, on olemassa pelko, että koulutuksellisuuden aito lisääminen ei onnistu tavoitellussa laajuudessa harjoitteluajan ollessa lyhyt.

Tuomioistuinharjoittelun kehittäminen ei saa heikentää hovioikeuksien ja muiden tuomioistuinten toimintakykyä. Hovioikeus on huolissaan siitä, että työryhmän esittämään tuomioistuinharjoitteluun päädyttäessä hovioikeuksien esittelijöitä korvattaisiin harjoittelijoilla, joiden työpanos ei vastaa esittelijän työpanosta. Tällaista hovioikeus ei voi hyväksyä. Hovioikeuksille on osoitettava riittävät määrärahat, jotka turvaavat hovioikeuksien toimintakyvyn ilman vähennyksiä esittelijöiden määrissä. Tuomioistuinharjoittelun laajentaminen hovioikeuksiin kuluttaisi tutoroinnin ja muun ohjauksen sekä koulutuksen järjestämisen takia hovioikeuksien pysyvän henkilöstön voimavaroja, mikä myös täytyy ottaa huomioon kustannuksissa. Lisäksi harjoittelun alkamisajankohta hovioikeuksissa tulee harkita huolella. Ei ole järkevää, että harjoittelija aloittaisi tuomioistuinharjoittelun hovioikeudessa rauhallisempien kevät- ja kesälomakausien aikana. Näiden seikkojen tullessa asianmukaisesti huomioon otetuksi hovioikeus suhtautuu positiivisesti tuomioistuinharjoittelun laajentamiseen hovioikeuksiin, kuten edellä on jo todettu.

Tuomioistuinharjoittelulla pyritään aivan oikein siihen, että tuomioistuinlaitos saisi sitä kautta pätevää ja osaavaa työvoimaa. Tuomioistuinharjoittelusta on tuomioistuimille myös se välillinen hyöty, että se lisää tuomioistuinten ulkopuolisten lakimiesten tietämystä tuomioistuinlaitoksen toiminnasta. Tuomioistuinharjoittelun tulisi olla sillä tavoin houkutteleva, että se aiempaa paremmin sitouttaisi ja motivoisi sen suorittaneita henkilöitä tuomioistuinlaitoksen palvelukseen harjoittelun jälkeenkin.

Kun edessä on suomalaisen tuomarikunnan lähivuosina tapahtuva huomattava eläköityminen ja kun tuomioistuinlaitoksen täytyy tulevaisuudessa kilpailla pätevistä ja osaavasta työvoimasta, tuomioistuinharjoittelun kehittämisen lisäksi on syytä mitä pikimmin toteuttaa Suomessa varsinainen tuomarikoulutusjärjestelmä. Suomalaista vastaava tuomioistuinharjoittelua esiintyy lähinnä Ruotsissa ja Itävallassa, joissa niissäkin sitä pidetään tuomarin uraan liittyvänä alkuharjoitteluna. Suomessa on jo valmiina tuomarikoulutusta koskeva puitelakiesitys ja sen pohjalta laadittu tuomarikoulutuksen suunnitelma. Suomalainen tuomarikoulutusjärjestelmä olisi aikaansaataavissa varsin nopealla aikataululla, jos siihen löytyy poliittista tahtoa. Tuomioistuinharjoittelun kehittämisen ohella Suomessa on välttämätöntä kulkea kohti tuomarikoulutusjärjestelmää. Asialla on kiire, koska lähivuosina suomalaisista tuomareista siirtyy eläkkeelle lähes puolet.

4.6 Turun hovioikeus

Turun hovioikeus ei kannata työryhmän ehdotusta. Tuomioistuinharjoittelussa oppii eniten silloin, kun auskultantti ratkaisee omalla vastuullaan riittävän paljon juridisesti tarpeeksi vaikeita asioita. Tuomioistuinharjoittelu on kehittäväntä ja hyödyllisintä auskultantin toimiessa yksinään tuomarina. Ainoastaan kuuden kuukauden pituinen harjoittelu käräjäoikeudessa ei anna harjoittelijalle mahdollisuutta olla riittävässä määrin itsenäisenä tuomarina. Hovioikeuden käsityksen mukaan auskultointi muuttuisi hovi- ja hallinto-oikeuksissa harjoitteluaan jatkavien osalta laadultaan nykyistä harjoittelua huomommaksi.

Harjoittelun mahdollistaminen myös hovi- ja hallinto-oikeuksissa ei ole omiaan parantamaan ratkaisutoiminnan tehokkuutta tuomioistuimissa. Käräjäoikeuksissa notaarit ovat muodostaneet tärkeän tuomaritoiminnan lisävoimavaran. Puolen vuoden harjoittelujakso käräjäoikeudessa ei hovioikeuden käsityksen mukaan vastaa teholtaan sitä, että kaikki auskultantit palvelevat notaareina alioikeuksissa vuoden. Tuomioistuinharjoittelun ulottaminen muutoksenhakutuomioistuimiin ei juurikaan edistä hovioikeuden ratkaisutoiminnan tehokkuutta. Auskultantilla ei voida edellyttää harjoittelun alkuaikana samaa työpanosta kuin kokeneelta hovioikeuden viskaalilta. Lisäksi harjoittelijan ohjaaminen hovioikeuksissa työryhmän esittämällä tavalla aiheuttaa ratkaisukapasiteetin pienenemistä. Jos tuomioistuinharjoittelu katsotaan tarkoituksenmukaiseksi mahdollistaa myös ylioikeuksissa, ehdoton edellytys toiminnan aloittamiselle on, ettei nykyisten esittelijän virkojen lukumäärää vähennetä. Nykyisessä työtilanteessa kaikki tällä hetkellä käytössä olevat henkilöstöresurssit on välttämättä säilytettävä..

Nykyinen auskultointijärjestelmä on luonut suhteellisen hyvän pohjan henkilöille, jotka ovat siirtyneet tuomioistuin-, syyttäjä- ja asianajajalaitoksen palvelukseen. Hallinto-oikeuksissa noudatettava hallinto-oikeudellinen lainkäyttö eroaa siinä määrin yleisissä

tuomioistuimissa noudatettavista menettelysäännöksistä, että voidaan perustellusti kyseenalaistaa hallinto-oikeuksissa harjoitteleiden pätevyys toimia yleisissä tuomioistuimissa tuomareina ja esittelijöinä, tai syyttäjinä tahi asianajajina.

Mikäli tuomioistuinharjoittelu tehdään mahdolliseksi myös hovioikeudessa, ei tutorina olemista ole aihetta kytkeä vain hovioikeudenneuvoksen virkanimikkeen haltijoihin. Aessorit ja vanhemmat hovioikeuden viskaalit voivat aivan yhtä pätevästi olla harjoittelijan ohjaajina. Esimerkiksi Turun hovioikeudessa aessorit ovat vuosikausia vastanneet osastonsa uusien esittelijöiden työhön perehdyttämisestä. Hovioikeuksien ikärakenteen vuoksi viskaalit olisivat todennäköisesti hovioikeudenneuvoksia halukkaampia tutortoimintaan. Hyvityksen maksaminen tutortuomarille edistäisi hakeutumista harjoittelijoiden ohjaajiksi. Jos tutoroinnista maksettaisiin riittävä korvaus, ei tutorin työvelvollisuutta olisi tarpeellista alentaa. Jos tutorina toimivalle ei makseta mitään hyvitystä, on selvää, että hovioikeuden vuotuista tulostavoitetta on alennettava.

Hovioikeus ei näe mitään etua nykyiseen menettelytapaan verrattuna työryhmän ehdotuksessa, että harjoittelijoiksi ilmoitauduttaisiin kerran vuodessa keskitetysti. Hovioikeus on saanut mietinnöstä sen käsityksen, että käräjäoikeuden laamanni valitsisi edelleen hänen käräjäoikeuteensa tulevat harjoittelijat. Tämä on hovioikeuden mielestä ainoa järkevä menettely. Jos tuomioistuinharjoittelu tehdään mahdolliseksi myös hovi- ja hallinto-oikeuksissa, ei mietinnössä ole pohdittu ollenkaan sitä, kuka valitsee esimerkiksi tiettyyn hovioikeuteen otettavat käräjänotaarit. Selvää on, että valinnan voi tehdä vain asianomaisen tuomioistuimen johto. Tuomioistuimen päällikkö on viime kädessä vastuussa yksikkönsä toiminnasta.

Maassamme on monisatavuotinen perinne, jonka mukaan tuomarın vala vannotaan hovioikeudessa. Suomen tuomioistuinlaitoksessa ei ole juurikaan historiallisia perinteitä. Jo tästä syystä tuomarın vala tai vakuutus tulisi hovioikeuden mielestä edelleen antaa hovioikeudessa.

4.7 Vaasan hovioikeus

Vaasan hovioikeus katsoo työryhmän tavoin, että tuomioistuinharjoittelun uudistamiselle on selvä tarve sekä harjoittelun yhtenäisyyden että sen koulutuksellisuuden lisäämisen kannalta. Tuomioistuinharjoittelun tulisi antaa nykyistä parempi kuva tuomarın asemasta ja tehtävistä sekä kyetä osaltaan houkuttelemaan osaavaa lainkäyttöhenkilökuntaa tuomioistuinlaitokseen. Yleiselle oikeudenhoidolle olisi eduksi, että tuomioistuinharjoittelu säilytettäisiin nykyiseen tapaan edelleen kaikille lakimiehille avoimena yleisharjoitteluna. Harjoittelun uudistamisessa on edellä mainituista lähtökohdista keskeistä kiinnittää erityistä huomiota tuomioistuinharjoittelun valintamenettelyyn ja itse harjoittelun keston, harjoitteluohjelman koulutuksellisuuden lisäämiseen ja sen toteuttamiseen sekä koulutuksen ohjausryhmän ja hovioikeuden yhteistyöhön.

Vaasan hovioikeus puoltaa esitystä yhtenäisestä hakumenettelystä. Ehdotus on selkeä parannus nykytilaan, jossa kukin käräjäoikeus on saanut itse päättää menettelytavoista harjoittelijaa valittaessa. Yhtenäinen haku voitaisiin kuitenkin järjestää useammin kuin

kerran vuodessa, jolloin myös esimerkiksi loppukeväästä tai alkusyksystä valmistuneet oikeustieteen maisterit pääsisivät hakuun mukaan.

Vuoden pituinen harjoittelu on riittävä, jos harjoittelu suoritetaan kokonaan käräjäoikeudessa. Näin ei kuitenkaan voida varauksettomasti todeta niiden harjoittelijoiden osalta, jotka suorittaisivat puolet eli kuusi kuukautta harjoittelusta hovi- tai hallinto-oikeudessa. Heidän kuvansa sekä käräjä- että hovi-/hallinto-oikeustyöstä muodostuisi harjoittelun pituudesta johtuen väistämättä pintapuolisemmaksi. Jakamalla harjoitteluaika käräjä-/hovi- ja hallinto-oikeuksien kesken harjoittelijalla on toisaalta mahdollisuus saada pelkkää käräjäoikeusharjoittelua parempi yleiskuva tuomioistuinlaitoksesta, mikä sinänsä toteuttaisi harjoittelulle yleisen oikeudenhoidon edistämisen kannalta asetettuja tavoitteita. Vuoden aika olisi myös pituudeltaan sellainen, että se vielä kykenisi houkuttelemaan myös muita kuin tuomioistuinlaitoksesta jo etukäteen kiinnostuneita ja mahdollisesti myös jo muualle työllistyneitä oikeustieteen maistereita. Harjoittelun laajentamisesta hovioikeuteen olisi myös kiistatta hyötyä hovioikeuden rekrytointitarpeille, koska on oletettavaa, että hovioikeus tulisi rekrytoimaan tulevaa esittelijätyövoimaa hovioikeudessa osan harjoittelustaan suorittaneiden käräjänotaareiden joukosta.

Harjoitteluohjelman käytännön toteuttaminen vaatisi sitä, että käräjä-, hovi- ja hallinto-oikeuksissa tulisi valita erityinen koulutusvastaava, joka huolehtisi osaltaan harjoitteluohjelman toteuttamisesta ja sille asetettujen tavoitteiden käytännön toteutumisesta. Harjoittelupaikoilla tulisi lisäksi valita harjoittelijan ohjaamisesta kiinnostuneita ja tähän tehtävään koulutuksen saaneita tutortuomareita. Tutortuomareilla tulisi myös olla käytännössä mahdollisuus käyttää työaikaansa harjoittelijoiden ohjaamiseen. Työryhmä onkin korostanut mainittuja näkökohtia ja tehnyt sinänsä kannatettavia ehdotuksia tuomioistuinharjoittelun koulutuksellisuuden lisäämiseksi. Koulutuksellisuuden lisäämiseksi tehdyistä ehdotuksista huolimatta työryhmä on kuitenkin joutunut toteamaan, että käräjäoikeuksien toimintakyvyn turvaaminen vaatii jatkossakin käräjänotaarien työpanosta ja että harjoitteluohjelman toteuttamiseksi ei ole nykyisessä taloudellisessa tilanteessa saatavissa lisärahoitusta. Kun harjoittelupaikkojen määrä pysyisi lähes nykyisellä tasolla, rahoitusta jouduttaisiinkin etsimään mietinnöstä ilmenevin tavoin sekä käräjä- että hallinto-oikeustasolla vähentämällä nykyisiä virkoja. Seurauksena tästä harjoittelupaikalla annettava ohjaus ja koulutuksellisuudelle asetettavat tavoitteet jäisivät toteutumatta. Harjoittelu söisi jo nykyisin vähäisiä resursseja ja muodostuisi tosiasiaa pakolliseksi lisärasitteeksi. Näin ollen työryhmän näkemys siitä, että asianmukainen harjoittelu voidaan toteuttaa nykyisillä resursseilla ongelmitta – puhumattakaan siitä, että harjoittelijat olisivat hovioikeudelle voimavara – on ehdottomasti väärä. Harjoittelua ei voida toteuttaa ilman riittäviä resursseja. Näistä syistä hovioikeus suhtautuu esitykseen vahvoin varauksin ainakin hovioikeudessa suoritettavan harjoittelun osalta.

Hovioikeudelle ei jäisi ehdotuksen mukaan enää toimivaltaa antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinharjoittelun sisällöstä, vaan tehtävät siirtyisivät ehdotetun lain mukaan perustettavalle ohjausryhmälle. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että ohjausryhmän enemmistön muodostaisivat ehdotetuin tavoin tuomioistuinlaitoksen omat edustajat. Ohjausryhmä asettaisi keskitetysti tuomioistuinharjoittelun tavoitteet, mitä voidaan pitää kannatettavana. Koska hovioikeuden on kuitenkin jatkossakin valvottava hovioikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaisesti alaistensa tuomioistuinten toimintaa ja sen osana myös tuomioistuinharjoittelun järjestämistä sekä sen tavoitteiden toteutumista, tulee hovioikeu-

den ottaa tässä työssä huomioon ohjausryhmän asettamat tavoitteet ja ohjausryhmän puolestaan hovioikeuden harjoittelun toteuttamisessa käräjäoikeustasolla mahdollisesti havaitsemat epäkohdat ja sen niiden johdosta tekemät parannusehdotukset. Hovioikeus suorittaisi jatkossakin valvontaansa myös sitä kautta, että se myöntäisi harjoittelun hyväksytysti suorittaneelle varatuomarin arvonimen.

5 Hallinto-oikeudet

Ehdotus: Harjoittelu laajennetaan hallinto-oikeuksiin.

5.1 Yleistä

Kaikki kahdeksan hallinto-oikeutta kannattivat tuomioistuinharjoittelun laajentamista hallinto-oikeuksiin. Hallinto-oikeudet katsoivat, että tuomioistuinharjoittelu osaksi käräjäoikeudessa, osaksi hallinto- tai hovioikeudessa on hyödyllinen yhdistelmä, joka syventää tuomarin ammattitaitoa. Muutoksenhakuasteessa harjoittelija joutuu ottamaan toisen näkökulman: arvioimaan tehtyä päätöstä valittajan valitusteemojen kautta. Hän pääsee osalliseksi siitä vuorovaikutuksesta, mitä kollegiossa työskentely merkitsee. Hallinto-oikeudessa harjoitteleva saa lisäksi tilaisuuden tutustua hallinto-oikeuden toimivaltaan kuuluviin asiaryhmiin ja hallintolainkäytön periaatteisiin, joten asioiden kirjo laajenee oleellisesti. Kuuden kuukauden pituista harjoittelua hallinto-oikeudessa pidettiin riittävänä.

5.2 Ahvenanmaan hallinto-oikeus

Ahvenanmaan hallinto-oikeus kannattaa työryhmän ehdotusta ja se olisi mahdollista toteuttaa Ahvenmaalla.

5.3 Helsingin hallinto-oikeus

Helsingin hallinto-oikeus pitää välttämättömänä, että harjoittelu ulotetaan työryhmän enemmistön esittämällä tavalla myös hallinto-oikeuksiin. Hallinto-oikeudet muodostavat suuren ja vahvan tuomioistuinsektorin, johon harjoittelijoilla pitää olla mahdollisuus tutustua. Myöskään käräjäoikeuksien työvoiman tarve ei voi olla esteenä tuomioistuinharjoittelun monipuolistamiselle ja laajentamiselle hallinto-oikeuksiin. Lisäksi vain käräjäoikeudet ja hovioikeudet hyötyvät nykyisestä tuomioistuinharjoittelusta, koska ne voivat sen johdosta saada valmiiksi kyseisten tuomioistuinten asioihin perehtynyttä työvoimaa. Hallinto-oikeuksilla tulee olla vastaavanlainen mahdollisuus rekrytoida esittelijöiksi sellaisia juristeja, jotka ovat harjoittelun seurauksena hallintolainkäytöstä kiinnostuneita ja siihen jo valmiiksi alustavasti perehtyneitä. Vapaaehtoinen kuuden kuukauden harjoittelujakso hallinto-oikeudessa vuoden käräjäoikeusharjoittelun jälkeen edellyttäisi lisäresursseja, eikä se vapaaehtoisuutensa vuoksi toisi todennäköisesti muutosta nykytilanteeseen ainakaan lyhyellä aikavälillä.

Harjoittelu pelkästään käräjäoikeudessa ei ole hyvä vaihtoehto silloin, jos harjoittelija haluaa saada mahdollisimman laajan ja monipuolisen työkokemuksen tuomioistuinlaitoksen tehtävistä. Eri tuomioistuimissa työskentely antaa harjoittelijalle nykyistä paremmat valmiudet myös muihin lakimiestehtäviin, kuten asianajajan työlle. Hallintotuomioistuimissa ratkaistaan vuosittain yli 30 000 hallintolainkäyttöasiaa, joten hallintolainkäyttöön perehtyneiden juristien tarve on suuri myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisissa tehtävissä. Hallinto-oikeuden käytännön työssä on nykyisin selvästi havaittavissa hallintoprosessin osaamisvajetta sekä päätöksen tehneiden viranomaisten edustajien että valittajien avustajien kohdalla. Yleisissä tuomioistuimissa sovellettavien prosessilajien ja ratkaistavien asioiden kannalta voidaan pitää riittävänä sitä, että työryhmän enemmistön esityksen mukaan tulisi kuuden kuukauden harjoittelujakso joka tapauksessa suoritettavaksi käräjäoikeudessa. Vasta tämän jälkeen olisi mahdollista siirtyä hallinto-oikeuteen, jossa työssä oppiminen ja kouluttaminen jatkuisivat ja jossa harjoittelija voisi osallistua tuomareiden avustavaan toimintaan.

Helsingin hallinto-oikeus pitää mahdollisena, että osa harjoitteluun tarvittavista käräjänotaarien viroista voidaan perustaa lakkauttamalla joitakin nykyisistä notaarin viroista. Helsingin hallinto-oikeuden jutturakenteen ja -määrän vuoksi hallinto-oikeudessa tarvitaan kuitenkin vastaisuudessakin myös vakituisia notaareja, missä tehtävissä jo nyt toimii menestyksellisesti vasta valmistuneita oikeustradenomeja. Tuomioistuinharjoittelun sisällön uudistaminen ja monipuolistaminen on entistäkin ajankohtaisempi tilanteessa, jossa käräjäoikeuksien kokoa ollaan suurentamassa ja jossa kiinteistöasioita ollaan siirtämässä niistä pois. Työryhmän harjoittelulle esittämien tavoitteiden saavuttamiseksi on välttämätöntä, että työryhmän enemmistön linjaama harjoittelun sisältö voidaan sellaisenaan toteuttaa. Mahdollisella lisärahoituksen tarpeella ei tässä tilanteessa voi eikä saa olla sellaista ratkaisevaa merkitystä, että sillä voitaisiin perustella tarpeelliseksi havaitun uudistuksen toteuttamatta jättämistä.

Harjoittelijan tehtävät hallinto-oikeudessa voidaan suunnitella sillä tavalla monipuoliseksi, että harjoittelija pääsisi tutustumaan sekä asioiden ratkaisemista edeltävään prosessiin että osallistumaan erilaisten asioiden ratkaisemiseen esittelijän ominaisuudessa. Harjoittelija tutustuisi aluksi kirjaamon työhön, missä ensimmäisenä tutkitaan välttämättömät prosessinedellytykset, kuten kuuluuko asia hallinto-oikeuden toimivaltaan. Jaostolla harjoittelija osallistuisi juttujen esivalmisteluun hankkimalla valitukseen päätöksen tehneen viranomaisen lausunnon ja sen jälkeen valittajan vastaselityksen sekä suorittaisi tuomarintuomareiden ohjeiden mukaisesti muitakin asian selvittämisen kannalta välttämättömiä toimenpiteitä. Tämän ohella harjoittelija valmistelisi ja esittelisi ensi vaiheessa helpompia ns. notaarijuttuja, mutta kykyjensä ja kiinnostuksensa mukaan hän voisi tämän jälkeen saada vaativampia juttuja hoidettavakseen. Harjoittelija osallistuisi myös suulliseen käsittelyyn valmisteluun ja mahdollisuuksien mukaan toimisi sellaisessa esittelijänä. Joka tapauksessa harjoittelija voisi käydä seuraamassa suullisia käsittelyjä muillakin jaostoilla.

On totta, että käräjäoikeudessa harjoittelijalla on jossain määrin mahdollisuus itsenäiseen päätöksentekoon ja että tämä mahdollisuus hallinto-oikeudessa puuttuu. Hallinto-oikeudessa sen sijaan harjoittelija laatii itsenäisesti päätösesitykset perusteluineen, mikä merkitsee erityisesti sitä, että harjoittelija oppii kirjoittamaan oikeuden päätöksiä. Tämän jälkeen hän saa esityksestään palautetta jutun ratkaisevalta tuomarilta tai useam-

man tuomarin kokoonpanoa vaativissa jutuissa, myös muilta tuomareilta. Asian valmistelulla, muistiolla ja päätösesityksellä on suuri merkitys, koska näiden perusteella syntyy hallinto-oikeuden päätös. Harjoittelijalla on myös mahdollisuus asian esittelijänä jättää päätökseen perusteltu eriävä mielipiteensä. Harjoittelu hallinto-oikeudessa siis monipuolistaa ja täydentää sopivalla tavalla käräjäoikeudessa tapahtunutta harjoittelua.

Hallinto-oikeus on kollegiaalinen tuomioistuin, jossa asiat ratkaistaan niiden laadusta riippuen yhden, kahden tai kolmen tuomarin kokoonpanossa. Eräissä asiaryhmissä, kuten lastensuojelulain ja mielenterveyslain mukaisissa asioissa asioiden käsittelyyn osallistuu asiantuntijajäsen. Vaikka harjoittelun onnistumiseksi on tärkeätä, että harjoittelijalle määrätään tutortuomari ja sen lisäksi perehdyttäjäsittelijä, on harjoittelijalla näiden lisäksi mahdollisuus harjoittelujaksonsa aikana joka tapauksessa saada viikoittain ohjausta ja neuvoja useammaltakin tuomarilta.

Hallinto-oikeus pitää tärkeänä, että oikeusministeriö työryhmän esityksen mukaan järjestää harjoittelijoille teoriaopetusta. Tämän lisäksi hallinto-oikeusjaksoon voisi kuulua hallinto-oikeuden itse omalle henkilökunnalleen ja/tai pelkästään harjoittelijalle järjestämää koulutusta. Muiden hallintotuomioistuinten (korkein hallinto-oikeus, markkina-oikeus, vakuutus-oikeus) toimintaan tutustumiseksi voitaisiin kaikille hallinto-oikeusharjoittelijoille järjestää puolivuositain Helsingissä yhteinen muutaman päivän pituinen koulutusjakso.

5.4 Hämeenlinnan hallinto-oikeus

Hämeenlinnan hallinto-oikeus toteaa, että tuomarin vaatimaan tehtävään ei voida ryhtyä ilman kokemusta joko suoranaisesta tuomitsemistoiminnasta taikka ainakin lainkäyttöön läheisesti liittyvästä toiminnasta. Näin on edelleen tuomarinimitysten osalta. Tuomioistuinharjoittelun järjestäminen voi tähdätä joko yleiskuvan antamiseen käräjäoikeuden työskentelystä, kuten nykyisellään auskultoinnin merkitys näyttää olevan, taikka siihen, että tuomioistuimet kokonaisuudessaan saisivat jatkossa pätevää henkilökuntaa. Hämeenlinnan hallinto-oikeus pitääkin jälkimmäistä näkökulmaa tärkeämpänä.

Yliopistollisen oikeustieteellisen loppututkimuksen suorittaneista valtaosa sijoittuu työmarkkinoilla sellaisiin tehtäviin, missä ei juurikaan olla tekemisissä tuomioistuintoiminnan kanssa. Näin ollen tuomioistuinharjoittelusta ei yhteiskunnan kannalta ole suurtakaan merkitystä tällaisten juristien varsinaiseen työuraan liittyvälle työpanokselle. Käräjäoikeuksien kannalta notaarit tietysti antavat auskultointiaikanaan mittavaakin työpanosta oikeudellisesti selkeämpien, massa-asioiden käsittelyssä. Auskultoimaan hakeutuneen kannalta motivaationa voi olla varatuomarin arvonimen antama arvostus. Auskultointia voi myös verrata vaikkapa asevelvollisuuden suorittamiseen. Lisäksi tuomitsemistyössä oppii ottamaan ja kantamaan vastuuta. Ainakin silloin, kun joutuu/saa olla yksin tekemässä tuomiota, joka sitten täytäntöönpanotuna välittömästi vaikuttaa jonkin toisen elämään.

Notaarin tehtävien muuttuessa mietinnössä esitetyllä tavalla, voidaan kysyä, vastaako auskultoinnin painottuminen entistä enemmän tällaisilla juridisesti yksinkertaisilla asioilla auskultoinnin koulutustarkoitusta. Myöskään huoli käräjäoikeuksien selviytymises-

tä kasvavista summaaristen asioiden määrästä saisi ratkaista tulevaisuuden tuomareiden kouluttamisen painopistettä. Rutinoitu tuomari toki selviytyy niistä huomattavasti nopeammin kuin vasta valmistunut. Mikäli hallinto-oikeuteen jatkossa sijoitetaan vaikkapa pari käräjänotaaria puoleksi vuodeksi tuomioistuinharjoitteluun, ei hallinto-oikeudessa kuvitella, että heistä tuomioistuimen tuloksen saavuttamiseen nähden tuona aikana olisi juurikaan apua.

Mietintöön liittyvässä eriävässä mielipiteessä kannetaan erityistä huolta siitä, voiko käräjäoikeudessa suoritettua auskultoinnista saada riittäviä perustietoja ja -taitoja tuomarintyöstä ja lainkäytöstä käräjäoikeudessa, kun se kestää vain kuusi kuukautta. Huoli tuntuu liioitetulta. Menneinä vuosikymmeninä oli tavallista, että auskultointi kesti vain kuusi kuukautta. Käräjöpäivien määrää varatuomarin arvonimen saamiseksi vain lisättiin siihen verrattuna, jos auskultointi kesti pidempään eli vuoden. Jos tuomioistuinharjoittelu perustuu tulevaisuudessa suunnitelmaan ja ohjaukseen, ei puolen vuoden käräjäoikeustyöskentely voi olla liian lyhyt.

Hovioikeutta ja hallinto-oikeutta tuomioistuinharjoittelun vaihtoehtopaikkoina harjoittelun loppuvaiheessa puoltaa erityisesti molempien muutoksennakutuomioistuinten juttuvalikoimien monipuolisuus ja vaativuus. Harjoittelija pääsisi mitä ilmeisimmin tutustumaan oikeuskysymysten kannalta mutkikkaampien juttujen ratkaisemiseen. Kollegiaalisessa tuomioistuimessa ei toki pääsisi tuomarin asemassa osallistumaan asian ratkaisuun ja sitä kautta kokemaan niin syvästi vastuun ottamista ratkaisun oikeellisuudesta.

Missään tuomioistuinharjoittelun ajateltavissa olevissa vaihtoehtoissa ei päästä siihen, että harjoittelun päätyttyä varatuomarin arvonimien saanut olisi täysin oppinut ratkaisemaan kaikkia asioita kyseisessä tuomioistuimessa. Harjoittelulle kuitenkin luodaan nykyiseen verrattuna kokonaan erilaiset puitteet, kun se sisältää paitsi työharjoittelun teoriakoulutusta ja työsuoritusten arviointia. Harjoittelu perustuu suunnitelmaan ja vastuulliseen ohjaukseen. Ei voida ajatellakaan, että käräjänotaari pystyisi valmistelemaan täydellistä päätösehdotusta jostakin yhtiöverotuksen ongelmasta puolen vuoden harjoittelujakson loppupuolellakaan, kun hän on joutunut tuona aikana perehtymään moneen muuhunkin asiaan ellei hänellä juuri tästä ole aikaisempaa työkokemusta. Silti avustaminen tuomaria tällaisessakin asiassa saattaa olla arvokasta kokemusta.

Myös apulaissyöttäjien kaltainen loppukoe voisi olla aiheellinen. On hieman ristiriitaisinta, kun syyttäjällä on tällaisen kokeen suorittanut mutta tuomari ei. Voi olla, että arvostelu olisi kuitenkin hankalaa ja yhdenvertaiseen kohteluun olisi vaikea päätyä, koska harjoittelijoille ei kuitenkaan voisi taata samoja lähtökohtia valmistautua kokeeseen. Ehkä loppuarviointi korvaa kokeen, kunhan siihen asetetaan yhtenäiset ja tiukat ohjeet.

Valintamenettely voi edellyttää joustoja ja yhteistyön tarkempaa organisointia silloin kun harjoittelu suoritettaisiin lisäksi hallinto- tai hovioikeudessa ja että myös viimeksi mainitut saisivat sopivassa määrin ja mieluista harjoittelijat. Tutortuomarille tulisi maksaa ohjaamisestaan korvausta, koska hänen työpanoksensa vähentäminen käytännössä voi olla hankalaa. Korvaus ei sen hyötyyn nähden voi olla kynnyskysymys. Lisäksi tutorointi kohdentuu useimmiten sellaisten tuomareiden kohdalle, joita tarvittaisiin juuri tuon tuomioistuimen vaikeimmissa jutuissa.

Tuomioistuinharjoittelu työryhmän esittämässä muodossa hyödyttää pitkässä juoksussa tuomioistuinlaitosta ja tuomioistuimen asiakkaita. Alussa on kuitenkin varmasti monia käytännön ongelmia.

5.5 Kouvolan hallinto-oikeus

Kouvolan hallinto-oikeus kannattaa ehdotusta, vaikkakin se johtaa aikaisempaa monimutkaisempaan järjestelmään. Harjoittelu hallinto-oikeuksissa monipuolistaa merkittäväällä tavalla harjoitteluun osallistuvien kuvaa oikeuslaitoksesta. Tämän voi olettaa vahvistavan hallinto-oikeuksien rekrytointipohjaa ja siten myös osaltaan turvaavan hallinto-oikeuksien monipuolisten tehtävien hoitoa. Työryhmän tavoitteet yhtenäisestä ja suunnitelmallisesta koulutuksesta sekä harjoittelijan monipuolisista työtehtävistä ovat mielekkäät. Harjoittelu on hyvä säilyttää kaikille lakimiehelle avoinna olevana järjestelmänä, sillä siitä on hyötyä myös muissa kuin oikeuslaitoksen lakimiesammateissa.

Tuomioistuinharjoittelun nykyiset epäkohdat muun muassa tehtäviin perehdyttämisessä ja harjoittelijoiden ratkaisuvälmiudessa poistunevat/vähenevät koulutuksellisuuden lisäämisen ja tutortuomarin nimeämisen myötä. Tavoite harjoittelun yhtenäisyydestä täytynee pätevän ohjausryhmän suunnitteleman koulutuksen myötä. Arvioinnin lisääminen harjoitteluun tulee antamaan harjoittelijalle kuvan kehityksestään ja mahdollisista puutteistaan. Tuomioistuinharjoittelun houkuttelevuus niiden lakimiesten keskuudessa, jotka eivät aiemman tuomioistuinharjoittelun aikana ole olleet siitä kiinnostuneet, selvinnee uudistetun harjoittelun käyttöönnoton myötä.

Hallinto-oikeuksien mukaan tulo saattaa auttaa siinä, että harjoittelija saa kipinän tuomioistuinuralle, sillä hallinto-oikeuksien moninaiset asiaryhmät tarjoavat haasteita ja laajentavat harjoittelijan kuvaa tuomarintehtävistä. Tämä antaa lisää mahdollisuuksia tulevaan uravalintaan. Osalla harjoittelijoista oleva mahdollisuus valita kollegiaaliseen työskentelytapaan tutustumisen ja itsenäisempää ratkaisutoimintaa korostavan linjan välillä lisää kiinnostusta harjoitteluun. Hovi- ja hallinto-oikeuden mukaantulo lisää monipuolisuutta toista kautta ja sitä myöten myös harjoittelun kiinnostavuutta. Vuoden tai vaihtoehtoisesti puolen vuoden mittainen harjoittelu käräjäoikeudessa saattaa riittää kiinteistöasioiden jäädessä pois. Hallinto-oikeuksien mukaantulon myötä harjoittelijan nimikkeen muuttaminen käräjänotaariksi lienee selvyyden vuoksi paikallaan.

Esityksen mukaan koulutuspäivien kesto vuoden kestävän harjoittelun aikana olisi yhteensä kaksi viikkoa. Harjoittelu tulee siten edelleen perustumaan työssä oppimiseen, vaikka koulutuksellisuutta tulee mukaan. Tällöin harjoittelijalle nimettävän tutortuomarin rooli korostuu. Esityksen mukaan tutortuomareina toimisivat lähtökohtaisesti tuomarit. Hallinto-oikeudessa vanhimmat esittelijät voisivat perehdyttää harjoittelijaa käytännön järjestelyihin ja työskentelytapoihin. Harjoittelijan perehdyttäminen tehtäviin vie aikaa, ja on pois tutortuomarin normaalista työpanoksesta. Pienessä yksikössä yhdenkin tuomarin/esittelijän työajan käyttäminen muuhun kuin varsinaiseen tehtävään, näkyy viraston tuloksellisuudessa. Hyvin suunnitellulla koulutuksella ja hyvin suunnitellulla harjoittelujaksolla hallinto-oikeudessa voidaan osittain välttää tutortuomarin ja muiden henkilöiden työpanoksen liiallista suuntautumista harjoittelijan neuvomiseen ja perehdyttämiseen. Eri tuomareilla on erilaisia työskentelytyylejä. Edellä mainitusta johtuen,

samoin kuin ajankäytöllisistä syistä tutortuomarin nimeämisestä huolimatta on erittäin tärkeää, että harjoittelijalla on mahdollisuus työskennellä usean eri tuomarin kanssa. Esityksessä mainittu tutortuomareille ja virastojen päälliköille annettava koulutus on ehdottoman tärkeää harjoittelun yhtenäisyyttä koskevan tavoitteen takia. Ilmeisesti tutoreille annettava koulutus on tarkoitus järjestää aina ennen harjoittelujakson alkamista kyseisellä jaksolle valituille tutoreille.

Harjoittelusuunnitelma takaa yhtenäisyyttä eri virastoissa harjoittelevien kesken. Hyvän harjoittelusuunnitelman avulla harjoittelija ehtisi puolen vuoden aikana perehtyä hallinto-oikeudessa useampaan asiaryhmään ja olla halutessaan mukana myös suullisissa käsittelyissä. Koulutuksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon sen mielekkyys niin kärjäoikeudessa koko harjoittelun suorittaville kuin niille, jotka suorittavat osan harjoittelusta hallinto- tai hovioikeudessa. Koulutuksen sisältö olisi hyvä olla selvillä jo laitettaessa harjoittelupaikat hakuun, jotta hakijat voivat myös koulutuksen sisällön perusteella arvioida halukkuuttaan hakeutua harjoitteluun. Koulutusta on tarkoitus antaa muun muassa oikeudenkäynnin johtamisessa, oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa ja ratkaisun perustelemisessä. Koulutuksen tavoite antaa kokonaiskuva tuomioistuineläytöksen monipuolisuudesta toteutuu osin, jos kaikille harjoittelijoille annetaan myös hallintolainkäyttöön liittyvää koulutusta. Suurin osa koulutuksesta voisi olla käytännön läheistä teoreettisten yliopisto-opintojen jälkeen.

Mietinnön mukaan kymmenen hallinto-oikeuden notaarin virkaa muutettaisiin kärjänotaarin viroiksi. Ottaen huomioon Kouvolan hallinto-oikeuden koko, tämä tarkoittaisi Kouvolan hallinto-oikeuden osalta yhden notaarin viran muuttamista kärjänotaarin viraksi. Notaarien tämän hetkiset iät huomioon ottaen ei viran muuttamista eläkkeelle siirtymisen myötä ole mahdollista toteuttaa vielä vuosiin. Kouvolan hallinto-oikeudessa notaarit tekevät oman esittelytehtävän lisäksi myös lainkäytön tukitoimia kuten kirjauksia, välitoimia ja antavat lainvoimaisuustodistuksia. Näitä tehtäviä ei ole tarkoituksenmukaista teettää harjoittelijalla, koska lakiehdotuksen 8 §:n mukaan kärjänotaari toimisi hallinto-oikeudessa esittelijänä. Mikäli notaarin virka muutetaan kärjänotaarin viraksi, on saatava lisäresursseja kansliahenkilökuntaan, koska kärjänotaari ei korvaa vakinaisessa virassa olevan notaarin kaikkia työtehtäviä. Tältä kannaltakaan katsottuna ei notaarin viran muuttaminen harjoitteluviraksi ole järkevää. Tässä vaiheessa olisi järkevää, että kärjänotaarin palkka maksettaisiin mahdollisella lisärahoituksella kuten oikeustradenomiharjoittelijoidenkin palkkamenot. Oikeusministeriö myöntäisi lisärahoitusta, jos harjoittelijan paikka on täytettynä.

Nähtäväksi jää kuinka moni harjoittelija valitsee hallinto-oikeuden hovioikeuden sijaan jatkoarjoittelupaikaksi. Käytännössä harjoittelija esittelisi ainakin puolen vuoden jakson alkuaikana pääasiassa tällä hetkellä notaarien esittelemiä asioita. Esiteltäviä asioita riittää notaarien lisäksi myös harjoittelijalle. Esittelijöiden määrään ei kärjänotaarin viran perustaminen saisi vaikuttaa. Eri harjoittelulinjan valinneiden kesken on taattava tasapuolinen kohtelu jatkossa. Mietinnössä mainitaan, että harjoittelulinjan valinnalla ei olisi vaikutusta mahdollisuuteen hakeutua harjoittelun jälkeen tuomioistuimen palvelukseen, eikä valinnalla siten saa olla vaikutusta mahdollisuuteen tulla valituksi. Arvioinnin on oltava yhteneväinen kaikissa virastoissa. Tätä varten tuomioistuinharjoittelusta arvioinnin antaville on annettava yhtenäiset neuvot arvostelun suorittamiseen. Tuomioistuinharjoittelua koskevan lain on tarkoitus tulla voimaan syyskuussa 2010. Tätä ennen

on rahoitusta koskevat kysymykset ratkaistava. Palkkaluokan nostaminen T5:sta T7:ään lisää oletettavasti tuomioistuinharjoittelun kiinnostavuutta ainakin jo lakimiesammattissa toimivien keskuudessa, sillä nykyisellään tuomioistuinharjoitteluun ovat hakeneet enimmäkseen vasta valmistuneet. Kouvolan kaupunki on hyvä harjoittelupaikka niin käräjäoikeudessa kuin hallinto- tai hovi-oikeudessa suoritettavalle harjoittelulle. Hallinto-oikeuksille tulee taata mahdollisuus osallistua hallinto-oikeuksiin tulevien harjoittelijoiden valintaan.

5.6 Kuopion hallinto-oikeus

Kuopion hallinto-oikeus kannattaa sitä, että tuomioistuinharjoittelusta, notaarin tehtävistä, harjoittelijoiden valintamenettelystä ja harjoittelun koulutuksellisuudesta säädetään omassa laissaan. Työryhmämietinnön mukainen tuomioistuinharjoittelu auttaa harjoittelijaa hahmottamaan tuomioistuinten muodostamaa kokonaisuutta ja työnjakoa. Laki myös selventää tuomioistuinharjoittelun luonnetta ja toteuttamista. Ehdotukseen sisältyvän ohjausryhmän perustaminen luo mahdollisuuksia harjoittelun toteuttamiseen entistä suunnitelmallisemmin ja saatavista kokemuksista oppien. Tuomioistuinharjoittelun sisältö ei jää yksittäisessä tuomioistuimessa kulloinkin asiaan vallitsevan kiinnostuksen varaan.

Kuopion hallinto-oikeus kannattaa erityisesti tuomioistuinharjoittelun ulottamista koskemaan myös hallinto-oikeuksia. Työryhmämietinnön mukaan auskultoimaan tulevilla on vähän kokemusta oikeudellisesta ratkaisutoiminnasta, tuomioistuinten käytännöistä ja tuomioistuimen toimintaperiaatteista. Opiskeluaikana yhteydet tuomioistuinlaitoksiin jäävät vähäisiksi ja oikeudenkäyntien seuraamista kuuluu pakollisiin opintovaatimuksiin vähän. Hallinto-oikeuden käsityksen mukaan edellä lausuttu pitää paikkaansa. Käsitys hallintolainkäytöstä, hallintotuomioistuimista käytäntöineen ja prosesseineen näyttää jäävän opinnoissa vielä hatarammalle pohjalle kuin tietoisuus yleisen puolen tuomioistuimista ja niiden toiminnasta. Tuomioistuinharjoittelun ulottaminen hallinto-oikeuksiin lisää tietoa ja ymmärrystä hallinto-oikeuksien toiminnasta. Tuomioistuinharjoittelun ulottaminen hallinto-oikeuksiin on perusteltua myös hallintolainkäytön yhteiskunnallisen vaikuttavuuden hahmottamiseksi.

Kuuden kuukauden pituinen jakso on verraten lyhyt hallinto-oikeuden prosessiin ja varsin monia asiaryhmiä käsittävään tehtäväkenttään nähden, eikä ainakaan kuutta kuukautta lyhyempi jakso ole harjoittelijan oppimisen ja perehdytyksen kannalta tarkoituksenmukaista. Puolen vuoden jaksoa voidaankin pitää ehdottomana vähimmäisaikana. Harjoittelujaksojen lyhyiden vuoksi työryhmämietinnön mukaisen tuomioistuinharjoittelun toteuttamisessa piilee vaara, että harjoittelijalle ei ehdi muodostua selkeää ja jäsenneltyä kuvaa kummastakaan harjoitteluun kuuluvasta tuomioistuimesta ja niiden toiminnasta. Harjoittelujaksojen jakautuminen kahtaalle asettaa haasteita koulutuksen suunnittelulle.

Siitä huolimatta, että nykyisen lainsäädännön puitteissa hallinto-oikeudessa ei ole mahdollisuutta antaa esittelijöille itsenäistä ratkaisuvalltaa eri asioissa kuten käräjäoikeudessa, hallinto-oikeuksissa on paljon tuomioistuinharjoittelijalle soveltuvia tehtäviä, jotka ovat juridisia, koulutuksellisesti mielekkäitä ja myös hallinto-oikeuden näkökulmasta

tarkoituksenmukaisia. Kuopion hallinto-oikeudessa on käytössä mietinnössä esitetty vastaavanlainen tutorointijärjestelmä. Nykyisessä järjestelmässä uudelle esittelijälle osoitetaan tutortuomari, jonka tehtävänä on opastaa uutta esittelijää sekä talon käytäntöjen ja järjestelmien että itse prosessin ja tiedonhankinnan ja -hallinnan osalta ja toimia tarvittaessa uuden esittelijän tukena ja apuna. Työryhmämietinnön mukaisen tutorointijärjestelmän omaksuminen olisi luontevaa ja onnistuisi jo olemassa olevaa järjestelmää mukaillen. Kuopion hallinto-oikeuden avoin ilmapiiri, tuomaripainotteinen työskentelytapa, kollektiivisuus ja vuorovaikutteisuus luovat hyvän lähtökohdan harjoittelijan perehdyttämiselle.

Mietinnön mukainen tuomioistuinharjoittelu koulutusluonteisine harjoittelusuunnitelmineen on sinänsä hyvä. Harjoittelun toteuttaminen työryhmän esittämällä tavalla vaatii kuitenkin tosiasiaa henkilöstöllisiä että taloudellisia resursseja. Ennen toteutusvaiheeseen ryhtymistä tulisi varmistua siitä, että tuomioistuimilla varmasti on resurssit toteuttaa harjoittelu mietinnön mukaisella tavalla siten, etteivät työryhmämietinnön suunnitelmat harjoittelun koulutuksellisuudesta ja nuoriin lakimiehiin panostamisesta jää pelkästään suunnitelman tasolle ja ettei harjoittelun toteuttaminen heikennä kunkin tuomioistuimen perustehtävän laadukasta hoitamista. Kuten työryhmä mietinnössään itekin toteaa, tuomioistuinharjoittelijan työpanos ei ole verrattavissa esimerkiksi esittelijän työpanokseen ja etenkin harjoittelun alkuvaiheessa harjoittelijan opastaminen ja kouluttaminen kuluttaa muun muassa tutoreina toimivien tuomareiden ratkaisukapasiteettia.

Kuopion hallinto-oikeus toteaa omalta kohdaltaan, että riippuen tulosneuvottelujen tuloksista hallinto-oikeudessa saattaa lähitulevaisuudessa olla mahdollista muuttaa hallintonaarien virkoja auskultantin tehtäviksi.

5.7 Oulun hallinto-oikeus

Oulun hallinto-oikeus kannattaa tuomioistuinharjoittelun kehittämistä mietinnöstä ilmenevällä tavalla siten, että harjoittelun suorittaneet saisivat nykyistä paremmat valmiudet toimia tuomioistuinlaitoksen lakimiestehtävissä. Ehdotettuun tuomioistuinharjoitteluun sisältyviä koulutuksellisia tavoitteita on pidettävä tärkeinä, koska nykyistä järjestelmää on kritisoitu siitä, että tuomioistuinharjoittelua suorittavat notaarit eivät saa riittävästi opastusta ja ohjausta. Samoin Oulun hallinto-oikeus kannattaa mahdollisuutta suorittaa tuomioistuinharjoittelua hallinto-oikeuksissa. Tämä palvelee osaltaan myös hallintolainkäyttöjärjestelmän tunnetuksi tekemistä.

Hallinto-oikeuksissa suoritettavan harjoittelujakson pituudeksi ehdotettu kuuden kuukauden pituinen jakso on riittävä antamaan kokonaiskuvan hallinto-oikeustyöskentelystä. Tehtävien tulisi olla mahdollisimman monipuolisia asiasisällöltään ja harjoittelujakson aikana tulisi olla mahdollisuus osallistua myös suullisiin käsittelyihin ja katselmuksiin. Harjoittelijan työpanosta ei kuitenkaan voida verrata kokeneen esittelijän työpanokseen eikä harjoittelija näin ollen korvaa kokenutta esittelijää. Tämän vuoksi Oulun hallinto-oikeus pitää tärkeänä, että tuomioistuinharjoittelun laajentaminen hallinto-oikeuksiin ei vaikutta nykyisten esittelijöiden määrään eikä asemaan. Harjoitteluvirkoja ei tule rahoittaa hallinto-oikeuksien nykyisistä henkilöstömenoista, vaan harjoittelu on rahoitettava tähän tarkoitukseen varatuista määrärahoista. Mikäli

tämä ei ole mahdollista, niin Oulun hallinto-oikeus katsoo, että osa hallinto-oikeuksissa nykyisin olevista notaarin (Y 11) viroista voidaan muuttaa harjoitteluviroiksi. Kun otetaan huomioon tuomioistuinharjoitteluun sisältyvien koulutuksellisten tavoitteiden vaatima perehdyttäminen hallinto-oikeustyöskentelyyn sekä harjoittelijan vaatima ohjauksen tarve, harjoittelumahdollisuuden laajentaminen hallinto-oikeuksiin sitoo hallinto-oikeuksien voimavaroja ja lisää erityisesti niin sanottujen tutortuomareiden työmäärää, mikä puolestaan saattaa heikentää tuottavuutta.

Oulun hallinto-oikeus kannattaa tuomioistuinharjoittelun säilyttämistä yleisharjoitteluna ja valtakunnallista hakumenettelyä. Mietinnön mukaan käräjäoikeus kokoaisi harjoittelijoiksi pyrkivien hakemukset ja valitsisi haastatteluun kutsuttavat hakijat. Oulun hallinto-oikeus pitää tärkeänä, että hallinto-oikeudella on riittävän aikaisessa vaiheessa mahdollisuus vaikuttaa hallinto-oikeuteen tulevien harjoittelijoiden valintaan. Tämän vuoksi hallinto-oikeudelle tulisi jo siinä vaiheessa, kun päätetään haastatteluun kutsuttavista harjoittelijoista varata mahdollisuus lausua asiasta.

5.8 Rovaniemen hallinto-oikeus

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelun mahdollistaminen myös hallinto- ja hovioikeuksissa on perusteltua. Suorittamalla osan harjoittelustaan käräjäoikeudessa ja osan hallinto- tai hovioikeudessa harjoittelija saa nykyistä monipuolisemman ja kokonaisvaltaisemman kuvan tuomioistuinlaitoksesta ja sen toiminnasta. Monipuolisesta harjoittelukokemuksesta on hyötyä niin rekrytoitaessa uusia esittelijöitä hallinto- ja hovioikeuksiin kuin myös harjoittelijalle itselleen siinäkin tapauksessa, että hän hakeutuu muihin kuin tuomioistuintehtäviin.

Rovaniemen hallinto-oikeudella on mahdollisuus ottaa tuomioistuinharjoitteluun yksi harjoittelija kerrallaan. Yhden harjoittelijan ottaminen puolivuositain edellyttää kuitenkin riittävien resurssien turvaamista. Kuten työryhmäkin mietinnössään toteaa, harjoittelijan perehdyttäminen kuluttaa tuomioistuimen vakituisen henkilöstön työpanosta ja erityisesti tutortuomarin sekä muiden harjoittelijaa opastavien ja kouluttajina toimivien tuomareiden ratkaisukapasiteettia. Tähän seikkaan on kiinnitettävä erityistä huomiota jo ennen uuden harjoittelujärjestelmän toteuttamista. Tuomioistuimille on varmistettava riittävät resurssit toteuttaa perustehtävänsä myös silloin, kun osa henkilökunnan työpanoksesta on sidottu harjoittelijan opastamiseen. Riittävien henkilöstöresurssien myötä myös harjoittelijalle voidaan taata kattava ja monipuolinen perehdyttäminen tuomioistuimen tehtäviin.

5.9 Turun hallinto-oikeus

Turun hallinto-oikeus kannattaa kaikilta olennaisilta osilta työryhmän ehdotusta tuomioistuinharjoittelun uudelleen järjestämiseksi. Hallinto-oikeus pitää erittäin onnistuneena ajatusta, että osalla tuomioistuinharjoitteluun osallistuvista on mahdollisuus laajentaa näkemystään tuomioistuinlaitoksesta suorittamalla puolet harjoittelustaan hallinto- tai hovioikeudessa. Tämä palvelee tuomarinuran avaamistavoitetta ja muutenkin lisää lakimieskunnan tuntemusta molemmista keskeisistä tuomioistuinlinjoista.

Tuomioistuinharjoittelun kehittäminen työryhmän ehdottamalla tavalla, jossa harjoittelu perustuu yhtenäiseen harjoittelusuunnitelmaan, sisältää työssä oppimisen lisäksi sitä tukevaa teoriaopetusta, tukeutuu kokeneen tuomarin tutor-ohjaukseen ja päättyy harjoittelijan järjestelmälliseen arviointiin, palvelee selvästi nykyistä auskultointijärjestelmää paremmin tuomioistuinharjoittelulle asetettavia tavoitteita. Hallinto-oikeudella on pitkä kokemus yhteistyöstä oikeustieteellisen tiedekunnan kanssa opiskelijoiden perehdyttämisessä hallintolainkäyttöön. Oikeustieteen opinnoissaan pitkällä olevat harjoittelijat ovat lyhyillä harjoittelujaksoillaan voineet toimia esittelijöitä avustavina asioiden valmistelijoina. Tällainen työnkuva on ollut saadun palautteen mukaan heidän kannaltaan onnistunut.

Tältä pohjalta voidaan arvioida, että kuuden kuukauden mittaisen hallinto-oikeudessa tapahtuvan tuomioistuinharjoittelun aikana voidaan antaa auskultanteille suhteellisen kattava kuva hallintolainkäytöstä. Auskultanttien luonteva tehtävä tulee olemaan toimiminen esittelijöinä. Ensisijaisena tavoitteena on auskultanttien perehdyttäminen hallintotuomioistuimien työhön ja heidän ammattitaitonsa ja perehtyneisyytensä edistäminen. Auskultanttien työpanosta voidaan kuitenkin hyödyntää myös hallinto-oikeuden perustehtävän näkökulmasta järkevästi ja tuloksellisesti, joskaan vaihtuvuudesta johtuen ei luonnollisesti yhtä tehokkaasti kuin vakinaisessa virassa olevien esittelijöiden tai notaarien panosta. Myös työnohjaus eli tutorointi tulee viemään oman työpanoksensa vakinaiselta väeltä.

Tuomioistuinharjoittelun laajentumista hallinto- ja hovioikeuksiin on vastustettu lähinnä perustuen huoleen vakinaisen virkakunnan vähentämisestä auskultointijärjestelmän vuoksi käräjä- ja hovioikeuksissa. Eriävässä mielipiteessä on katsottu, että hallinto-oikeuksissa harjoittelu voitaisiin toteuttaa ilman lisämäärärahoja. Hallinto-oikeus toteaa tämän johdosta, että käräjä-, hallinto- ja hovioikeuksien tilanne on täysin sama: kaikki nykyiset resurssit ovat tehokkaassa käytössä. Toisin kuin eriävän mielipiteen jättäneet ovat lausuneet, hallinto-oikeudet eivät ole esittäneet, että joitakin notaarien virkoja voitaisiin lakkauttaa auskultointijärjestelmän laajentamiseksi. Hallinto-oikeudet ovat kuitenkin arvioineet, että niukkojen voimavarojenkin vallitessa on mahdollista suunnata nykyisiä resursseja toisin mm. joidenkin notaarien virkojen vapautuessa lähivuosina vapaaehtoisen eläkkeellejäämisen myötä. Samanlainen mahdollisuus kohdentaa resursseja uudella tavalla lienee myös käräjä- ja hovioikeuksilla, mikäli sitä halutaan käyttää.

Ehdotuksen yksityiskohdista hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetussa laissa ei ole lainkaan täsmentäviä säännöksiä käräjänotaariksi valinnan perusteista. Lakiehdotus sisältää ainoastaan säännöksen kelpoisuusehdoista ja valintamenettelystä. Ehdotuksen perustelujen mukaan keskitetty haku turvaisi valinnan yhdenmukaisuuden. Valinnan kuitenkin suorittaisi kelpoisuusehdot täyttävistä hakijoista edelleen kunkin käräjäoikeuden laamanni harkintansa ja mahdollisten haastattelujen perusteella. Keskitettyä hakua voitaisiin hyödyntää ehdotettua enemmän esimerkiksi siten, että hakijat asetettaisiin jo valtakunnallisesti jonkinlaiseen keskinäiseen järjestykseen alueittain.

Ehdotus sisältää uudistuksena tuomioistuinharjoitteluun sisältyvän teoriakoulutuksen. Tämä on kannatettavaa. Koulutuksen toteuttajina ehdotetaan käytettäväksi mahdollisimman paljon tuomioistuinlaitoksen piiristä saatavia asiantuntijoita. Tämän tuleekin olla pääsääntö. Huomioon ottaen toisaalta vakinaisen henkilökunnan muiden tehtävien

tuottaman työtaakan ja toisaalta myös mahdollisuuden saada ulkopuolisilta asiantuntijoilta uusia virikkeitä tuomioistuinlaitoksen toiminnan uudistamiseen, tässä suhteessa ei ole tarpeen ylläpitää liian tiukkoja kriteereitä. Opetuksen asiantuntemus on tärkein kriteeri.

5.10 Vaasan hallinto-oikeus

Vaasan hallinto-oikeus pitää kannatettavana ehdotusta tuomioistuinharjoittelun avaamisesta osittain myös hallinto- tai hovioikeudessa tapahtuvaksi. Hallinto-oikeusprosessi on tänä päivänä monille juristeille varsin tuntematon, joten tuomioistuinharjoittelu hallinto-oikeuksissa olisi tarpeen niin alalle hakeutumista harkitseville kuin niille, jotka asioivat hallinto-oikeuksissa (julkisen sektorin viranhaltijat, asiamiehet).

Puoli vuotta hallinto-oikeudessa kärjäoikeusjakson jälkeen lienee riittävä antamaan harjoittelijalle yleiskuvan hallintolainkäytön menettelytavoista yleisesti ja eri asiaryhmissä erikseen, mutta lyhyt siinä mielessä, että tuomioistuin ei voi tuossa ajassa odottaa saavansa kovin suurta työpanosta harjoittelijalta, kun harjoittelijan ohjaaminen toisaalta vaatii osansa tutortuomarin ja muunkin henkilökunnan ajasta. Siksi on tärkeää, että resursseista huolehditaan ilman että nykyisiä virkoja oleellisesti vähennetään.

Hallinto-oikeudessa asiat ratkaistaan pääsääntöisesti monijäsenisessä kokoonpanossa ja päätöksenteko tapahtuu esittelystä. Tuomioistuinharjoittelijan kannalta kollegiaalinen päätöksentekomenettely on erinomainen oppimisympäristö. Työryhmä näyttää pitäneen ongelmana sitä, että hovi- tai hallinto-oikeudessa harjoittelijalla ei ole samanlaista itsenäistä ratkaisuvalltaa kuin kärjäoikeudessa. Kun nyt ollaan uudistamassa tuomioistuinharjoittelua, olisi syytä ennakkoluulottomammin irrottautua nykymuotoisesta kärjäoikeuden toimintatapoihin pohjautuvasta järjestelmästä ja nähdä kollegiotyöskentelyn edut. Hallinto-oikeuden esittelijällä on itsenäinen toimenkuva, hän ei ole pelkästään tuomareita avustava henkilö. Hän tutkii itsenäisesti aineiston, täydennyttää sitä tarvittaessa, analysoi sitä, laatii oikeudellisista ongelmista muistion ja kirjoittaa ratkaisuehdotuksen perusteluita myöten. Istunnossa harjoittelija saa esittelijän tavoin tilaisuuden argumentoida näkemystensä puolesta, kuulee, miten kokeneet tuomarit lähestyvät samoja ongelmia ja oppii, miten oikeudellinen päätöksenteko käytännössä etenee. Istunnon keskustelujen kautta harjoittelija saa palautetta työstään luonnollisella tavalla (tutorointia käytännön tasolla) ja samalla ns. hiljainen tieto välittyy. Kun päätöksenteko ei ole yksin harjoittelijan varassa, hänelle voidaan antaa vaativiakin juttuja valmisteltavaksi ilman että asianosaisten oikeusturva vaarantuu.

Harjoittelu hallinto- ja hovioikeuksissa lisää ammattitaitoa myös sitä kautta, että niissä harjoittelijalla on tilaisuus nähdä runsaasti hallintoviranomaisen tai alioikeuden päätöksiä, erilaisia niin sisällöltään kuin kirjoitustavaltaan. Kun näkee työssään hyviä ja huonoja esimerkkejä valituksenalaisista päätöksistä ja joutuu ottamaan ongelmiin kantaa valitusten valossa, oma taito oikeudellisessa päättelyssä ja perustelemisen taidossa syvenee. Valitusten ohella hallinto-oikeudet ratkaisevat entistä enemmän myös hallintoriita-asioita, mikä antaa valmiuksia ensi asteen päätöksentekoon.

Tuomioistuinharjoittelu osaksi kärjäoikeudessa, osaksi hallinto- tai hovioikeudessa on hyödyllinen yhdistelmä, joka syventää tuomarinn ammattitaitoa. Kärjäoikeudessa harjoittelija saa kuvan siitä, miten asia tulee vireille, miten sitä työstetään päätökseen saakka ja saa kokemusta itsenäisestä päätöksenteosta. Muutoksenhakuasteessa harjoittelija puolestaan joutuu ottamaan toisen näkökulman: arvioimaan tehtyä päätöstä valittajan valitusteemojen kautta. Hän pääsee osalliseksi siitä vuorovaikutuksesta, mitä kollegiossa työskentely merkitsee. Hallinto-oikeudessa harjoitteleva saa lisäksi tilaisuuden tutustua hallinto-oikeuden toimivaltaan kuuluviin asiaryhmiin ja hallintolainkäytön periaatteisiin, joten asioiden kirjo laajenee oleellisesti.

6 Muut lausunnonantajat

6.1 Tuomariliitto

Tuomariliitto ei pidä esitystä kannatettavana, sillä ehdotettu puolen vuoden jakso kärjäoikeudessa ei ole riittävä aika opin saamiseksi. Puolen vuoden aikana harjoitteluun suorittavat notaarit eivät ehdi saada kokonaiskuvaa kärjäoikeuden toiminnasta ja siellä käsiteltävien asioiden ratkaisemisesta. Keskimääräinen käsittelyaika kärjäoikeuksissa esimerkiksi velkajärjestelyasioissa on 5,3 kuukautta, konkurssiasioissa 5,8 kuukautta ja laajoissa riita-asioissa 8,4 kuukautta. Puolen vuoden aikana harjoittelija ei ehdi juurikaan seurata näiden asioiden käsittelyä niiden koko elinkaarena ajalta, minkä vuoksi oppiminen perusasioissakin voi jäädä pintapuoliseksi. Tuomariliitto pitää tärkeänä, että harjoittelija pystyy osallistumaan laajojen riita-asioden valmisteluun ja avustamaan tuomaria ratkaisun laatimisessa sekä toimimaan jäsenenä kolmen tuomarin kokouksissa. Ainoastaan näin hänellä on mahdollisuus kehittää mietinnössäkkin harjoittelun tarkoituksiksi asetettuja analyyttistä ajattelua, oikeudellista argumentaatiota ja oikeudellisen ongelmakentän hahmottamista. Puolen vuoden pituisella tuomioistuinharjoittelulla kärjäoikeudessa sen tärkein tavoite eli harjoittelua suorittavan henkilön oikeudellisen ajattelukyvyyn kehittäminen jää saavuttamatta. Tässä tilanteessa esitetty tuomioistuinharjoittelu ei vastaisi tarkoitustaan.

Harjoittelun tarkoituksenmukaista pituutta arvioitaessa on myös huomattava, että notaarilla on lomaoikeus, mikä vielä entisestään lyhentäisi kuuden kuukauden harjoitteluaikaa. Lisäksi tuomioistuinharjoittelun aloituksen ajankohta muodostuu ratkaisevaksi, sillä sen osuessa tuomioistuinlaitoksessa perinteisesti lomakuukausina pidettyjen huhtikuun tai heinä-elokuun tietämille vaikeuttaa notaarin toiminnan järjestämistä.

Tuomariliitto pitää välttämättömänä sitä, että esityksen toteuttamisen ehdoksi asetetaan sen edellyttämän rahoituksen saanti. Lisäksi kustannuspaineita aiheutuu siitä, että notaarien työpanos kärjäoikeuksissa vähentyy ja heidän ohjauksensa vie osan vakituisen tuomarihenkilökunnan työajasta. Tuomioistuinten käytössä tulee olemaan vuosi vuodelta vähenevät resurssit. Jos esitys toteutetaan ilman budjettikehyksen ja tuottavuusohjelman muuttamista, se aiheuttaa resurssien siirtymistä pois perustehtävistä. Tällaiseen kehitykseen tuomioistuimilla ei ole enää varaa. Juuri vastaavanlaiset koordinoimattomat tehtävien lisäykset ovat olleet osasyynä tämänhetkisiin tuomioistuinten ongelmiin. Työryhmän esittämä varsin raskas hallintomalli johtuu siitä, että tuomioistuimen keskushal-

lintoa ei ole järjestetty asianmukaisella tavalla. Erillinen hallinto varsin kapealle toimintasektorille on aina kallis ratkaisu.

Vuonna 2010 toteutetaan kärjäoikeuksien rakennemuutos ja kiinteistöjen kirjaamisasiat siirtyvät Maanmittauslaitokselle. Muutoksenhakua hovioikeuteen on ehdotettu muutettavaksi ja oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan kelpoisuusvaatimuksia selvittävä työryhmä antaa esityksen tämän vuoden lopussa. Muun muassa näillä uudistuksilla tulee käytännössä olemaan vaikutusta tuomioistuinharjoittelun sisältöön ja toteuttamiseen ja mahdollisesti myös tavoitteisiin. Tästä syystä tulisikin huolellisesti harkita, onko tässä vaiheessa edes mahdollista arvioida, miten harjoittelua olisi kehitettävä.

Tuomioistuinharjoitteluaan suorittavat notaarit ovat tärkeä voimavara kärjäoikeuksille. Oikeusministeriö on kärjäoikeuksien laskennallista henkilöstötarvetta vuodelle 2010 arvioidessaan katsonut, että notaarit muun muassa ratkaisisivat kärjäoikeuksiin saapuneista rikosasioista 20 prosenttia, summaarisista asioista 10 prosenttia sekä varsinaisista hakemus- ja avioeroasioista 38 prosenttia. Rikosasioissa luku käsittää asian ratkaisemista sekä kirjallisessa menettelyssä että yhden tuomarin kokoonpanossa ja lautamieskokoonpanossa. Notaarit ratkaisevat paljon myös yksinkertaisia velkajärjestelyasioita ja monessa kärjäoikeudessa konkurssiasiat lähes kokonaan. Notaarien ratkaistaviksi tulevat summaariset asiat ovat yleensä riittäviä. Viimeksi mainittujen asioiden samoin kuin velkajärjestelyasioiden ja konkurssi asioiden määrät ovat kärjäoikeuksissa viime aikoina huomattavasti kasvaneet. Jos notaarin harjoittelua lyhennettäisiin ehdotetulla tavalla, kärjäoikeuksien tehtäväksi jäisi lähinnä notaarin opettaminen ilman, että harjoittelusta olisi kärjäoikeudelle vastaavaa hyötyä. Kärjäoikeuksien resurssien väheneminen edellyttää lisähenkilöstöä.

Hovioikeudessa käsitellään käytännöllisesti katsoen samoja asioita kuin kärjäoikeuksissa. Oikeudenkäyntimenettelyn peruseriaatteet ovat samat. Lyhyen harjoittelujaksolla ei siten ole saatavissa merkittäviä lisähyötyjä harjoittelusta hovioikeudessa. Tuomariliitto suhtautuu varauksin harjoittelun ulottamiseen hovioikeuksiin. Vasta sen jälkeen, kun uudesta jatkokäsittelylupajärjestelmän menettelystä on saatu riittävästi kokemuksia, voidaan realistisesti arvioida hovioikeuksien henkilöstörakennetta ja -tarvetta kokonaisuudessaan ja liittää tarkasteluun myös notaarien mahdollinen sijoittuminen tähän kokonaisuuteen. Tämän vuoksi Tuomariliitto katsoo, että työryhmän ehdottamaa tuomioistuinharjoittelun laajentamista hovioikeuksiin ei tule toteuttaa ennen kuin jatkokäsittelylupajärjestelmän todelliset vaikutukset on selvitetty.

Resursseja tarkasteltaessa on otettava huomioon, että notaarilta ei hovioikeudessa voida edellyttää esittelijän toimenkuvaan kuuluvien vaativien lainkäyttötehtävien hoitamista. Notaarin toimenkuvaksi tuntuisi luontevimmin muodostuvan yksinkertaisten asioiden esitleminen sekä jäsenten ja esittelijöiden avustaminen juridisissa selvittelyissä ja asioiden käytännön järjestelyissä. Näin ollen notaarin työpanosta hovioikeudessa ei tule rinnastaa esittelijän työpanokseen. Tuomioistuinharjoittelun laajentamisella hovioikeuksiin ei siten tule vähentää hovioikeuksien esittelijöiden eikä muunkaan henkilökunnan määrää.

Perusoppi oikeudenkäyntimenettelystä saadaan käräjäoikeuksissa. Sen vuoksi tuomioistuinharjoittelun pääpainon tulee olla käräjäoikeustyöskentelyssä. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna ehdotettu 6 + 6 kuukauden malli ei ole tarkoituksenmukainen. Kuuden kuukauden aika tulisi olennaisilta osin kulumaan koulutukseen eikä auskultantin osaaamisesta ehdittäisi saada hyötyä. Sen vuoksi Tuomariliitto pitää yleisten tuomioistuinten osalta tarkoituksenmukaisimpana, että tuomioistuinharjoittelu suoritetaan käräjäoikeuksissa ja että koulutusohjelmaan sisällytetään hovioikeusprosessin osalta esimerkiksi viikon mittainen perehdyttämisjakso.

Tuomioistuinharjoitteluaika on notaarille taloudellisesti raskas ajanjakso. Taloudellista ja muutakin räsitystä voi lisätä osaltaan myös se, että notaari voi joutua järjestämään matkansa ja asumisensa erikseen käräjäoikeuspaikkakunnalla ja hovioikeuspaikkakunnalla. Tuomariliitto ei pidä syntyvää tilannetta tarkoituksenmukaisena ja kiinnittää huomiota siihen, että nyt ollaan kehittämässä yleisvalmiuksia antavaa tuomioistuinharjoittelujärjestelmää eikä luomassa tuomarikoulutusjärjestelmää, jolloin tällaisia räsityksiä olisi tarkasteltava eri näkökulmasta.

Tuomioistuinharjoittelun käytännön järjestelyt edellyttävät tuomioistuimen henkilökunnalta merkittävää lisäpanostusta, mikä on otettava huomioon työmäärässä. Hovioikeuksien lainkäyttöhenkilökunnan työmäärien määräytymisperusteisiin nähden on ennustettavissa, että työmäärän lisäystä ei käytännössä tulla ainakaan täysimääräisesti kompensoimaan. Koulutuksen järjestämisestä tulisi tässä tilanteessa suorittaa asianmukainen rahallinen korvaus. Joka tapauksessa koulutustehtävän aiheuttama lisätyö tulee ottaa huomioon hovioikeuksien tulostavoitteita asetettaessa.

Tuomariliitto toteaa, että hallinto-oikeuksissa toimintatavat ja asioiden luonne ovat erilaiset kuin yleisissä tuomioistuimissa. Tätä taustaa vasten myös auskultoinnin ulottamista hallinto-oikeuksiin on syytä arvioida eri lähtökohdista. Siksi työryhmän ehdotusta hallinto-oikeuksien kannalta tarkasteltuna voidaan pitää perusteltuna. Esityksen mukainen hallinto-oikeudessa suoritettava kuuden kuukauden pituinen harjoittelujakso antaa harjoittelijalle yleiskuvan hallintoprosessista. Kun otetaan huomioon auskultanttien tarvitseman ohjauksen tarve, lyhyt ajanjakso ja nopea vaihtuvuus, auskultoinnin laajentaminen hallinto-oikeuksiin tulee työllistämään hallinto-oikeuksien henkilökuntaa eikä sen voida odottaa lisäävän tuottavuutta. Tämän vuoksi hallinto-oikeuksiin perustettavat harjoitteluvirat tulee rahoittaa muulla tavoin kuin hallinto-oikeuksien nykyisiä henkilöstömenoja leikkaamalla. Notaarin työpanosta hallinto-oikeudessa ei tule rinnastaa esittelijän työpanokseen eikä auskultoinnin laajeneminen hallinto-oikeuksiin saa vaikuttaa nykyisten esittelijöiden määrään ja asemaan.

Esitetty kuuden kuukauden harjoittelujakso 6+6 mallissa on lyhyt aika missä tahansa tuomioistuimessa syvemmän oppimisen kannalta. Tämän vuoksi harjoittelijoiden ohjausta ja valvontaa tulee lisätä huomattavasti. Koko vuoden käräjäoikeudessa auskultoi-villa on mahdollisuus saada paremmat perustiedot ja -taidot käräjätuomarin työstä sekä valmentautua itsenäiseen päätöksentekoon kuin kahdessa eri tuomioistuimessa auskultoi-villa. Toisaalta harjoittelijat, jotka suorittavat tuomioistuinharjoittelunsa kahdessa tuomioistuimessa, saavat monipuolisemman kuvan tuomioistuintyöskentelystä ja oppivat harjoittelujakson aikana laaja-alaisemmin tuomarin työhön liittyviä asioita ja taitoja. Tällä voidaan edesauttaa tuomioistuinuralle hakeutumista ja kykyä hoitaa asioita eri

tuomioistuimissa. Kun otetaan huomioon käräjäoikeuksien resursseista edellä lausuttu, Tuomariliitto ei kuitenkaan voi katsoa tehtyä esitystä sellaisenaan käytännössä toteuttamiskelpoiseksi.

Tuomariliitto esittää, että tuomioistuinharjoittelun nykyistä toteuttamista olisi mahdollista kehittää seuraavin tavoin: Käräjäoikeuksissa tapahtuvasta vuoden pituisen harjoittelun sisällöstä, tavoitteista ja menettelytavoista monipuolisen harjoitteluajan saavuttamiseksi, sen toteutuksesta tulisi laatia kaikille käräjäoikeuksille yhteinen suositus. Suositus olisi mahdollista laatia yhteistyössä hovioikeuksien ja käräjäoikeuksien kanssa.

Harjoittelijoiden ulkopuolinen kouluttaminen on vuosittain tarpeen muun muassa prosessinjohtoon ja tuomion perustelemisen osalta. Muutaman päivän koulutus olisi mahdollista ohjata ja järjestää kaksi kertaa vuodessa hovioikeuspiireittäin tai mahdollisesti siten, että hovioikeudet olisivat vuorovuosin vetovastuussa koulutuksen järjestämisestä kaikkien käräjäoikeuksien harjoittelijoille. Erillisen ohjausryhmän muodostaminen ei tällöin olisi enää tarpeen. Koulutuksen järjestämiseen olisi kuitenkin varattava riittävät varat.

Notaarien harjoittelu on pääasiassa työssä oppimista. Sen vuoksi heidän koulutuksensa on hoidettava järjestelmällisesti. Jokaiselle notaarille tulee laatia harjoittelusuunnitelma. Jokaiselle harjoittelijalle olisi osoitettava henkilökohtainen tutortuomari, joka osallistuisi aktiivisesti notaarin perehdyttämiseen ja tukemiseen koko harjoittelun ajan. Myös virkaiältään vanhin notaari on ensiarvoisen tärkeä nuoremman notaarin opastamisessa. Käräjäoikeuksissa toimivat vastuutuomarit olisi tarkoituksenmukaista ottaa mukaan notaarien kouluttamiseen. He voisivat esimerkiksi perehdyttää notaarit lyhyesti omaan erityisalaansa ja olla myös jatkossa alansa asioissa notaarin tukena. Osana koulutusta tulisi huolehtia koko tuomioistuinharjoittelun ajan palautteen antamisesta notaarille.

Työryhmä ehdottaa varatuomarin arvonimen säilyttämistä ja sen myöntämistä laamannin lausunnon perusteella. Tuomariliitto pitää ehdotusta tältä osin kannatettavana. Tuomariliitto tähdentää laamannin lausunnon sisällön merkitystä; mikäli lausunto on laadittu kattavaksi, se vastaa myös yksityisellä puolella työnantajalta saatavaa työtodistusta.

Notaareiden tulisi voida aloittaa harjoittelunsa käräjäoikeudessa tasaisesti kalenterivuoden aikana. Ainoastaan näin taataan, että käräjäoikeuksissa olisi jatkuvasti erilaisiin tehtäviin kykeneviä, koulutuksen eri vaiheissa olevia harjoittelijoita. Tämä on ensiarvoisen tärkeää sekä käräjäoikeuksien työn järjestämisen että vanhemman notaarin suorittaman opettamistehtävän kannalta.

Suomen Tuomariliitto ry:n edellä esitetyn tavoin muutettu tuomioistuinharjoittelu olisi laadukas ja kustannuksiltaan edullinen. Siinä tulisi otettua huomioon sekä koulutuksellinen puoli että käräjäoikeuksien resurssitarpeet. Kaikkia käräjäoikeuksia koskevien yhteisten suositusten kautta taattaisiin, että harjoittelijan työvuodesta muodostuu monipuolinen ja kehittävä. Harjoittelu ei sisältäisi paljon kustannuksia aiheuttavia muutoksia, mutta selkeyttäisi ja jäsentäisi ratkaisevasti harjoittelun toteutusta.

6.2 Suomen Asianajajaliitto

Suoman Asianajajaliitto ei kannata tuomioistuinharjoittelun jakamista suoritettavaksi kahdessa eri tuomioistuimessa. Tältä osin Asianajajaliitto yhtyy eriävänä mielipiteenä esitettyyn näkemykseen siitä, että tuomioistuinharjoittelu pitää keskittää pelkästään käräjäoikeuksiin. Asianajajaliitto näkee tuomioistuinharjoittelun ensisijaisesti jatko- ja täydennyskoulutuksena oikeustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon suorittaneille. Vasta toissijaisesti on kyseessä osaavan ja tasokkaan henkilökunnan kouluttamisesta tuomioistuinlaitoksen tarpeisiin. Missään nimessä tuomioistuin ei tule olla kyse edullisesta työvoimasta purkamaan tuomioistuijien jutturuuhkia. Asianajajaliitto toivoo, että käräjätuomareiksi nimitetään monipuolisia juridiikan ammattilaisia ja että nimitettyjen joukossa on myös nuoria, lahjakkaita juristeja. Asianajajaliitto kuitenkin katsoo, että tuomioistuinharjoittelun jakaminen kahteen eri tuomioistuimeen ei tee tuomarinurasta sillä tavalla houkuttelevampaa, että nuoret juristit hakeutuisivat sen perusteella tuomioistuinuralle. Tällainen jako voi päinvastoin estää notaaria muodostamasta realistista käsitystä tuomarin todellisesta työnkuvasta.

Onnistunut tuomioistuinharjoittelu saa monet varatuomarit hakeutumaan tuomarinuralle. Tämä ei kuitenkaan voi olla tuomioistuinharjoittelun ainoa tavoite. Asianajajaliitto katsoo, että harjoittelemine tuomioistuimessa opettaa parhaimmillaan lakimiehelle käytännössä, mitä oikeudellinen argumentointi suullisesti ja kirjallisesti on. Seuraamalla kokeneen käräjätuomarin työskentelyä ja saamalla itse vastuuta ratkaisujen tekemisestä notaari oppii perustelemaan kantansa oikeudellisesti kestäväällä tavalla. Tästä taidosta on Asianajajaliiton näkemyksen mukaan olennaista hyötyä jokaisessa lakimiesammattissa.

Mikäli harjoittelu jaettaisiin kahteen puolen vuoden mittaiseen jaksoon, ei notaarilla olisi mahdollisuutta kummassakaan tuomioistuimessa syventyä ratkaisujen syntymiseen. Jo pelkästään kahden erilaisen prosessitavan oppiminen, saati tuomioistuinten poikkeavien käytäntöjen hallitseminen veisivät notaarilta mahdollisuuden juridisen ajattelun kehittymiseen. Sinänsä Asianajajaliitto ei kiistä, etteikö tällainen kahdessa eri tuomioistuimessa suoritettava harjoittelu tarjoaisi notaarille mahdollisuutta monipuoliseen työkokemukseen. Asianajajaliitto kuitenkin katsoo, että tuomioistuinharjoittelun pitää kehittää notaarin juridisia taitoja, eikä tarjota ainoastaan koulutusta tuomioistuinlaitoksen eri osien toiminnasta. Notaarivuoden lopulla, juridisen ajattelun kehittyessä syntyy usealle harjoittelijalle ajatus tuomarinuralle pyrkimisestä. Tuomioistuinlaitoksella pitää olla tarjota asianmukaisia työtehtäviä tällaisille varatuomareille.

Työryhmämietinnön mukaisesti hovi- tai hallinto-oikeudessa harjoitteleva notaari ei voisi tehdä omia ratkaisuja ratkaisuvallan puuttumisen vuoksi. Tämä on osaltaan omiaan tekemään tällaisten notaarien harjoitteluvuodesta juridisesti selkeästi köyhemmän ja hakijan kannalta vähemmän kiinnostavan vaihtoehdon, kuin kokonaan käräjäoikeudessa suoritettava tuomioistuinharjoittelu. Työryhmä perustelee harjoittelun puolittaista suorittamista hovioikeudessa muun muassa sillä, että tällöin notaari voisi osallistua juridisesti monimutkaisempien ongelmien ratkomiseen. Asianajajaliitto pitää tätä näkemystä erikoisena. Mahdollisuus osallistua yhden oikeudenkäynnin eri vaiheisiin on kuuden kuukauden mittaisen ajanjakson aikana valitettavan epätodennäköistä: notaari ei välttämättä ehtisi kummassakaan tuomioistuimessa seurata yhtään juttua alusta loppuun, jol-

loin mietinnössä esitetty mahdollisuus perehtyä juttuun sen eri vaiheissa jäisi toteutumatta.

Hovioikeuteen tulevat jutut ovat pääasiassa käyneet jo läpi käräjäoikeuskäsittelyn. Asianajajaliitto katsoo, että notaareilla on mahdollisuus jo käräjäoikeudessa osallistua sellaisten juridisesti mielenkiintoisempien oikeusjuttujen käsittelyyn, joihin mietinnössä viitataan. Pelkkä oikeusasteen nousu ei sinällään tee käsittelystä juridisesti vaativampaa tai notaarin kannalta opetustilanteesta syventävämpää. Mahdollisuus osallistua yhden oikeudenkäynnin eri vaiheisiin on kuuden kuukauden mittaisen ajanjakson aikana valittavan epätodennäköistä: notaari ei välttämättä ehtisi kummassakaan tuomioistuimessa seurata yhtään juttua alusta loppuun, jolloin mietinnössä esitetty mahdollisuus perehtyä juttuun sen eri vaiheissa jäisi toteutumatta.

Tuomioistuinharjoittelun sisältö on vaihdellut huomattavasti eri käräjäoikeuksissa. Tämä on ollut ongelmallista useammasta syystä, joista merkittävimpiä ovat olleet notaarien eriarvoinen kohtelu (muun muassa siinä, millaisia juttuja notaari on saanut ratkaistavakseen) sekä sisäisen koulutuksen ja opastuksen tasoerot. Tuomioistuinharjoittelun pitää antaa harjoittelijoille samanlainen valmius käsitellä oikeudellisia ongelmia ja yhtä kattava käsitys tuomioistuimessa käsiteltävistä asioista.

Työryhmän mietinnössä esitetyt ehdotukset tuomioistuinharjoittelujärjestelmän yhtenäistämiseksi ovatkin tarpeellisia. Erityisen positiivisena Asianajajaliitto näkee ehdotuksen notaarin tehtävän muuttamisesta määräaikaiseksi viraksi, jolloin notaarin tietynlainen ”lainsuojattomuus” korjaantuu.

Myös mietinnössä esiintuotu tuomioistuinharjoittelun koulutuksellisuuden lisääminen harjoittelusuunnitelman mukaisesti etenevällä koulutuksella ja arvioinnilla on hyvä asia. Asianajajaliitto esittää kuitenkin huolensa siitä, että järjestelmällisen koulutuksellisuuden lisääminen jää toteutumatta käräjäoikeuksien resurssipulan vuoksi. Jos harjoittelun koulutuksellisuutta halutaan aidosti lisätä, tulee se ottaa huomioon käräjäoikeuksien resurssoinnissa.

Asianajajaliitto ehdottaa, että käräjäoikeudessa suoritettavaan harjoitteluun lisätään uutena elementtinä notaarin toimiminen käräjätuomarin työparina muutamassa laajassa oikeusjutussa. Tämä tarkoittaisi, että notaari toimisi käräjätuomarin avustajana asian valmisteluvaiheesta alkaen esimerkiksi hankkimalla taustatietoa ja kirjallisuutta oikeudenkäynnin kohteena olevista asioista sekä laatimalla muistioita ja yhteenvetoa sisäiseen käyttöön. Suullisessa käsittelyssä notaari voisi toimia pöytäkirjan pitäjänä ja laatia käräjätuomarin ohjauksessa kirjallisen yhteenvedon ja tuomion. Avustaminen olisi parasta toteuttaa yhteistyössä tutortuomarin kanssa tämän hoidossa oleviin juttuihin liittyen. Asianajajaliitto pitää tärkeänä, että jokainen notaari saisi avustaa ainakin yhdessä siviili- ja yhdessä rikosjutussa harjoitteluvuotensa aikana. Koska tällainen avustaminen ei edellytä notaarilta ratkaisuvaltaa, voi hän aloittaa yhteistyön tuomarin kanssa mahdollisimman nopeasti harjoitteluvuoden alettua.

6.3 Suomen Lakimiesliitto

Suomen Lakimiesliitto pitää työryhmän esitystä yleisesti ottaen onnistuneena. Tuomioistuinharjoittelun säilyttäminen kaikille lakimiehille avoimena yleisharjoitteluna, harjoittelupaikkamäärän vakiinnuttaminen ja sen vähentämisen lopettaminen, harjoittelijoiden palkkatason korjaaminen, harjoittelun koulutuksellisuuden kehittäminen ja harjoittelumahdollisuuksien monipuolistaminen ovat kaikki ehdotuksina kannatettavia. Monia niistä epäkohdista, joihin näillä ehdotuksilla pyritään vastaamaan, on Suomen Lakimiesliitto tuonut esille jo oman tuomioistuinharjoittelun kehittämistyöryhmänsä vuonna 2005 ilmestyneessä mietinnössä (http://www.lakimiesliitto.fi/instancedata/prime_product_yhdistys/lakimiesliitto/embeds/Tuomistharjkehit.pdf).

Esitettyjen uudistusehdotusten onnistuneen toteuttamisen kannalta ratkaisevan tärkeässä asemassa ovat uudistusten tosiasialliset toteuttajat ja heidän mielipiteensä työryhmän ehdotuksista. Toteuttajia ovat ennen kaikkea harjoittelun suorittajat eli nuoret lakimiehet, työryhmän toimeksiantaja sekä harjoittelun organisoija ja rahoittaja eli oikeusministeriö ja harjoittelijoiden työnantajat eli tuomioistuimet.

Ensinnäkin, tuomioistuinharjoittelun suorittajien eli enimmäkseen hiljattain valmistuneiden nuorten lakimiesten tulee olla ehdotettujen uudistusten kannalla, jotta työryhmän ehdotuksia kannattaa lähteä viemään käytäntöön. Mikäli nuoret juristit uskovat, että ehdotetuilla uudistuksilla on positiivinen vaikutus heidän motivaatioonsa kehittää omaa osaamistaan opettelemalla tuomioistuinten käytännön toimintaa siellä työskentelyn kautta, on ehdotetuilla uudistuksilla hyvät mahdollisuudet toimia myös käytännössä. Mikäli näin ei ole, on ehdotuksia syytä muokata siten, että nuoret lakimiehet saadaan niiden kannalle.

Enemmän valinnan mahdollisuuksia tarjoava, nykyistä monipuolisempi auskultointijärjestelmä on sinänsä kannatettava ajatus. Tällöin tulee kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kuuden kuukauden mittaisten käräjä-, hallinto- ja hovioikeusjaksojen tulee olla koulutuksellisesti ja työtehtävien kannalta mahdollisimman opettavaisia ja tehokkaita. Selkeänä riskinä nimittäin on, että kuuden kuukauden harjoitteluaika esimerkiksi käräjäoikeudessa jää liian lyhyeksi auskultantille oppia riittävät perustiedot ja -taidot tuomioistuintyöskentelystä. Luultavaa onkin, että 12 kuukautta käräjäoikeudessa työskentelevät harjoittelijat saavat väistämättä paremmat valmiudet esimerkiksi itsenäiseen ratkaisutoimintaan kuin ne, joilla käräjäoikeusjakso jää kuuteen kuukauteen. Toisaalta voidaan myös ajatella, että osittain hallinto- tai hovioikeudessa harjoittelun suorittavat saavat monipuolisemman kuvan tuomioistuintyöskentelystä. Tuomioistuinharjoittelun painopisteen tulee joka tapauksessa olla jatkossakin ehdottoman selkeästi käräjäoikeuksissa, kuten työryhmä ehdottaakin.

Mikäli auskultoinnin uudistaminen työryhmän ehdotuksessa mainitulla tavalla osoittautuu lausuntopalautteen perusteella mahdottomaksi, tulee erilaisia vaihtoehtoja miettiä eikä uudistustyötä saa keskeyttää. Lakimiesliitto on oman tuomioistuinharjoittelun kehittämistyöryhmänsä mietinnössä vuonna 2005 ehdottanut järjestelmää, jossa 1 vuoden käräjäoikeusharjoittelun jälkeen tietyille määrälle kiinnostuneita varattaisiin mahdollisuus 6 kuukauden jatkoharjoitteluun hallinto-oikeudessa. Mietinnön laatimisajankohtana auskultointipaikkoja oli yli 200 kappaletta. Työryhmä totesi mietinnössään, että tuo-

mioistuinelaitokselle asetettujen vaatimusten ja tavoitteiden johdosta voidaan olettaa, että tuomaria avustavien lakimiesten tarve tulee tulevaisuudessa lisääntymään, joten tuomioistuinelaitoksen henkilöstötarve edellyttää notaaripaikkojen säilyttämistä.

Jos oikeusministeriö haluaa aidosti uudistaa tuomioistuinharjoittelujärjestelmää työryhmän asettamispäätöksessä mainituin tavoin, tulee ministeriön pystyä tekemään myös uudistusten vaatimat taloudelliset panostukset. Oikeushallinto kuuluu yhteiskuntamme ydintoimintoihin, ja tämän tulee näkyä myös oikeusministeriön toiminnassa ja sille myönnettyissä määrärahoissa. Tuomioistuinharjoittelijat ovat tulevaisuuden tuomareita, syyttäjiä, asianajajia ja muiden merkittävien oikeushallinnon tehtävien hoitajia, joiden ammattitaidon kehittymisessä tuomioistuinharjoittelulla on tärkeä rooli. Näin ollen tuomioistuinharjoittelijat eivät voi olla oikeusministeriön eivätkä tuomioistuinten näkökulmasta pelkkää korkeasti koulutettua halpatyövoimaa.

Jotta uudistukset voidaan toteuttaa, tulee niiden saada tuomioistuinten hyväksyntä. Jotta työryhmän ehdottamia uudistuksia voidaan viedä eteenpäin käytännössä ja työryhmän asettamispäätöksessä asetetut tavoitteet saavuttaa, vaaditaan kaikilta asianosaisilta tuomioistuimilta osittaista toiminnan uudelleenorganisoimista. Käräjäoikeuksissa ehdotetun kaltainen auskultointi sitoo merkittävästi nykyistä enemmän vakinaista henkilökuntaa koulutuksellisiin tehtäviin. Myös hallinto- ja hovioikeuksissa auskultanttien tutorointi ja opastaminen vaatii vakinaiselta henkilökunnalta uudenlaisia panostuksia. On myös selvää, että auskultoinnin laajentaminen hovi- ja hallinto-oikeuksiin ei saa johtaa esittelijöiden/viskaalin virkojen lakkauttamiseen.

Nykyistä järjestelmää koulutuksellisemman auskultoinnin onnistuminen edellyttää luonnollisesti sitä, että oikeusministeriö pitää yllä riittävää harjoittelupaikkamäärää käräjäoikeuksissa sekä varaa kaikille tuomioistuimille ja omalle koulutusyksikölleen riittävän rahoituksen tutortuomarijärjestelmän ja käytännön teoriakoulutusten suunnitteluun ja käytännön toteuttamiseen. Jos oikeusministeriö ei pysty tätä velvollisuuttaan täyttämään, on varmasti turha odottaa tuomioistuintenkaan varauksettomasti kannattavan ehdotettuja uudistuksia.

Tuomioistuinharjoittelun säilyttäminen kaikille lakimiehille avoimena yleisharjoitteluna on onnistunut ratkaisu. Harjoittelusta ei saa muodostua tuomarikoulutyypistä suljettua järjestelmää, jossa pyrittäisiin seulomaan nuorista lakimiehistä harjoitteluun vain ne, jotka haluavat tulevaisuudessa tuomioistuinelaitoksen palvelukseen. Tuomioistuinharjoittelun suorittamisesta saadut ammatilliset hyödyt ovat Lakimiesliiton ja Nuoret Lakimiehet ry:n tekemissä kyselytutkimuksissa osoittautuneet merkittäviksi riippumatta siitä, mitä töitä harjoittelija on varatuomarin arvonimen saatuaan tehnyt. Tämä on äärimmäisen arvokas palaute ja osoittaa harjoittelusta saatavat laaja-alaiset hyödyt suomalaiselle oikeuselämälle.

Tuomioistuinelaitokselle tuomioistuinharjoittelu on perinteisesti toiminut myös merkittävänä rekrytointikanavana. Näin tulee varmasti olemaan jatkossakin. Seuraavan kymmenen vuoden aikana tuomioistuinelaitoksella tulee olemaan voimakas rekrytointitarve jos senkin takia, että mietinnössä esitetyllä tavalla yli puolet nykyisestä tuomarikunnasta jää eläkkeelle vuoteen 2019 mennessä. Tätäkin taustaa vasten on erittäin järkevää säilyttää tuomioistuinharjoittelu kaikille lakimiehille avoimena, valtakunnallisena yleisharjoitte-

luna, jonka pystyy suorittamaan kaikissa käräjäoikeuksissa. Mikäli harjoittelua laajennetaan työryhmän ehdotuksen mukaisesti hallinto- ja hovioikeuksiin, tulee myös tämän verkoston olla kaikki kyseiset tuomioistuimet käsittävä. Näin pystytään nuorten juristien keskuudessa turvaamaan alueellisesti mahdollisimman laaja kiinnostus harjoittelua kohtaan. Työtehtäviltään mielekäs, koulutuksellisesti antoisa ja kaikille juristeille avoin, valtakunnallisesti kattava tuomioistuinharjoittelu on parasta mahdollista mainosta tuomioistuinlaitokselle kilpailtaessa nuorten, lahjakkaiden lakimiesten kiinnostuksesta työmarkkinoilla.

6.4 Nuoret Lakimiehet

Nuoret Lakimiehet pitää erittäin kannatettavana, että tuomioistuinharjoittelua koskevaa lainsäädäntöä halutaan uudistaa ja auskultanttien asemassa jo pitkään olleisiin ongelmiin on vihdoin löytymässä onnistuneita ratkaisuja. Nuorten Lakimiesten mielestä on erittäin tärkeää, että auskultointijärjestelmää kehitetään edelleen kaikille ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneille avoimena yleisharjoitteluna riippumatta siitä, mille uralle lakimies tuomioistuinharjoittelunsa jälkeen suuntaa. Harjoittelun rajaaminen ainoastaan tuomioistuinuralle aikoville estäisi monissa lakimiesammateissa eduksi olevien taitojen, kuten tuomioistuinlaitoksen toiminnan tuntemuksen ja oikeudellisten ratkaisujen perustelemiskyvyn, kehittymisen ja kartuttamisen monilta sellaisilta nuorilta lakimiehiltä, jotka eivät koe kutsumukseensa tuomarinuraa. Yleisharjoitteluluonteen säilymisestä on hyötyä myös koko tuomioistuinlaitokselle, kun muutkin kuin tuomarinuralle aikovat lakimiehet perehtyvät tuomioistuinlaitoksen toimintaan ja näin turvataan tuomioistuinlaitoksen kokonaistoimivuutta.

Nuoret Lakimiehet kannattaa harjoittelun laajentamista hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Se avaa Nuorten Lakimiesten mielestä uudenlaisia mahdollisuuksia saada kokemusta erilaisista työtehtävistä tuomioistuinlaitoksessa sekä erilaisista prosesseista; yleisen tuomioistuimen menettelystä käräjäoikeudessa ja hallintoprosessista hallinto-oikeudessa tai vaihtoehtoisesti muutoksenhakuprosessista hovioikeudessa. Esimerkiksi vero-, kunnallis- tai maankäyttö- ja rakennuskysymyksien parissa jo työskenteleville lakimiehille hallintoprosessin mukaan ottaminen saattaa tehdä auskultoinnista kiinnostavampaa ja mielekkäämpää. Harjoittelun laajentaminen useampaan yksikköön takaa myös harjoittelupaikkojen lukumäärän säilymisen vuosittain valmistuvien oikeustieteen maistereiden määrään nähden kohtuullisella tasolla, 160 paikassa.

Nuoret Lakimiehet kuitenkin korostaa, että harjoittelupaikkojen määrän on tulevaisuudessaakin pysyttävä sellaisella tasolla, jotta mahdollisimman monella uraansa aloittelevalla lakimiehellä olisi todellisuudessa mahdollisuus auskultoinnin suorittamiseen. Tällä tavoin voidaan turvata osaavan henkilöstön saanti suomalaisen oikeuselämän eri tehtäviin jatkossakin ja nuorten lakimiesten työelämässä elintärkeiden tietojen ja taitojen karttuminen.

Nuorten Lakimiesten mielestä on erittäin kannatettavaa, että tuomioistuinharjoittelijoiden viroista on tarkoitus muodostaa vakinaisia virkoja, jolloin harjoittelija nimitetään virkasuhteeseen määräajaksi. Erittäin merkittävä parannus harjoittelu-ehdoin on myös se, että harjoittelijalle voitaisiin perustellusta syystä esimerkiksi sairauden vuoksi myön-

tää lupa keskeyttää harjoittelu ja taata sen jatkaminen myöhemmin samassa paikassa. Nuorten Lakimiesten mielestä on ehdottoman tärkeää, että myös erityisesti perhevapaat hyväksyttäisiin tällaisiksi keskeyttämisperusteiksi, ja harjoittelijoille turvattaisiin mahdollisuus suorittaa auskultointi loppuun tällaisen vapaan jälkeen. Monet nuoret lakimiehet joutuvat tekemään uransa ja perheensä kustannuksella vaikeitakin valintoja tuomioistuinharjoittelun ehdottoman yhtäjaksoisen keston vuoksi, mikä ei voine olla järjestelmän perimmäinen tarkoitus.

Notaareiden työajan, vuosiloman, sairauspoissaolojen ja ylityökorvausten sekä varatuomarin arvonimen myöntämisperusteiden osalta on esiintynyt huomattavia ongelmia sekä vaihtelevia käytäntöjä tuomioistuimittain. Jotta nämä ongelmat eivät jatkuisi tulevaisuudessa, Nuoret Lakimiehet haluaa muistuttaa, että samalla kun auskultointia uudistetaan sisällöllisesti, myös notaareiden virkamiesoikeudellista oikeusturvaa koskeviin kysymyksiin tulisi kiinnittää huomiota. Tästä on kantanut huolta myös eduskunnan oikeusasiamies 18.3.2009 antamassaan ratkaisussa Notaareiden asema ja kanteluinstitutiion merkitys (Dnro 3115/4/07).

6.5 Valtakunnansyyttäjävirsto

Valtakunnansyyttäjävirsto toteaa, että syyttäjän tehtäviin hakeutuvat henkilöt voivat suoraan hyödyntää tuomioistuimessa saamaansa oppia omissa tehtävissään. Tuomioistuinharjoittelu on myös katsottu eduksi apulaissyyttäjiä valittaessa. Tämä kaikki on kuitenkin perustunut siihen, että tuomioistuinharjoittelu on suoritettu käräjäoikeudessa ja auskultantti on tuona aikana saanut riittävän kokonaiskuvan käräjäoikeuden toiminnasta. Sen vuoksi yhtyy mietinnön eriävään mielipiteeseen siitä, että tuomioistuinharjoittelu tulisi suorittaa kokonaan käräjäoikeudessa ja vasta sen jälkeen osalla harjoittelijoista olisi mahdollisuus vapaaehtoiseen jatkoharjoitteluun hallinto- tai hovioikeudessa.

6.6 Julkiset oikeusavustajat ry

Julkiset oikeusavustajat ry pitää harjoittelun laajentamista hallinto- ja hovioikeuksiin erinomaisena. Näin tuomioistuinharjoittelija saa mahdollisimman monipuolisen kokemuksen tulevaa työuraansa ajatellen. Pääsääntöisesti nykyisin notaarina toimivat, heti opiskelun päätyttyä tuomioistuinharjoittelun aloittaneet, eivät harjoittelun päätyttyä ole tosiasiassa valmiita ja riittävän elämäkokemuksen omaavia hoitamaan käräjätuomarin virkaa, joka tosiseikka mietinnössäkkin välillisesti todetaan. Jatkoharjoittelu tapahtuisi hakeutumalla esittelijän tehtäviin hallinto- ja hovioikeuksiin, tai hakeutumalla muualle töihin. Tosiasiassa harjoittelussa olleen työvoiman valtio päästää käytännössä vapaille markkinoille. Valtion hallinto joutuu taloudellisen taantuman hellittäessä kamppailemaan yhdessä yksityisen sektorin ja kuntatyönantajan osaavasta työvoimasta. Harjoittelijoiden jatkohyödyntämistä tulisi tarkemmin harkita laajasti valtiotyönantajan näkökulmasta työvoimantarjonnan pienentyessä. Tällä ei siis tarkoiteta yksistään tuomioistuinsektoria, jonne kysyntää virkoihin jatkossakin riittänee palkkauksen ollessa pääsääntöisesti korkeampi, kuin muilla sektoreilla. Mikäli nuori saisi valtiolta itselleen taloudellisen turvan, hänelle voisi jatkossakin riittää toimeentulon turvaajana myös valtion tarjoama heikompi ansiotaso, eikä hän hakeutuisi muualle töihin. Valtio turvaisi itselleen

jatkossakin osaavan työvoiman saannin. Jos taas halutusta ja osaavasta työvoimasta ei osata, eikä voida pitää kiinni, on sen saaminen takaisin valtion palvelukseen jokseenkin haastavaa. Jatkossa palkkakuopassa oleviin virkoihin ei välttämättä riitä yleisiltä markkinoilta osaavaa väkeä.

6.7 Helsingin ja Turun yliopiston lausunnot

6.7.1 Helsingin yliopisto

Helsingin yliopisto toteaa, että tuomioistuinharjoittelun uudistaminen on ollut esillä ja vireillä lähes neljän vuosikymmenen ajan 1970-luvun alussa ehdotettiin varatuomarin arvosta luopumista ja tuomioistuinharjoittelusta luopumista niin, että harjoittelijat olisivat tuomioistuinlaitoksen alkuvirassa. Sitten suunniteltiin harjoittelun ulottamista alioikeuksien ulkopuolelle. Tästä suunnitelmasta toteutui 1980-luvun alussa tuomioistuinharjoittelu raastuvanoikeuksissa. Viimeksi kuluneen runsaan kymmenen vuoden aikana on ollut esillä kysymys siirtymisestä tuomarikoulutusjärjestelmään, joka olisi korvannut perinteisen tuomioistuinharjoittelun.

Vaikka tuomarikoulusta ei tehty missään vaiheessa päätöstä, oikeusministeriössä toimitettiin, niin kuin se olisi jo tulossa voimaan. Auskultanttien paikkoja vähennettiin ja itse järjestelmän kehittäminen laiminlyötiin. Vuosikymmenten ajan oli näet ollut esillä se, että auskultoiminen merkitsee liiallisessa määrin vain tuomioistuinten työvoimatarpeen tyydyttämistä ja sen harjoittelufunktio toteutuu epätasaisesti ja suunnittelemattomasti. Ajan myötä oli kuitenkin se sporttelituomiokunnissa ilmennyt epäkohta korjaantunut, että auskultantit pääsevät tai joutuvat hoitamaan kokemukseensa nähden liian vaativia tehtäviä alioikeuden puheenjohtajana.

Työryhmän nyt ilmestynyt mietintö on oikea askel lakimiesharjoittelun kehittämisen suuntaan. Yliopisto-opetuksenkin kannalta on tarkoituksenmukaista, että eri lakimiestehtäviä varten on olemassa sekä yleis- että erityisharjoittelua. Sinänsä olisi houkuttelevaa rakentaa lakimiehille samanlainen kattava erikoistumisjärjestelmä kuin lääkäreille. Tällöin olisi erikoistuminen tavallaan sertifioitu. Kun siihen ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia eikä samanlaista tarvettakaan kuin lääkäreillä, on tyydyttävä matalampaan ambitiotasoon. Meille on kehitetty asianmukainen sektorikohtainen työharjoittelu muun muassa asianajolalle. Sektorikohtaista työharjoittelua ilmentää myös tuomioistuinharjoittelu eli auskultointi, mutta se on samalla myös yleisharjoittelua. On oikein ja tärkeää, että tuomioistuinharjoittelua kehitetään nykyisestä koulutuksellisempaan suuntaan siten, että harjoittelu säilyy ja kehittyy myös yleisharjoitteluna, vaikka tuomioistuinharjoittelu ei ole enää samalla tavoin edellytyksenä erilaisiin tehtäviin kuin aikaisemmin. Tuomioistuinharjoittelu antaa hyviä valmiuksia monenlaisiin lakimiestehtäviin mukaan luettuna tutkijan tehtävät.

Työryhmän mietinnössä on myönteistä se, että siinä on selkeästi luovuttu tuomarikoulutusjärjestelmästä. Se olisi ollut ongelmallista myös yliopistoille ja oikeustieteellisille tiedekunnille, kun sen yhteyteen olisi voinut tulla sellaisen koulutuksen antamista, johon ei olisi ollut asianmukaisia voimavaroja. Positiivista on myös se, että on päästy konkretisoimaan harjoittelun linjojen kehittämistä. Tämä on tapahtunut tasapainoisella

tavalla. On paikallaan, että kaikki suorittavat kuuden kuukauden harjoittelun käräjäoikeudessa ja että toisen kuuden kuukauden jakson voi suorittaa joko käräjä-, hovi tai hallinto-oikeudessa. Sinänsä on valitettavaa, että kiinteistöasiat siirretään pois käräjäoikeuksista.

On tärkeää, että ehdotettu tutorointi, harjoittelusuunnitelma sekä ohjausryhmän perustaminen johtavat koulutusfunktion korostamiseen eivätkä aiheuta uutta byrokratiaa tuomioistuimiin. On olennaista, ettei harjoittelusuunnitelmaa rakenneta kovin tukevaksi ja päällekkäiseksi yliopistolla annetun opetuksen kanssa. Koulutusta ei ole tarvetta järjestää enempää kuin kolmesta kahden tai kolmen päivän jaksosta. On perusteltua, että kouluttajina voitaisiin käyttää myös yliopisto-opettajia.

6.7.2 Turun yliopisto

Turun yliopisto toteaa, että mietintö on asiantuntevasti valmisteltu ja tarjoaa hyvän pohjan tuomioistuinharjoittelun tarpeelliselle kehittämiselle. Sen vuoksi tulisi pikaisesti ryhtyä mietinnössä ehdotettuihin uudistuksiin ja tarpeellisiin lainmuutoksiin. Lakimiesten tuomioistuinharjoittelulla eli auskultoinnilla on perinteisesti ollut huomattava merkitys teoreettisten yliopisto-opintojen eli nykyisen oikeustieteen maisterin tutkinnon täydentäjänä. Nykyisin harjoittelu tapahtuu notaarin tehtävissä käräjäoikeuksissa ja vuoden kestävä työharjoittelun jälkeen voi saada varatuomarin arvonimen. Tuomioistuinharjoittelun säilyttäminen ja edelleen kehittäminen on erittäin tärkeää myös koulutuksellisesta näkökulmasta. Tähänastinen tuomioistuinharjoittelu ei kuitenkaan kaikilta osin ole täyttänyt sille asetettuja koulutuksellisia tavoitteita. Sen vuoksi harjoittelun kehittäminen ja tehostaminen ovat tarpeen.

Mietinnössä ehdotettu kaikille lakimiehille avoin järjestelmä on kannatettava ja perusteltu myös koulutuksellisista ja vastavalmistuneiden nuorten juristien näkökulmasta heidän ammattiosaamisensa tarpeellisenä täydentäjänä. Harjoittelua ei ole syytä rajata pelkästään tuomioistuinlaitoksen palvelukseen aikoville tai valittaville. Samoin keskitetty hakumenettely, harjoittelijoiden palkkauksen parantaminen ja varatuomarin arvonimen säilyttäminen ovat kannatettavia asioita.

Arvioitu vuosittainen harjoittelijamäärä (noin 160) on kuitenkin melko vähäinen, ja sitä tulisi pyrkiä nostamaan mietinnössä ehdotetusta. Nykyisin oikeustieteen maisterin tutkinnon on suorittanut vuosittain keskimäärin 450 henkilöä ja määrä saattaa olla kasvussa. Sen vuoksi ei ole perusteltua rajata tuomioistuinharjoitteluun otettavien määrää näin paljoa, kun toisaalta meillä pidetään tavoitteena tuomarien rekrytointipohjan avaamista ja laajentamista nykyisestä. Käytännössä tuomarinuralle päätyminen on useimmiten alkanut auskultoinnilta ja sitä on yleensä edellytetty tuomareiksi valituilta. Käytännön tuomioistuintoiminnan tuntemuksesta on hyötyä myös muissa juristiammateissa ja yhteiskunnallisissa tehtävissä toimiville. Vastaavasti oikeuslaitokselle ja lainkäytölle on eduksi, jos tuomioistuinten toiminta- ja menettelytavat ovat laajemmin tunnettuja.

Harjoittelijoiden määrää harkittaessa tulisi ottaa huomioon myös nuorten lakimiesten ajoittain vaikea työllisyystilanne ja mahdollisuudet kouluttautua oman alansa työtehtäviin. Tällä hetkellä auskultointi on lähes ainoa valtiovallan järjestämä kouluttautumis-

mahdollisuus nuorille juristeille, joten siihen tulisi pyrkiä panostamaan nykyistä enemmän.

Työryhmän ehdotukset harjoittelun monipuolistamiseksi ja koulutuksellisen sisällön kehittämiseksi ovat kannatettavia ja samoin harjoittelun osittain suuntaaminen myös hallinto-oikeuksiin ja hovioikeuksiin. Tosin käsillä olevan ehdotuksen mukaan käräjäoikeudet joutuisivat luopumaan osasta notaarityövoimaansa juuri silloin, kun heidän on alkukoulutettu ja he ovat päässeet sisälle tehtäviinsä. Tämä ylimääräinen koulutustehtävä tulisi jollakin tavoin korvata käräjäoikeuksille, esimerkiksi niin, että myös muista tuomioistuimista osallistuttaisiin notaarien koulutukseen alusta alkaen.

Vaikka harjoittelun monipuolistumista voidaankin pitää hyvänä asiana, pitäisi kuitenkin pohtia, riittääkö vain 6 kuukauden harjoittelujakso käräjäoikeudessa antamaan notaarille perusvalmiudet lainkäyttötehtäviin. Nykyisin notaari voi saada määräyksen toimia puheenjohtajana oikeudenkäynnissä 4 kuukauden harjoittelun jälkeen eli puheenjohtajakokemusta kertyy yhteensä 8 kuukauden ajalta. Mikäli ehdotus toteutuu, tämä aika lyhenee kolmeksi kuukaudeksi, jos harjoittelija siirtyy 6 kuukauden harjoittelun jälkeen joko hovi- tai hallinto-oikeuteen. Jatkovalmistelussa pitäisikin tältä osin tarkoin miettiä, lyheneekö harjoittelu-aika käräjäoikeudessa jo liian paljon. Tähän seikkaan kiinnitettiin huomiota myös työryhmän jäsenten Hällströmin ja Pärnäsen eriävässä mielipiteessä.

Harjoittelijoiden ohjaamiseksi ehdotettu tutor-järjestelmä on myös positiivista. Tällaista tutor-toimintaa on tietävästi jo jonkin verran eri käräjäoikeuksissa, mutta se on ollut sattumanvaraista ja vapaaehtoista, eikä siitä ole suoritettu korvausta. Koulutuksen pääpainon suuntaaminen aihealueisiin, joihin yliopisto-opinnot eivät valmenna, on lähtökohtaisesti oikea. Toisaalta yliopisto-opinnot, myös oikeustieteen alalla, ovat viime vuosina kehittyneet entistä enemmän valinnaisuuksia suosivaan suuntaan ja tiedon tulva on jatkuvasti kasvanut. Sen vuoksi eri oppiaineista on pakollista suorittaa ainoastaan oikeudenalojen perusteet, joihin pyritään sisällyttämään kaikille juristeille tarpeelliset perustiedot, ei siis välttämättä niin yksityiskohtaisia tietoja, joita lainkäytön ammattilaiset eli tuomarit, asianajajat ja syyttäjät jokapäiväisessä työssään tarvitsevat. Näitä oikeudenalojen perusteita pyritään oikeustieteellisessä opetuksessa täydentämään erikoistumis- / laajentavilla ja valinnaisilla opintojaksoilla, joilla pyritään antamaan perusteellinen kokonaiskuva asianomaiselta alalta.

Oikeudenalojen perusteiden tasoista opetusta tuomioistuinharjoittelijoille ei kannata enää tarjota. Sen sijaan yliopistojen erikoistumisjaksoissa ja valinnaisissa kurseissa on paljonkin sellaisia, joiden suorittaminen olisi hyödyllistä myös harjoittelijoille, koska he eivät välttämättä ole suorittaneet niitä vielä opintojensa aikana tai niiden sisältö on voinut sen jälkeen muuttua. Tällaisten kurssien sisältöä voitaisiin räätälöidä lainkäyttöhenkilöstölle sopivaksi, jolloin tuomarit ja yliopisto-opettajat voisivat yhdessä osallistua näiden kurssien suunnitteluun ja opetukseen. Käytännön yhteistoimintaa voisi ajatella myös joidenkin lainkäyttöön liittyvien tutkimusprojektien kanssa.

Tenttien sijasta tai täydennyksinä voitaisiin järjestää seminaareja, joissa käsiteltäisiin osallistujien laatimia esityksiä eri aiheista, oikeustapausanalyysseja uusimmista ennakkopäätöksistä taikka kirja-arvosteluja tai referaatteja uusimmista oikeustieteellisistä teoksista. Tämä suosisi myös omakohtaista opiskelua, uuden tiedon omaksumista ja

kirjoittamisharjoittelua, jotka tässä harjoitteluvaiheessa ovat mielekkäämpiä kuin tentteihin pänttääminen.

Moniin mietinnössä lueteltuihin koulutusjaksoihin voitaisiin liittää sellaista teoreettista opetusta, joissa yliopisto-opettajat voisivat olla mukana. Esimerkiksi tärkeää rikosoikeudellisia seuraamuskysymyksiä ja rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä koskevaa käytännön koulutusta voitaisiin täydentää rikosoikeudellista vastuuooppia sekä näytön arviointia ja tuomitsemiskynnystä rikosasioissa koskevalla opetuksella sekä tuomion kirjoittamista koskevaa vastaavaa koulutusta esimerkiksi oikeuslähde- ja tuomio-opeilla.

Tuomioistuinharjoittelua suorittavat notaarit voivat toimia puheenjohtajina myös lautamieskokoonpanoissa. Sen vuoksi notaareille on tarpeen antaa myös tähän liittyvää koulutusta. Vastaavasti pitäisi huolehtia siitä, että notaarit pääsisivät osallistumaan tuomitsemistoimintaan kolmen lakimiestuomarin kokoonpanoissa sekä siviili- että rikosasioissa.

Nopeasti etenevät oikeuden eurooppalaistuminen ja kansainvälistyminen asettavat uusia vaatimuksia tuomareille. Tämä tulisi ottaa huomioon myös harjoittelijoiden koulutuksessa. Kansainvälisiä ihmisoikeuksia ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusedellytyksiä tuomioistuintyössä tuskin korostetaan liikaa, vaikka niiden perusteet olisivatkin olleet esillä jo yliopisto-opetuksessa. Lisäksi ainakin tärkeimmistä lainmuutoksista on syytä järjestää koulutusta, koska monien harjoittelijoiden valmistumisesta yliopistoissa on saattanut kuluja jo vuosia, eivätkä he välttämättä ole oma-aloitteisesti päivittäneet tietojaan sen jälkeen.

7 Yksityiskohtaisemmat arviot keskeisistä ehdotuksista

7.1 Tuomioistuinharjoittelun kesto ja harjoittelupaikat

Ehdotus: Harjoittelu kestää yhtäjaksoisesti yhteensä yhden vuoden ja sisältää kaksi kuuden kuukauden pituista harjoittelujaksoa. Ensimmäinen harjoittelujakso suoritetaan käräjäoikeudessa. Toinen harjoittelujakso voidaan suorittaa käräjäoikeudessa, hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa.

Käräjäoikeudet:

Ehdotusta kannattivat *Forssa-Loimaan, Kouvolan ja Porin* käräjäoikeudet.

Forssa-Loimaan käräjäoikeus katsoo, että kuusi kuukautta on riittävän pitkä aika käräjäoikeusharjoittelun kannalta. Parhaana vaihtoehtona olisi harjoittelun järjestäminen ruotsalaiseen tapaan mutta siihen ei ole reaalisia mahdollisuuksia.

Kouvolan käräjäoikeus toteaa, että Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössä (2003:3) on (s. 348-351) esitetty tuomioistuinharjoittelun uudistamista mm. sen koulutuksellisuutta lisäämällä ja mahdollistamalla sen suorittamista mm. hallinto-oikeuksissa. Komitean mietinnössä on (s. 356) katsottu, että tuomareiksi tulisi jatkossa pätevoityä uudistetun tuomioistuinharjoittelun, lakimiesuran aikana hankittavan täyden-

nyskoulutuksen ja monipuolisen työkokemuksen avulla. Kun nyt oltaneen luovuttu erillistä tuomarikoulutusta koskevasta hankkeesta, on tuomioistuinharjoittelun uudistaminen tärkeää osana tuomareiden pätevoitymistä. Uudistamiselle tarjoaa otollisen tilaisuuden meneillään oleva kärjäoikeuksien kehittäminen niiden, kun niiden kokoa suurennetaan ja kirjaamisasioista luovutaan. Toisaalta uudistuksen toteuttamisella on kiire, koska tuomioistuinlaitos joutuu selviämään tulevasta rekrytointitehtävästään tilanteessa, jossa tuomareiden eläköityminen kiihtyy ja jossa mm. syyttäjälaitos ja ulosottolaitos ovat jo tehostaneet omaa rekrytointiaan. Uudistuksen toteutumatta jääminen lausunnon antajien erimielisyyksien johdosta olisi huono vaihtoehto.

Enemmistön ehdotuksen mukainen harjoittelu, jos harjoittelijamäärä olisi ehdotuksen mukainen, ei vaikeuttaisi tulevan Kymenlaakson kärjäoikeuden suoriutumista tehtävästään. Kärjäoikeuksissa harjoittelisi vuosittain 160 kärjänotaaria, kun vuodelle 2010 esitetty notaarien määrä on noin 130. Tämä merkitsisi mahdollisuutta jatkossakin saada Kymenlaakson kärjäoikeuteen 4 tuomioistuinharjoittelijaa. Uudistuksesta luopuminen voisi vaikuttaa harjoittelijamäärän pienentämiseen ja vaikeuttaisi tuomioistuinten rekrytointia.

Kärjänotaarien toimivaltuudet aikaistuisivat ja heillä olisi kirjaamisasioiden jäädessä pois enemmän aikaa muille asioille. Myös vain 6 kuukautta kärjäoikeudessa harjoittelevalle voidaan antaa riittävä perehtyminen kärjäoikeuden toimintaan ja riittävää harjaannusta lainkäyttöasioiden ratkaisemissa. Näiden harjoittelijoiden osalta on hovi- ja hallinto-oikeuksien asiana ja myös niiden omassa intressissä koskien rekrytointiaan huolehtia tarpeellisesta jatkokoulutuksesta. Siten heidän osaamisensa on saatavissa tasolle, joka voidaan ainakin rinnastaa 12 kuukautta kärjäoikeudessa harjoitelleen kärjänotaarin osaamiseen.

Tuomioistuinlaitoksen on selvittävä tehtävästään lakien ja kansainvälisesti sitovien sopimusten mukaisesti eikä sen voimavaroja tule heikentää. Esitetty harjoittelujärjestelmä ei ole kustannuksiltaan niin merkittävä, että sitä pitäisi rahoittaa karsimalla nykyistä henkilöstöä. Ehdotettu lakiin tuomioistuinjärjestelmästä ja muut ehdotetut lakimuutokset ovat sellaisenaan toteuttamiskelpoisia.

Porin kärjäoikeus yhtyi mietinnön 2.3 kohdassa esitettyihin keskeisiin ehdotuksiin ja puolsi ehdotusta laiksi tuomioistuinharjoittelusta eikä sillä ollut ehdotuksen johdosta huomautettavaa.

Ehdotukseen varauksellisesti suhtautuivat:

Vantaan kärjäoikeus katsoo, että esitetyt tavoitteet tuomioistuinharjoittelulle ovat perusteltuja. Myös nykyisen tilan ongelmat, joista käsin tavoitteet on luonnollisesti asetettava, on nähty kärjäoikeudenkin näkökulmasta katsoen oikein. Esimerkiksi apulais-syyttäjäjärjestelmään verrattuna nykyinen tuomioistuinharjoittelu ei täytä tehtävänsä harjoittelijoita selkeästi koulutuksellisesti, tavoitteellisesti ja yhtenäisesti ohjaavana mahdollisena rekrytointikanavana. Ellei tuomioistuinharjoittelun "brändiä" paranneta

pian, työryhmän mietinnössä havainnollistettu tuomareiden eläköitymistilanne johtaa varmasti vaikeuksiin saada tuomiolaitokseen oma osansa kyvykkäistä nuorista lakimiehistä.

Kuten työryhmän mietinnöstä ilmenee, pyrkimys monipuolistaa tuomioistuinharjoittelua ulottamalla se myös esimerkiksi hovi- ja hallinto-oikeuksiin on ollut esillä useasti aiemminkin tuomarin koulutusta ja asemaa koskevissa mietinnöissä. Tavoite on ilman muuta hyvä. Käräjäoikeus yhtyy näkemyksiin, joiden mukaan harjoittelun pääpaino on perusteltua säilyttää käräjäoikeudessa. Harjoittelijat ovat tärkeä työvoimavara käräjäoikeuksille. Heidän tulevaa tarvittavaa määräänsäkin on arvioitava myös tästä lähtökohdasta. Se, ettei harjoittelijoita pidetä vain "halpatyövoimana", on yhä myös asennekytymys käräjäoikeuksien henkilökunnan piirissä.

Se, miten harjoittelun monipuolistaminen toteutuisi parhaiten, on hankala kysymys. Työryhmä on päätenyt siihen, että tuomioistuinharjoittelussa voisi valita kaksi eri linjaa. Toisessa harjoittelija jatkaisi puolen vuoden jälkeen edelleen käräjäoikeudessa; toisessa linjassa hän valintansa mukaan jatkaisi toiset puoli vuotta hovi- tai hallinto-oikeudessa, käytännössä aloittelevan esittelijän tehtävissä.

Työryhmän tavoitteena on tuomioistuinharjoittelun yhtenäistäminen. Tästä lähtökohdasta kahden eri linjan ratkaisuvaihtoehto ei ole ongelmaton. Ratkaisu monimutkaistaa harjoittelijoiden valtakunnallista valintaprosessia, johon kuuluu monivalintamahdollisuuksia, haastatteluita (ehkä useammassa käräjäoikeudessa), varamiesjärjestelmä ynnä muita osin vasta käytännössä uutena eteen tulevia seikkoja siinä määrin, että asioiden lähempi hoitamistapa joudutaan jättämään eri yksiköiden yhteistoiminnan varaan. Käräjäoikeudessa olisi ratkaisun johdosta koko ajan kahdenlaisia harjoittelijoita, mikä asettaa käräjäoikeuksien töiden järjestelylle mukaan lukien tutortoiminta erityisen haasteen. Vantaan käräjäoikeudessa, jossa on ensi vuodesta alkaen viisi notaaria, ehdotettu kaksilinjaisuus johtaisi siihen, että ratkaisukelpoisia käräjänotaareita olisi puolivuositain epätasainen määrä. Tämä olisi heikennys nykytilanteeseen. Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma, joka sinänsä on hyvä ajatus, pitäisi eriyttää eri linjojen mukaan mm. koulutuksen osalta. Vaarana lienee myös, että harjoittelua eri linjoilla aletaan jatkossa käytännössä arvioida jollakin tapaa eriarvoisesti sekä tuomioistuinten että harjoitteluun hakijoiden silmissä.

Toisessa linjassa tuomioistuinharjoittelu kestäisi siis käräjäoikeudessa puoli vuotta. Tämän ajan riittävyttä ehdotuksen mukaan harjoittelusuunnitelmaan sisällytettävien laadullisten ja juttujen määriäkin koskevien tavoitteiden toteuttamiseen arviotaessa on otettava huomioon mm. suunniteltu käräjänotaarin toimivalta eri vaiheissa, erilaisten juttutyyppeiden läpivirtausaika ja esiintymistiheys kussakin käräjäoikeudessa, yhteisten koulutuspäivien ja muun ohjauksen vaatima aika sekä harjoittelijan ja hänen tutorinsa lomat. Se, mihin aikaan vuoden kestävä harjoittelun aloittaa, vaikuttaa nykyisinkin jonkin verran harjoittelun määrälliseen ja laadulliseen sisältöön. Suunniteltu puolivuotiskausi alkaen maaliskuun 1 päivästä olisi kuitenkin erityisen ongelmallinen toteuttaa kolmesta kesäkuukaudesta johtuen täysipainoisesti.

Vantaan käräjäoikeudessa on käytössä notaarisuunnitelma, jossa on pyritty toteuttamaan notaarien säännöllinen koulutus ja monipuolinen perehtyminen erilaisiin käräjäoikeu-

nessa käsiteltäviin asioihin. Tätä suunnitelmaa laadittaessa on jouduttu miettimään, mitä voidaan pitää realistisena aikatauluna ja tavoitteena noissa suhteissa. Pääosa kärjänotaareista olisi kokemattomia oikeudellisten asioiden ratkaisemiseen. Tämä on otettava huomioon notaarisuunnitelmassa. Käytännössä notaareille pitäisi erikseen poimia tietyistä juttutyypeistä asioita ratkaistavaksi, jos pyrittäisiin ihanteelliseen tilanteeseen. Riita-asioiden läpiviemiseen puolessa vuodessa notaarien resurssit eivät nykytilanteen perusteella tulisi riittämään. Asioiden jäämisestä kesken harjoittelun päättyessä aiheutuu yleensä viivettä niiden käsittelyyn, vaikka tätä on kärjäoikeudessamme erilaisin järjestelyin pyritty välttämään. Puolen vuoden harjoittelu kärjäoikeudessa voisi johtaa viiveen lisääntymiseen. Joka tapauksessa riita-asioiden läpiviemisen kannalta puolen vuoden harjoittelu on ongelmallinen.

Kärjäoikeuden mielestä jatkovalmistelussa pitäisi harkita uudelleen sitä, että tuomioistuinharjoittelu kestäisi kärjäoikeudessa aina vuoden. Jotta monipuolisuus toteutuisi, tuomioistuinharjoittelun tulisi tämän jälkeen jatkua esimerkiksi hovi- tai hallinto-oikeudessa; mahdollisia jatkopaikkoja ei kuitenkaan tulisi rajata vain näihin, vaan tulee harkita ainakin sitä mahdollisuutta, että yksittäistapauksessa jatkoharjoitteluksi voitaisiin hyväksyä jokin muukin työ. Harjoittelun tulee osaltaan kuvastaa pyrkimystä tuomarituran avaamiseen. Vuosi kärjäoikeudessa antaisi myös paremman pohjan jatkoharjoittelulle kuin puoli vuotta.

Ehdotusta vastustivat:

Ahvenanmaan, Espoon, Helsingin, Hyvinkään, Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Kajaanin, Kemi-Tornion, Kokkalan, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Mikkelin, Oulun, Porvoon, Raaseporin, Rauman, Rovaniemen, Seinäjoen, Tampereen, Turun, Tuusulan, Vaasan ja Ylivieskan kärjäoikeudet katsovat, että harjoittelua ei ole syytä laajentaa työryhmän enemmistön ehdottamalla tavalla hovioikeuteen ja hallinto-oikeuteen vaan että koko yhden vuoden auskultointi tulee suorittaa kärjäoikeudessa.

Ahvenanmaan kärjäoikeus katsoo, että kuuden kuukauden harjoittelu kärjäoikeudessa tarkoittaa, ettei kärjäoikeus voi hyödyntää notaarin koulutuksella saavuttamaa lisäintyynyttä pätevyyttä. Koulutus edellyttää tuomariresursseja ja vähentää resursseja muusta ratkaisutoiminnasta. Kuuden kuukauden harjoittelu on myös liian lyhyt aika oppia perusteellisempia tietoja tuomioistuimen toiminnasta. Ehdotetun kaltainen mahdollisuus suorittaa harjoittelu useammassa paikassa edellyttäisi harjoittelun pidentämistä, joka edellyttäisi parempaa palkkausta ollakseen houkutteleva.

Espoon kärjäoikeus katsoo, että harjoittelua tulisi kehittää nykyisen järjestelmän pohjalta. Tähän kehittämiseen soveltuvat hyvin työryhmän ehdotukset, jotka koskevat tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmää, harjoittelijoiden valintaa, harjoittelijoiden ohjaamista ja arviointia sekä harjoittelua tukevaa koulutusta. Riittävän kuvan saaminen kärjäoikeuden toiminnasta ja prosesseista eri asiaryhmissä jää kuudessa kuukaudessa liian pinnalliseksi. Kärjäoikeudessa käsiteltävien asiaryhmien määrä on monipuolinen. Nykyinen tuomioistuinharjoittelu on herättänyt innostuksen tuomioistuinuralle varsin monessa notaarissa ja useat ovat sijoittuneet hovioikeuden esittelijöiksi ja sitä kautta tuomioistuinuralle.

Helsingin kärjäoikeus katsoo, että kuuden kuukauden harjoittelu kärjäoikeudessa on liian lyhyt aika sekä kärjäoikeuden että harjoittelijan kannalta. Kokonaiskuvan saaminen kärjäoikeuden toiminnasta ei ole mahdollista sanotussa ajassa. Kun harjoittelu perustunee jatkossakin pääasiassa työssä oppimiseen, ei kuusi kuukautta ole riittävä aika perustietojen- ja taitojen oppimiseen ja eri asiaryhmiin perehtymiseen. Harjoitteluvuoden jakamisesta aiheutuisi kärjäoikeudelle vain lisätyötä ilman vastaavaa käyttökelpoista työpanosta. Myöskään istuntokelpoisia notaareja ei riitä-asioissa olisi jatkuvasti kärjäoikeuden käytössä.

Sinänsä harjoittelu voidaan avata hallinto- ja hovioikeuteen, jos harjoittelu-aikaa kärjäoikeudessa ei lyhennetä. Hallinto- tai hovioikeudessa osaksi suoritettu tuomioistuinharjoittelu ei anna vastaavia valmiuksia tuomarituralle kuin kärjäoikeudessa suoritettu vuoden harjoittelu. Myös harjoittelijat haluavat suorittaa harjoittelunsa kärjäoikeudessa. Ne harjoittelijat, jotka haluavat kokemusta hallinto- tai hovioikeudesta hakeutuvat kyseisiin tuomioistuihin esittelijän tehtäviin. Harjoittelua ei tule rajata pelkästään tuomioistuinuralle pyrkiville. Ehdotetun virkanimikkeen osalta ei ole huomautettavaa.

Hyvinkään kärjäoikeus yhtyy mietintöön sisältyvään eriävään mielipiteeseen. Ehdotettu kuuden kuukauden jakso kärjäoikeudessa on liian lyhyt. Harjoittelua ei pystytä järjestämään monipuoliseksi ja laadukkaaksi tässä ajassa. Harjoittelijalla ei ole mahdollista saada kuudessa kuukaudessa riittävästi tietoa ja kokemusta tuomarin työstä eikä kärjäoikeuden toiminnasta kokonaisuutena. Puolen vuoden harjoittelu ei mahdollistaisi esimerkiksi velkajärjestelyasioiden, konkurssi-asioiden tai laajojen riita-asioiden koko elinkaaren seuraamista kärjäoikeudessa. Kärjäoikeus pitää tärkeänä, että harjoittelija pystyisi osallistumaan laajojen riita-asioiden valmisteluun, istuntokäsittelyyn ja avustamaan tuomaria ratkaisun laatimisessa. Mietinnössäkään on asetettu harjoittelun tavoitteiksi analyyttisen ajattelun kehittäminen, oikeudellisen argumentaation opetteleminen sekä oikeudellisen problematiikan hahmottaminen. Puolen vuoden aika menee pitkälti perusasioiden opetteluun ja mainittuja tavoitteita on mahdotonta siinä ajassa saavuttaa. Harjoittelu jäisi hyvin pintapuoliseksi.

Harjoittelijat muodostavat tärkeän työvoiman kärjäoikeuksille erityisesti harjoittelun loppuvaiheessa eli jälkimmäisen kuuden kuukauden aikana. Esitetty kuuden kuukauden harjoittelu kärjäoikeudessa heikentäisi ratkaisevasti harjoittelijoiden työpanosta ja siten kärjäoikeuksien toimintamahdollisuuksia. Jos harjoittelua lyhennettäisiin ehdotetulla tavalla, kärjäoikeuksille jäisi lähinnä notaarin opettaminen eikä notaareiden työpanoksesta koituisi kärjäoikeuksille juurikaan hyötyä. Kärjäoikeuden resurssien väheneminen aiheuttaisi mitä ilmeisemmin lisähenkilöstön tarpeen. Jos vastoin kärjäoikeuden käsitystä mietinnössä ehdotettu kuuden kuukauden harjoittelujakso toteutetaan, sitä ei saa kuitenkaan aloittaa ennen kuin kärjäoikeuksille on saatu vajetta korvaavat tuomari-resurssit.

Kärjäoikeudessa suoritettujen kuuden kuukauden harjoittelun jälkeen notaari voisi halutessaan eri hakemuksesta jatkaa harjoittelua puolella vuodella hovi- tai hallinto-oikeudessa. Hakemus toimitettaisiin suoraan kyseiselle virastolle ja tästä puolen vuoden lisäharjoittelusta virasto antaisi erillisen todistuksen

Hämeenlinnan käräjäoikeus yhtyy eriävään mielipiteeseen. Puolen vuoden harjoittelulla käräjänotaari ei saavuta niitä valmiuksia, joita tuomioistuinharjoittelulla tavoitellaan. Asioita tulee ehtiä ratkaista niiden vireille tulosta ratkaisuun. Tarkoituksenmukaisinta olisi, että käräjänotaarien harjoittelun aloitusajankohdat määriteltäisiin käräjäoikeuden työjärjestyksessä tai vuosittaisessa virantoimistusjärjestyksessä.

Joensuun käräjäoikeus yhtyy mietinnön eriävään mielipiteeseen. Harjoittelun hajauttaminen aiheuttaa koulutuksen repaloitumisen ilman, että harjoittelija saisi missään harjoittelupaikassa kokonaiskäsitystä tuomioistuintyöstä. Harjoittelijoiden työpanos käräjäoikeuksissa saattaisi nollaantua, koska paras harjoittelijan työpanos saadaan hyödynetyksi vasta harjoittelujan loppupuolella. Esitetty malli ei tue harjoittelun ja oppimisen syventämistä.

Jyväskylän käräjäoikeus katsoo, että kuuden kuukauden harjoittelu ei anna täysipainoista kuvaa minkään tuomioistuimen toiminnasta, vaan kuva jäisi vajavaiseksi. Tarpeellisen kokemuksen ja opin saaminen edellyttää vuoden harjoittelua yhdessä ja samassa tuomioistuimessa eli siis käräjäoikeudessa. Notaarit ovat myös käräjäoikeudelle tärkeä voimavara ja resurssi, jonka on todettu konkretisoituvan nimenomaan vuoden mittaisen harjoittelujakson loppukuukausina.

Kajaanin käräjäoikeuden mielestä riittävä kokemus ja oppi saavutetaan vasta käräjäoikeudessa suoritetun vuoden harjoittelun pohjalta. Ehdotettu järjestelmä heikentäisi käräjäoikeuksien resursseja, koska harjoittelijat vaihtuisivat useammin ja he eivät ehtisi saavuttaa riittävää kokemusta. Nykyisin käräjäoikeuksissa työskentelevät harjoittelijat saavuttavat riittävän kokemuksen tehokkaaseen työskentelyyn vasta kuuden kuukauden harjoittelun jälkeen. Tavoitteena tulisi olla harjoittelijoiden määrän lisääminen. Myös mahdollisuutta pidentää harjoittelun kestoa nykyisestä tulisi harkita. Jos harjoittelun monipuolisuutta halutaan lisätä, yhtenä vaihtoehtona voitaisiin harkita sitä, että käräjäoikeudessa vuoden kestävän harjoittelun jälkeen osalla harjoittelijoista olisi mahdollisuus vapaaehtoiseen kuuden kuukauden jatkoharjoitteluun hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa, kuten mietinnön eriävissä mielipiteissä on esitetty.

Kemi-Tornion käräjäoikeus katsoo, että työryhmän esitys johtaisi siihen, että eripituisista harjoittelujaksoista johtuen harjoittelun sisältö käräjäoikeuksissa tulisi suunnitella kahdella tavalla ja sovittaa käräjäoikeuksien muiden tehtävien järjestämiseen. Tämä olisi omiaan lisäämään käräjäoikeuksien henkilökunnan työmäärää verrattuna tilanteeseen, jossa harjoittelu käräjäoikeudessa kestäisi kaikilla harjoittelijoilla vuoden. Vuoden yhtäjaksoinen harjoittelu käräjäoikeudessa voi sen sijaan antaa paremmat mahdollisuudet saavuttaa tuomioistuinharjoittelulle asetetut tavoitteet. sinänsä riittävä yhden vuoden harjoittelujakso tulisi suorittaa kokonaisuudessaan käräjäoikeudessa. Monipuolinen kokemus tuomioistuinten käytännön toiminnasta ja asioiden ratkaisusta olisi sinänsä tavoiteltava, harjoittelulla saavutettava lisäarvo. Se ei voi kuitenkaan mennä harjoittelulle asetettavien keskeisempien tavoitteiden edelle. Jos tuomioistuinharjoitteluun halutaan sisällyttää perehtyminen hovioikeuden tai hallinto-oikeuden työskentelyyn, tämä tulee toteuttaa esimerkiksi pidentämällä vuoden harjoittelua kolmen kuukauden työskentelyllä hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa.

Kokkolan käräjäoikeus yhtyy eriävään mielipiteeseen perusteluineen. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa käräjäoikeuksien toimintaedellytyksiin nähden suunniteltu tuomioistuinharjoittelun uudistamis- ja kehittämishanke vaatii merkittäviä taloudellisia resursseja samalla kun valtion tuottavuus- ja säästötavoitteet ovat nekin oikeushallinnossa vain vaivoin saavutettavissa. Herää epäilyks voidaanko oikeusministeriölle ylipäätään myöntää riittävästi resursseja mietinnössä esitetyn uudistushankkeen suunnitteluun ja toteuttamiseen ja jos ei voida, onko ajankohta oikea uudistuksen toteuttamiselle. Toiseksi, kiistaton tosiasia on, että nykyisessä tuomioistuinharjoittelujärjestelmässä on kehittämisen varaa. Se on kuitenkin vakiinnuttanut asemansa ja kehittämistarpeestaan huolimatta pystynyt tarjoamaan nuorille uraansa lakimiehinä aloitteleville notaareille yleisesti ottaen kattavan ja pätevän yleiskoulutuksen, joka nuorten lakimiesten lisäksi myös työnantajapiireissä niin valtio-, kunta- kuin yksityiselläkin työnantajasektorilla nauttii ansaittua arvostusta ja luottamusta. Mikäli uudistus toteutettaisiin esitetyllä tavalla ja aikataululla ja mikäli ongelmia tällöin ilmenisi, on valitettavasti mahdollista sekin, että tuomioistuinharjoittelu menettäisi jo olemassa olevan asemansa sinä nuoria, lahjakkaita lakimiehiä houkuttavana koulutusväylänä ja ensiaskeleena tuomarin uralle, jona sitä on perinteisesti pidetty. Näin ollen tuleekin huolellisesti harkita, miten ja missä laajuudessa esitetyt muutokset toteuttaa. Epäonnistumisen vaikutukset saattaisivat olla kauaskantoiset ja merkittävät.

Kolmanneksi, hankkeen suunniteltu aikataulu on huomattavan nopea. Mikäli uudistus toteutettaisiin työryhmän suunnittelemassa aikataulussa, tarvittaville suunnittelu- ja kehittämishankkeille sekä lainsäädännön uudistamiselle jää liian vähän aikaa. Asia on nyt edennyt vuosien keskustelun jälkeen ja tuomarikoulua koskevina suunnitelmien oikeusministeriössä kiitettävällä nopeudella, mutta yksinomaan nopeutta ei kuitenkaan tulisi pitää itsetarkoituksena, vaan asiassa tulisi pyrkiä toimivaan, hyvään ratkaisuun, jonka laadukkuus ei vähene pitkänsä ajanjakson kuluessa.

Neljänneksi, tuomioistuinharjoittelun on perinteisesti katsottu antavan valmiuksia itsenäiseen päätöksentekoon. Tuomarin työssä teoria on vain osa työnkuvausta. Olennainen osa-alue kylläkin, mutta vastaavalla tavalla tärkeinä osa-alueina voidaan pitää työssä opittua lainsoveltamista, eri tietolähteiden käyttöä, ihmissuhdetaitoja ja kykyä itsenäiseen ratkaisutoimintaan, paineensietokykyä ja asetettujen tulostavoitteiden saavuttamista ilman, että tuomioistuimen käsiteltäväksi asiansa saattaneiden tahojen oikeusturva vaarantuu. Näiltä osin kysymys on olennaisesti ammattitaitoon ja kokemukseen liittyvistä seikoista, joiden kertyminen vaatii useiden vuosien työkokemuksen eikä myöskään ole välitettävissä yksinkertaisesti muutamalla sanalla eteenpäin. Esitetty kuuden kuukauden harjoittelujakso käräjäoikeudessa on aivan liian lyhyt, jotta tuona aikana notaari ylipäänsä ehtisi saada riittävän kokemuksen tuomarin työn eri osa-alueista ja saavuttaa tuomarin työssä välttämättömän ratkaisukypsyyden. Itsenäisessä ratkaisutoiminnassa on korostuneesti kysymys siitä, että tietty käytännön taitojen ja opitun tiedon soveltamisen taito on välttämätön, ennen kuin jo asiakkaiden oikeusturvakin huomioon ottaen notaarille voidaan antaa minkäänlaisia itsenäisiä ratkaisuoikeuksia.

Tuomioistuinharjoittelun suorittaneet ja tuomarin tehtäviin haluavat lakimiehet ovat perinteisesti auskultoinnin jälkeen hakeutuneet esittelijän tehtäviin joko hovioikeuteen tai hallinto-oikeuteen. Käräjäoikeus arvostaa hovioikeus ja hallinto-oikeuskokemusta, mutta mikäli tuomioistuinharjoittelu suoritettaisiin työryhmän enemmistön esittämällä

tavalla siten, että notaari siirtyisi jatkamaan harjoittelua hovioikeuteen tai hallinto-oikeuteen oltuaan tätä ennen vain kuusi kuukautta kärjäoikeudessa, lienee enemmän kuin todennäköistä, että harjoittelu jouduttaisiin hovi- / hallinto-oikeudessa aloittamaan samoista perehdyttävistä lähtökohdista kuin kärjäoikeudessaakin eikä harjoittelijalle siten käytännössä ehtisi muodostua käsitystä tai kattavaa kokemusta esittelijän työtehtävistä. Kuva kummastakin oikeusasteesta jäisi pinnalliseksi ja puutteelliseksi. Perustietojen hankkiminen tuomioistuimen toiminnasta tulisi saada kärjäoikeudessa.

Tähän saakka notaarit ovat hoitaneet tuomioistuinharjoittelun aikana huomattavan määrän kiinteistöasioita. Näissä asioissa notaareille on kertynyt kokemusta varsinaisen kiinteistöjuridiikan lisäksi laajasti myös mm. perhe-, perintö-, sopimus- ja yhtiöoikeudesta. Kiinteistöasioiden siirtyessä Maanmittauslaitokseen tulisi tämä alue korvata riitaasioilla, joihin, erityisesti laajoihin riita-asioihin, notaareilla tähän asti on ollut aivan liian vähän aikaa käytettävissä. Näihin asioihin paneutuminen kuuden kuukauden aikana tulisi olemaan vaikeaa siitä käytännön syystä, että esim. laajojen riita-asioiden eteneminen kirjallisen ja suullisen valmistelun kautta pääkäsittelyyn vie useita kuukausia ja mikäli notaari olisi kärjäoikeudessa vain kuusi kuukautta, hän todennäköisesti ei näkisi minkään jutun etenemistä alusta loppuun. Laajoissa riita-asioissa olisi notaarille tuomaria avustavana henkilönä huomattavasti käyttöä ja tämä kokemus olisi myös koulutukselliselta kannalta tärkeä. Kussakin kärjäoikeudessa tulisi olla vähintään kaksi notaaria samanaikaisesti ja aina ratkaisukelpoinen notaari.

Kuopion kärjäoikeus ja yhtyy mietinnön eriävään mielipiteeseen. Kokonaiskuvan saaminen kärjäoikeuden toiminnasta ja eri prosessilajeista ei ole mahdollista kuudessa kuukaudessa. Tuomioistuinharjoittelun laajentaminen myös heikentäisi kärjäoikeuksien toimintamahdollisuuksia.

Lahden kärjäoikeus pitää ehdotusta toteuttamiskelvottomana sekä kärjäoikeuksien että harjoittelua suorittavien kannalta. Kuuden kuukauden aikana harjoittelija ei ennätä saada kokonaiskuvaa kärjäoikeuden toiminnasta eikä riittäviä perustietoja tai -taitoja tuomarintyöstä ja lainkäytöstä. Lisäksi harjoittelija voisi osallistua vain vähäisessä määrin tuomareita avustavaan toimintaan. Kärjäoikeuden kannalta lyhyt harjoittelu merkitsisi lisätyötä tuomareille, koska näiden tulisi tehdä kaikki ne työt, jotka yhden vuoden harjoittelun kärjäoikeuksissa suorittavat notaarit tällä hetkellä tekevät. Lisätyö ilman lisäresursseja ei ole mahdollista. Harjoittelu jouduttaisiin suunnittelemaan kahdelle linjalle eri tavoin. Tämä aiheuttaisi suuria hankaluuksia kärjäoikeuden töiden organisoinnissa ja vaikeuttaisi myös vakituisten tuomareiden työtä. Harjoittelusta muodostuisi myös repaleinen. Kuuden kuukauden harjoittelu ei antaisi sitä tarpeellista tietoa ja kokemusta, jota harjoittelija on tullut hakemaan. Ehdotus heikentäisi merkittävästi kärjäoikeuksien resursseja. Hovi- tai hallinto-oikeudessa järjestettävän auskultointiin kiinteästi liittyvän harjoittelun sijasta tulisi harkita sitä, että osalle vuoden auskultointinsa kärjäoikeudessa suorittaneista lakimiehistä järjestetään vapaaehtoinen mahdollisuus harjoitella hovi- tai hallinto-oikeudessa esimerkiksi puolen vuoden tai vuoden ajan. Tämä tilaisuus tulisi suoda erityisesti niille lakimiehille, jotka harkitsevat tuomioistuinuralle ryhtymistä.

Lappeenrannan kärjäoikeus vastustaa puolen vuoden pituista harjoittelua kärjäoikeudessa. Suurin hyöty notaareista saadaan vasta viimeisten harjoittelukuukausien aikana.

Puolen vuoden välein tapahtuvat valinnat työllistäisivät hallintoa ja tutortuomareita huomattavasti. Käräjänotaarin virkanimike on osuva. Kun kysymys on harjoittelupai- kasta, ei harjoittelijoiksi pyrkiviltä tulisi edellyttää työkokemusta.

Mikkelin käräjäoikeus yhtyy mietinnön eriävään mielipiteeseen.

Oulun käräjäoikeus ei kannata harjoittelun pilkkomista kuuden kuukauden jaksoihin. Vuodenkaan pituinen aika ei ole riittävä kunnolliseen perehdyttämiseen. Notaarit ovat käräjäoikeuksissa merkittävä henkilöstövoimavara. Heidän käyttönsä eri tehtävien suorittamiseen edellyttää kuitenkin jo huomattavaa kokemusta ja tietotaitoa, jota heille on kertynyt vasta vuoden mittaisen harjoittelun loppuvaiheessa. Jos harjoittelu käräjäoi- keudessa jää vain kuuden kuukauden mittaiseksi, osaamista ei ehdi kertyä niin paljon, että siitä olisi käräjäoikeudelle tai harjoittelijalle itselleenkaan hyötyä. Näkemys siitä, että harjoittelijat toimisivat nykyistä enemmän tuomareiden avustajina valmistelutehtä- vissä ja selvityksiä laatien on kannatettava. Harjoitteluajan tulee tämänkin vuoksi olla riittävän pitkä. Harjoittelun monipuolistaminen niin, että se tapahtuisi myös hovioikeu- dessa tai hallinto-oikeudessa, on sinänsä työryhmän mainitsemista syistä kannatettava. Sen tulisi kuitenkin tapahtua niin, ettei harjoittelun tavoite osalla harjoittelijoita kärsi. Asia tulisi järjestää niin, että harjoittelijalla olisi mahdollisuus jatkaa harjoittelua vuo- den pituisen käräjäoikeusjakson jälkeen kuuden kuukauden ajan joko hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa tai molemmissa näistä. Varatuomarin arvo voitaisiin myöntää jo vuoden mittaisen käräjäoikeusjakson päätyttyä.

Porvoon käräjäoikeus pitää mietinnön tavoitteita, tuomioistuinharjoittelun koulutuksel- lisuuden lisäämistä ja työssä oppimisen tehostamista yleisesti hyvinä tavoitteina. Lisäksi harjoittelun laajentaminen käräjäoikeuksien lisäksi hallinto- ja hovioikeuksiin on sinän- sä hyvä asia. Käräjäoikeuksissa suoritettavan harjoittelun kestoa ei tulisi kuitenkaan lyhentää nykyisestä yhdestä vuodesta. Puolen vuoden aikana ei käräjäoikeudessa ehdi perehtyä lainkaan prosessinjohtotyöhön, eikä juurikaan rikosoikeudellisiin tai riita- asioihin. Käräjätuomarin prosessinjohtotyö on sillä tavalla ainutlaatuista, ettei samaa voi oppia missään muualla. Parempi vaihtoehto olisi, että halukkaille järjestettäisiin jatko- harjoittelu muussa tuomioistuimessa. Muutoksen toteuttamiseen tulisi ryhtyä vasta sit- ten, kun siihen on osoitettu riittävät resurssit.

Harjoittelijaa ohjaavan tuomarin on oltava halukas ja kykenevä harjoittelijan jatkuvaan oma-aloitteeseen opastamiseen. Hänelle on myös luotava siihen mahdollisuus karsimal- la mahdollisesti muita tehtäviä ja hänelle tulisi maksaa siitä riittävä korvaus. Toisaalta vanhempi notaari osaa neuvoa uutta notaaria monissa asioissa parhaiten, koska tiettyjä tehtäviä hoitavat vain notaarit ja perusasioilla on turha vaivata vakituisia tuomareita. Toisaalta olisi hyvä, että vakituisista tuomareista olisi joku nimetty tutortuomariksi, jolloin vaativimpiin kysymyksiin olisi helppoa saada mahdollisimman ammattimaista ohjausta. Muilta osin käräjäoikeus yhtyy mietinnössä esitettyyn

Raaseporin käräjäoikeus yhtyy mietinnön eriävään mielipiteeseen. Jaettuun tuomiois- tuinharjoitteluun liittyy se riski, ettei harjoittelijalle jäisi kokonaiskuva mistään oikeus- asteesta. Se aika, jolloin tuomioistuinharjoittelussa toimitaan notaarina käräjäoikeudes- sa, on lisäksi ainoa kerta jolloin harjoittelijalle voidaan antaa kokemusta itsenäisestä

prosessinjohdosta. Rikosasioissa toteutettu kirjallinen menettely on jo tällä hetkellä ka-
ventanut notaarin mahdollisuuksia toimia oikeuden istunnossa puheenjohtajana.

Jos henkilö toimisi notaarina käräjäoikeudessa vain kuusi kuukautta, josta hän olisi yh-
teensä kaksi viikkoa vuosilomalla ja vielä kaksi viikkoa koulutuksessa, jäisi notaarin
kokemus puheenjohtajana toimimisesta väistämättä hyvin pintapuoliseksi. Vastaavaa
kokemusta ja vastuuta ei voida tarjota hovi- tai hallinto-oikeuksissa, jossa notaari mie-
tinnön mukaan suorittaisi vain avustavia työtehtäviä. Jos sen lisäksi tuomioistuinharjoit-
telua jaettaisiin työryhmän ehdotuksen mukaisesti, tästä seuraa väistämättä taloudellisia
seurauksia. Notaareiden sijaan täytyy nimittäin palkata palkkakustannuksiltaan selvästi
kalliimpia käräjätuomareita täyttämään notaareiden jättämää ratkaisukapasiteetin vajet-
ta. Notaarien ratkaisukapasiteettia ei voida paikata kiinteistöasioiden siirrolla Maanmit-
tauslaitokseen koska ainakin Raaseporin käräjäoikeuden notaarit ovat ratkaisseet vain
harjoittelun edellyttämän minimimäärän kiinteistöasioita.

Mietinnön mukaan harjoittelupaikkojen jakautumisessa tulisi ottaa huomioon myös
ruotsinkielisten palvelujen turvaaminen ja ruotsinkielisen lainkäyttöhenkilöstön tarve.
Työryhmän kannanotto ei kuitenkaan ole konkretisoitu lakiluonnokseen tai edes sen
perusteluihin. Koska tuomareista, jotka pystyvät käsittelemään ja ratkaisemaan asioita
molemmilla kansalliskielillä jo nyt on jatkuva pula, tähän seikkaan tulisi kiinnittää va-
kavaa huomiota.

Rauman käräjäoikeus katsoo, että harjoittelu tulee suorittaa edelleenkin käräjäoikeudes-
sa vuoden pituisena. Puolessa vuodessa ei saa sen paremmin tietoa kuin kokemustakaan
mistään tuomioistuimesta yliopisto-opintojen jälkeen. Hyöty harjoittelusta tulee niin
auskultantille kuin tuomioistuimelle jälkimmäisellä vuosipuoliskolla. Jos halutaan avata
mahdollisuus työskentelyyn hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa, annettakoon haluk-
kaille vuoden käräjäoikeustyöskentelyn jälkeen mahdollisuus hakeutua puoleksi vuo-
deksi joko hallinto-oikeuteen tai hovioikeuteen. Valinta jatkoharjoitteluun tehtäisiin jo
alkuhakemusvaiheessa. Varatuomarin arvon saisi jo vuoden työskentelyn perusteella.
Nuorille juristeille tulee antaa mahdollisuus tuomioistuinharjoitteluun käräjäoikeudessa
ainakin nykyisessä laajuudessa. Tingittäköön palkkauksessa esitetystä T7 palkkausluo-
kasta käräjänotaarien lukumäärän eduksi. Nykyisen ja esitetyn kuukausipalkan ero on
tällä hetkellä runsas 800 euroa. Kun vuodessa valmistunee noin 500 juristia, 150 kärä-
jänotaaria avaa alkumahdollisuuden vain vajaalle kolmannekselle tutustua ja kokea
työskentelyä käräjäoikeudessa sekä siten kiinnostua vakavasti tuomioistuinurasta.

Rovaniemen käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuinharjoittelun keston käräjäoikeudessa
tulee olla vähintään yksi vuosi. Lyhyemmässä ajassa auskultantti ei voi perehtyä riittä-
västi käräjäoikeuden toimintaan eikä auskultoinnilla voida saavuttaa siltä edellytettäviä
koulutuksellisia tavoitteita. Tosiasia on se, että notaarit muodostavat käräjäoikeuksien
toiminnan kannalta merkittävän henkilöstöressurssin. Mikäli osa auskultanteista työsken-
telisi käräjäoikeudessa vain kuusi kuukautta, heidän käräjäoikeudelle antamansa työ-
panos jäisi minimaaliseksi verrattuna siihen työmäärään, mitä heidän kouluttamisensa
vaatii käräjäoikeuden henkilökunnalta. Kun tuottavuusohjelmat edellyttävät henkilöstön
supistuksia, työryhmän esityksen mukainen järjestely vaikeuttaisi käräjäoikeuksien tu-
lostavoitteiden saavuttamista. Kuten työryhmän vähemmistö on esittänyt niille auskul-
tanteille, jotka haluavat perehtyä myös hovioikeuden tai hallinto-oikeuden toimintaan,

voitaisiin tarjota mahdollisuus vapaaehtoiseen kuuden kuukauden harjoitteluun sanoituissa tuomioistuimissa kärjäoikeusharjoittelun päätyttyä.

Seinäjoen kärjäoikeus katsoo, että kuuden kuukauden harjoittelu kärjäoikeudessa ei ole riittävä aika harjoittelijan itsensä kannalta kokonaiskuvan saamiseksi kärjäoikeuden toiminnasta. Kärjäoikeudessa käsitellään laajoja riita-asioita, summaarisia velkomusasioita, avioeroja, yksityishenkilön velkajärjestelyjä, konkursseja sekä useita muita hakemusasioita, joista työläimpinä mainittakoon edunvalvonta-asiat. Rikosasioita ratkaistaan sekä kirjallisessa menettelyssä että istuntokäsittelyssä. Lisäksi ovat ratkaistavina sakonmuunto- ja pakkokeinoasiat. Varatuomarin arvoon oikeuttavan harjoittelun pituuden tulisi jatkossakin olla yksi vuosi ja sen tulisi tapahtua kokonaan kärjäoikeudessa. Seinäjoen kärjäoikeus yhtyy työryhmämietinnön eriävissä mielipiteissä esitettyihin näkemyksiin.

Kaikkien edellä mainittujen asiaryhmien prosessilajien opetus ja hallinta ei ole mahdollista kuudessa kuukaudessa. Kuitenkin eri yhteyksissä on viime vuosina korostettu sitä, että oikeudenkäynnin painopisteen tulisi olla kärjäoikeudessa. Mikäli paljon esillä ollut muutoksenhakuoikeuden rajoittaminen hovioikeuteen toteutuu, mikä ilmeisesti tulee tapahtumaan, tuomioistuinharjoittelun tärkeys kärjäoikeudessa korostuu entisestään. Notaarit ovat, kuten työryhmämietinnössä useissa kohdissa todetaan, kärjäoikeuksien merkittävä työvoimavara. Lisäksi on vielä painotettava sitä, että suurin hyöty notaareista on saatu vasta auskultoinnin viimeisten kuukausien aikana.

Seinäjoen kärjäoikeudessa on notaarityövoimaa jo muutoinkin vähennetty merkittävästi viime vuosina. Ehdotettu järjestelmä heikentäisi kärjäoikeuden resursseja entisestään, koska notaarit vaihtuisivat nykyistä useammin ja olisivat kokemattomampia kuin ennen. Mitä vähemmän notaarit kykenevät ratkaisemaan yksinkertaisina pidettäviä asioita, sitä enemmän joudutaan kuormittamaan virassa olevia kärjätuomareita. Kun vielä otetaan huomioon nykyisen laman aiheuttama juttumäärien kasvu, on vaarana, että jutut ruuhkautuvat myös meillä ja käsittelyajat pitenevät nykyisestä. Uuden kärjäoikeuden pääpaikka tulee olemaan Seinäjoella ja siirtymäajan kansliat Kauhajoella ja Kauhavalla. Notaareita tulee olemaan neljä. Notaareita sijoitetaan sekä Seinäjoelle, Kauhajoelle että Kauhavalle.

Jos notaarimäärästä puolen harjoittelujakso jää työryhmämietinnön esittämän tavoitin kärjäoikeudessa vain kuuteen kuukauteen ja työvoima hajautetaan kärjäoikeuksista hovi- ja hallinto-oikeuksiin, merkitsee se tulevassa Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeudessa väistämättä sitä, että kaikki notaarit olisivat perehdyttämisen ja koulutuksen onnistumiseksi keskitettävä Seinäjoen toimipisteeseen. Notaarien keskittäminen merkitsee myös notaarien ratkaistaviksi sopivien asioiden keskittämistä, millä on suora vaikutus kansliahenkilöstön töihin ja käsiteltäviin asioihin. Notaarien myötä olisi siis aivan ilmeisesti keskitettävä myös kansliahenkilöstöä. Tällöin siirtymäajan kanslioita Kauhajoella ja Kauhavalla ei pystyttäisi pitämään järkevällä tavalla elinvoimaisina ja toimintakykyisinä. Uusien toimitilojen rakentaminen Seinäjoen toimipisteeseen ei ole välittömässä näköpiirissä.

Tampereen kärjäoikeus vastustaa yhden vuoden auskultointiaikaan sisältyvää tuomioistuinharjoittelun laajentamista hovi- ja hallinto-oikeuteen. Harjoittelun monipuolisuus

den lisääminen on sinänsä kannatettavaa mutta kuuden kuukauden harjoittelu on liian lyhyt aika saada kokonaisvaltainen kuva käräjäoikeuden toiminnasta. Harjoittelun käytännön järjestelyt sekä käräjäoikeuden että harjoittelijan itsensä kannalta tulevat suhteetoman vaikeiksi. Varsinainen tehokas työaika, sen jälkeen kun notaari saa ratkaisuoikeudet, noin kuukauden pituinen vuosiloma ja kahden viikon koulutus huomioon ottaen, jää noin kymmenen kuukauden mittaiseksi. Harjoittelun jakaminen ei ole tarkoituksenmukaista. Myös muutto toiselle paikkakunnalle, jossa on hovi- tai hallinto-oikeus tuotaisi vaikeuksia. Sen sijaan käräjäoikeudessa kestävän vuoden harjoittelun jälkeen harjoittelijoilla voisi olla mahdollisuus vapaaehtoiseen kuuden kuukauden jatkoharjoitteluun hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa.

Turun käräjäoikeus yhtyy mietinnössä olevaan eriävään mielipiteeseen ja vastustaa tuomioistuinharjoittelun jakamista työryhmän ehdottamalla tavalla hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Auskultoinnin tulee edelleen kestää yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuoden samassa tuomioistuimessa. Riittävät notaariresurssit käräjäoikeuksissa on turvattava, eikä mikään harjoittelun laajentaminen saa heikentää käräjäoikeuksien toimintamahdollisuuksia. Käräjäoikeuden ja auskultanttien kannalta ehdotettu malli on repaleinen eikä anna paljoakaan tietoa ja kokemusta mistään tuomioistuimesta. Riittävä kokemus ja oppi saavutetaan vasta vuoden samassa tuomioistuimessa suoritetun harjoittelun pohjalta. Ehdotettu järjestelmä heikentäisi käräjäoikeuksien resursseja, koska notaarit vaihtuisivat nykyistä useammin ja olisivat kokemattomimpia. Notaarit ovat myös merkittävä työvoimavara, joista suurin hyöty saavutetaan viimeisten kuukausien aikana, koulutuksellisesti, toiminnallisesti ja taloudellisestikin tulisi tavoitteena olla notaarien määrän lisääminen ja/tai harjoittelukauden pidentäminen, notaarien määrän vähentäminen tai harjoittelukauden lyhentäminen johtaa siihen, että nyt notaarien ratkaisemat asiat siirtyvät jo entuudestaan täysin työllistetyille käräjätuomareille. Tämä ei ole viisasta resurssien käyttöä. Jos halutaan korostaa harjoittelun merkitystä tuomarinuralla johtavana koulutuksena sekä hovi- ja hallinto-oikeudet halutaan osaksi harjoittelujärjestelmää, tulisi harkita mahdollisuutta järjestää jatkoharjoittelu näissä tuomioistuimissa ja siirtää kärjäviskaalin virat näihin tuomioistuihin. Viskaalin/esittelijän koulutusvaiheeseen kuuluisi työskentely käräjäoikeudessa kärjäviskaalina yhden vuoden. Silloin kärjäviskaalin toimivaltaa laajennettaisiin ja kärjäviskaalin tehtävä olisi osa urakiertoa.

Tuusulan käräjäoikeus yhtyy eriävässä mielipiteessä esitettyihin näkemyksiin. Apulaisyyttäjäkoulutuksessa on päädytty vuoden tai puolentoista vuoden harjoittelu-aikaan rikosasioiden käsittelyyn koulutettaville, joiden yleensä edellytetään jo auskultoineen käräjäoikeudessa. Käräjäoikeustyö on monipuolista. Harjoittelija tulee perehdyttää rikosasioiden lisäksi riita- ja hakemusasioihin. Nämä ryhmät sisältävät mitä erilaisimpia asioita. Puoli vuotta on aivan liian lyhyt aika kokonaiskuvan saamiseksi ja harjoittelijan osaamisen syventämiseksi.

On selvää, että oikeustieteellisen loppututkinnon suorittanut henkilö oppii nopeasti käsittelemään ja ratkaisemaan rutiiniluonteisia asioita, jotka soveltuvat lähtökohtaisesti parhaiten kansliahenkilökunnan käsiteltäviksi. Käräjänotaarin perehtymisen tulee työryhmän esittämin tavoin painottua riittävän vaativiin juridisiin tehtäviin. Lyhyt harjoittelu-aika on ristiriidassa tuon tavoitteen kanssa. Vuonna 2008 laajojen istuntoon menneiden riita-asioiden keskimääräinen käsittelyaika kaikissa maan käräjäoikeuksissa oli 10 kuukautta. Jos notaari toimii esimerkiksi tuomarin työparina sellaisessa asiassa laatie

erilaisia asiakirjoja ja tehden selvityksiä, hän ei ehdi puolen vuoden harjoittelujaksossa nähdä jutun koko elinkaarta. Vastaavasti perehdyttäminen jää pintapuoliseksi myös hovioikeus- tai hallinto-oikeustyön suhteen, jos harjoittelu ulotetaan näihin tuomioistuimiin puolen vuoden pituisena. Sellaisessa ajassa vaativan asian käsittelyn seuraaminen esittelyyn tai pääkäsittelyyn valmistautumisesta tuomion antamiseen saakka ei yleensä ole mahdollista. Tuusulan käräjäoikeus lähtee siis siitä, että kaikki harjoittelijat perehtyvät käräjäoikeuden työhön vuoden ajan. Hovi- tai hallinto-oikeudessa järjestetävän auskultointiin kiinteästi liittyvän harjoittelun sijasta tulisi harkita sitä, että osalle vuoden auskultointinsa käräjäoikeudessa suorittaneista lakimiehistä järjestetään vapaaehtoinen mahdollisuus harjoitella hovi- tai hallinto-oikeudessa esimerkiksi puolen vuoden tai vuoden ajan. Tämä tilaisuus tulisi suoda erityisesti niille lakimiehille, jotka harjoittavat tuomioistuinuralle ryhtymistä.

Vaasan käräjäoikeus yhtyy periaatteessa mietinnössä esitettyihin tuomioistuinharjoittelun kehitystarpeita koskeviin näkemyksiin. Käräjäoikeus ei sinänsä vastusta tuomioistuinharjoittelun laajentamista työryhmän ehdottamalla tavalla hovi- ja hallinto-oikeuksiin, jos vain käräjäoikeuden työvoimaresurssit turvataan. Käräjäoikeuksissa on huomattava määrä erilaisia työtehtäviä, johon nähden kuuden kuukauden harjoittelujakso on liian lyhyt. Vuoden harjoitteluajaa on pidettävä lähtökohtana, jos tarkoituksena on tutustuttaa harjoittelija käräjäoikeuden koko tehtäväkenttään vaikka kiinteistöasiat siirtyvät muualle.

Ylivieskan käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuinharjoittelun yksi keskeisimpiä oppimismenetelmiä on notaarin omatoiminen ratkaisutoiminta, jossa notaari on aina saanut tukea ammattituomareilta. Tuomarin työssä keskeistä on ratkaisujen tekeminen. Oma toimisten ratkaisujen tekemisestä ei tule luopua. Notaarin tulisi voida ratkaista uudessakin järjestelmässä riittävässä määrin asioita omatoimisesti. Notaarin valitessa hovioikeuden tai hallinto-oikeuden harjoittelupaikaksi, notaarin omavastuisten ratkaisujen tekeminen ajoittuisi käräjäoikeuden harjoittelussa liian lyhyeen ajanjaksoon. Harjoittelun laajentaminen hovi- tai hallinto-oikeuksiin tulisi toteuttaa ainoastaan silloin, jos harjoittelu näissä tapahtuu sen jälkeen, kun notaari on ollut ensin vuoden käräjäoikeudessa.

7.2 Harjoittelijan toimivalta käräjäoikeudessa

Ehdotus: Tuomioistuinharjoittelijan nykyisiä käräjäoikeuslain 17 §:n mukaisia molempia toimivaltuuksia aikaistetaan yhdellä kuukaudella.

Lausunnonantajat kannattivat ehdotusta. 14 käräjäoikeutta ehdottaa, että harjoittelijalla olisi toimivalta ratkaista riidattomia hakemusasioita ja summaarisia asioita heti harjoittelun alkamisesta lukien ja että nykyinen neljän kuukauden harjoittelun jälkeen saatava toimivalta alennetaan kahteen kuukauteen. Lisäksi ehdotetaan, että notaarin toimivaltaa tulisi laajentaa siten, että notaari voisi yhden tuomarin kokoonpanossa käsitellä rikosasiaa, jossa mistään yksittäisestä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta. Tällä tavalla suuri määrä selviä rikosasioita, joista odotettavissa oleva rangaistus olisi sakkoa, saataisiin notaarien ratkaistavaksi ilman lautakuntakokoonpanoa.

Ahvenanmaan käräjäoikeus katsoo, että toimivaltuuksia voitaisiin aikaistaa heti harjoittelun alkamisesta lukien.

Forssa-Loimaan käräjäoikeus katsoo, että notaarilla tulisi harjoittelun alusta alkaen olla sama ratkaisuvallta kuin toimistosihteerillä. Kahden kuukaudesta alkaen notaari olisi kelpoinen toimimaan puheenjohtajana siten kuin nykyisin neljän kuukauden jälkeen. Harjoiteltuaan kuusi kuukautta käräjänotaarin virkanimike muuttuisi kärjäviskaaliksi ja hänellä olisi sama muodollinen toimivalta ilman eri määräystä kuin notaarilla on laamannin antaman määräyksen perusteella käräjäoikeuslain 17 §:n 2 momentin nojalla. Vastaavasti käräjäoikeuslain 17 §:n 3 momentti tulisi kuulua siten, että kärjäviskaalille asioita ratkaistavaksi jaettaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että kärjäviskaali on tuomarina rinnastettava käräjäoikeuden virkaiältään nuorimpaan notaariin. Hallinto- ja hovioikeudessa käräjänotaarin virkanimeke voisi muuttua apulaisviskaaliksi tai apulaisessittelijäksi.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että harjoittelijan toimivaltuuksia yhdellä kuukaudella voidaan aikaistaa.

Hyvinkään käräjäoikeus kannattaa notaarin toimivallan aikaistamista yhdellä kuukaudella hakemusasioissa ja riidattomissa velkomusasioissa (käräjäoikeuslaki 17 § 1/1 k). Lisäksi käräjäoikeus ehdottaa, että notaarin nykyinen ns. neljän kuukauden toimivaltaraja (käräjäoikeuslaki 17 § 1/2k ja 17 § 2) alennettaisiin kahteen kuukauteen. Käräjäoikeus toteaa, että tuomioistuinharjoittelun ensimmäisen kuukauden tulee olla rauhoitettu käräjäoikeustyöhön orientoitumiselle, minkä vuoksi ensimmäistä toimivaltarajaa ei tule poistaa kokonaan. Lisäksi käräjäoikeus katsoo, että notaarin toimivaltaa tulisi laajentaa siten, että notaari voisi yhden tuomarin kokoonpanossa käsitellä rikosasiaa, jossa mistään yksittäisestä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta. Tällä tavalla saataisiin huomattavan paljon selviä sakkojuttuja notaarien käsiteltäväksi ilman lautakuntakokoonpanoa.

Hämeenlinnan käräjäoikeus katsoo, että toimivaltaa koskeva käräjäoikeuslain 17 §:stä ilmenevä raja voitaisiin poistaa ja jättää kelpoisuuden arviointi kokonaan laamannin ratkaistavaksi. Nykyisin on esiintynyt tilanteita, joissa toimistosihteerin sijaisena ollut hovioikeuden auskultantti on menettänyt ratkaisuvallan siirryttyään notaariksi.

Joensuun käräjäoikeus katsoo, että käräjäoikeuslain 17 §:ssä mainittuja kelpoisuusrajoja tulee alentaa siten, että harjoittelu voidaan tehdä mielekkääksi ja tehokkaaksi heti harjoittelualan alusta lukien.

Kajaanin käräjäoikeus katsoo, että harjoittelijan toimivalta tulisi alkaa mahdollisimman pian harjoittelun aloittamisen jälkeen. Jos kelpoisuus asioiden ratkaisemiseen saavutettaisiin mahdollisimman pian harjoittelun aloittamisen jälkeen, työmäärä jakaantuisi harjoittelukaudella tasaisemmin ja harjoittelija saisi laajemman ja monipuolisemman kuvan asioiden ratkaisemisesta.

Kemi-Tornion käräjäoikeus katsoo, että työryhmän esittämä ratkaisuoikeuksien aikaisaminen nykyiseen tilanteeseen verrattuna edellyttää esitetyllä tavalla harjoittelun ja siihen sisältyvän koulutuksen tuntuvaa kehittämistä ja ohjaamisen tehostamista.

Kokkolan käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuinharjoitteluaan aloittavien notaarien aiempi alaan liittyvän työkokemuksen määrä ja ylipäänsä henkilökohtaiset valmiudet harjoittelusta suoriutumiseen vaihtelevat huomattavasti. Tästä lähtökohdasta käräjäoikeus esittääkin notaarin päätösvalan rajojen osalta harkittavaksi sitä vaihtoehtoa, että voimassaolevat kahden (2) ja neljän (4) kuukauden rajat muutettaisiin harkinnanvaraisiksi siten, että kukin laamanni voisi päättää niistä itsenäisesti. Mikäli harjoittelunsa aloittavan henkilön aiemman työkokemuksen perusteella voitaisiin niin päätellä, mainittuja rajoja voitaisiin poikkeuksellisesti alentaa yhteen (1) ja kahteen (2) kuukauteen. Jos harjoittelua aloittava henkilö ei kuitenkaan omaisi alalta mainittavaa työkokemusta ja mahdollisesti vielä aloittaisi harjoittelunsa heti yliopistosta valmistuttuaan, pääsääntöisesti noudatettaisiin jo nyt vahvistettuja kahden (2) ja neljän (4) kuukauden rajoja, koska teoreettinen yliopisto-opetus ei välttämättä anna sellaisia valmiuksia käytännön lainsoveltamiseen, jota asian käsittely oikeudenkäynnissä ja lainkäyttötehtävissä edellyttää.

Kuopion käräjäoikeus kannattaa toimivallan aikaistamista siten, että kahden kuukauden raja poistettaisiin kokonaan ja nykyinen neljän kuukauden toimivalta alennettaisiin kahteen kuukauteen.

Jyväskylän, Lahden, Lappeenrannan, Raaseporin, Rauman, Rovaniemien, Mikkelin, Tampereen ja Turun käräjäoikeudet katsovat, että yhden kuukauden aikarajan voisi poistaa ja puheenjohtajaoikeudet voisivat alkaa jo kahden kuukauden jälkeen. Vallitseva tilanne, jossa toimistosuhteille voidaan antaa ratkaisuvalltaa heti mutta oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaneelle vasta kahden kuukauden kuluttua on vinoutunut. Samalla voitaisiin harkita notaarin yhden tuomarin kokoonpanossa istuttavien asioiden enimmäisrangaistuksen nostamista kahteen vuoteen. Näin saataisiin iso määrä erilaisia huumausaine-, ampuma-ase ja pahoinpitelyrikoksia notaarin käsiteltäviksi. Tällöin yhden tuomarin kokoonpanon enimmäisrangaistus olisi sama kuin notaarin käsitellessä rikosasioita kirjallisessa menettelyssä. Rauman käräjäoikeuden mukaan laamanni kykenee juttujen jakoperusteita määrittäessään päättämään, minkälainen pahoinpitelyä tai törkeää rattijuopumusta koskeva juttu voidaan antaa notaarille kenenkään oikeusturvan vaarantumatta. Näin myös sen vuoksi ettei käräjänotaaria varten tarvitsisi järjestää omaa lautamieskokoonpanoa. Rangaistukseksi auskultantti saa tuomita kuitenkin vain sakkoa, niin yhden tuomarin kokoonpanossa kuin kirjallisessakin menettelyssä. Näin säännökset olisivat loogiset suhteessa toisiinsa.

Tuusulan käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että käräjänotaarin toimivaltaa riita-asioissa voitaisiin laajentaa saamista koskevien asioiden lisäksi muihinkin yksinkertaisiin riita-asioihin. Viime kädessä laamanni ratkaisisi, onko käräjänotaarille jaettu riitautunut asia laissa tarkoitettulla tavalla yksinkertainen ja notaarin ratkaistavissa. Notaarin toimivalta ulottuu esimerkiksi riidattomiin häätöä koskeviin asioihin. Notaari voisi myös istunto-käsittelyssä puheenjohtajana ratkaista riitaisen vuokrasaamista koskevan yksinkertaisen asian. Mietinnön perusteella notaarilla ei kuitenkaan olisi toimivaltaa ratkaista asiaa, jos siinä vuokrasaattavan ohella on kysymys häädöstä, vaikka asia olisikin yksinkertainen.

Vaasan käräjäoikeus kannattaa notaarin päätösvalan aikaistamista yhdellä kuukaudella. Lisäksi yhden tuomarin kokoonpanossa käsiteltävien asioiden enimmäisrangaistus voitaisiin nostaa kahteen vuoteen. Tällä tavoin joukko selviä sakkojuttuja tulisi notaarien käsiteltäviksi heiltä poistuvien kiinteistöasioiden tilalle.

Vantaan käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuinharjoittelijan toimivallan aikaistaminen on perusteltua aivan riippumatta siitä, miten työryhmän ehdotusten muuten käy. Yhden tuomarin kokoonpanossa istunnossa käsiteltävien asioiden enimmäisrangaistuksen nostaminen kahteen vuoteen tulisi myös toteuttaa. Paitsi sakon muuntorangaistusasiassa harjoittelijalle pitäisi säätää valta olla puheenjohtajana myös yhdyskuntapalvelun muuntamista ja palvelun täytäntöönpanoajan pidentämistä koskevassa yhden tuomarin istunnossa.

Ylivieskan käräjäoikeus katsoo, että tuomarin tehtäviin perehtymisen vuoksi notaarin tehtävien tulee olla tuomarin toimintaa tukevissa tehtävissä sekä omalla vastuulla tapahtuvassa ratkaisutoiminnassa. Notaareita tulee riittävästi hyödyntää pöytäkirjanpitäjänä riita- ja rikosasioissa sekä yhteenvetojen laadinnassa. Tämä on välttämätöntä, jotta notaari pääsee sisälle siihen, mistä käräjäoikeuden toiminnassa on kysymys. Lakimieskoulutuksen saaneen henkilön kannalta rutiiniluontoiset tehtävät eivät ole kovin hyödyllisiä. Notaarin toimenkuva on nykyisin varsin laaja. Kiinteistöasioiden siirtyessä maanmittauslaitokseen merkittävä osa notaarin työpanosta vaatineista asioista siirtyy pois alioikeuksista. Työnkuvan kapenemisen seurauksena on perusteltua, että notaarille annetaan kelpoisuus ratkaista asioita harjoittelun aikaisemmassa vaiheessa kuin nykyisin. Työryhmän ehdotuksiin sisältyviin yhden kuukauden ja kolmen kuukauden aikarajoihin kuten myöskään notaarille annettaviin tehtäviin ei ole huomautettavaa.

Yhden kuukauden harjoittelun jälkeen notaarin ratkaistavaksi tulevat tehtävät ovat sellaisia, jotka tavallisesti ratkaisee kansliahenkilökunta. Näitä ratkaisuja notaari kykenee tekemään kuukauden harjoittelun jälkeen. Notaarin tuki tulee tehdä näitä ratkaisuja, jotta hän omaksuu tuomioistuinmenettelyn luonteen. Pitkällä tähtäimellä näiden ratkaisujen tekeminen ei kuitenkaan paljoakaan edistä harjoittelijan lakimiestaitojen kehittymistä. Kovin suureen rooliin näiden ratkaisujen tekeminen notaarin työnkuvassa ei voi tulla. Notaarin suorittamassa harjoittelussa ensimmäisinä kuukausina painopisteen täytyy olla muussa, kuten esimerkiksi pöytäkirjanpitäjänä toimimisessa. Kolmen kuukauden harjoittelun jälkeen notaarin tehtäviin kuuluvien asioiden osalta ei ole huomautettavaa. Notaarin ratkaisuvallan aikaistaminen ei kuitenkaan poista niitä ongelmia, joita käräjäoikeudessa tapahtuvan harjoittelun jäämisestä vain kuuteen kuukauteen seuraa. Harjoittelun keston tulee olla vuosi käräjäoikeudessa, jonka jälkeen harjoittelija voi jatkaa hovi- tai hallinto-oikeudessa.

Ylivieskan käräjäoikeus yhtyy työryhmän käsitykseen siitä, että viskaalin virat on niiden vapautuessa muutettava ensisijaisesti käräjätuomarin viroiksi ja toissijaisesti notaarin viroiksi.

Asianajajaliitto toteaa, että tuomioistuinharjoittelun merkittävin antia on itsenäinen ratkaisuvallta. Nuoret Lakimiehet ry:n ”Suuren auskultointikyselyn” mukaan harjoittelijat kaipaivat tuomioistuinharjoittelulta nimenomaan ratkaisukokemusta. Rutiininomaisia työtehtäviä, kuten summaaristen asioiden käsittelyä, toivottiin vähemmän. Kaiken kaikkiaan mahdollisuus saada vastuuta koettiin tärkeäksi. Suunnitelmat notaarien ratkaisuvallan aikaistamisesta edistävät näitä tavoitteita. Kiinteistöasioiden siirtyminen pois käräjäoikeuksista vähentää rutiininomaisia työtehtäviä, mutta on toivottavaa, että täten vapautuvaa työaikaa ei täytetä muilla vastaavatyypisillä tehtävillä.

Nuoret Lakimiehet korostaa, että harjoittelijan tehtävien tulee painottua sellaisiin juridiisiin tehtäviin, jotka ovat riittävän haastavia ja mahdollistavat itsenäisen ratkaisutoiminnan ja oikeudellisen ratkaisun perustelemistaitojen harjaantumisen. Ratkaisutoimivallan aikaistaminen harjoittelun alussa on tervetullut uudistus. Harjoittelun luonteen vuoksi harjoittelijalle on tarkoituksetonta antaa käsiteltäväksi sellaisia rutiiniasioita, joita kansliahenkilökunta voi ratkaista.

Tuomariliitto kannattaa, että notaarin tehtäviä voitaisiin aikaistaa siten, että harjoittelijalla olisi ratkaisutoimivalta hakemusasioissa ja riidattomissa velkomusasioissa jo yhden kuukauden jälkeen (Käräjäoikeuslaki 17 § 1/1 k). Harjoittelun ensimmäisen kuukauden ajan notaarin olisi kuitenkin tarpeen keskittyä asioihin perehtymiseen. Tuomariliitto ehdottaa, että harjoittelijan nykyinen ns. neljän kuukauden kelpoisuusraja laskettaisiin kahteen kuukauteen eli harjoittelija saisi sen jälkeen toimia esimerkiksi jäsenenä laajennetussa kokoonpanossa ja ratkaista riitaisia asioita kirjallisessa menettelyssä ja tietyin edellytyksin toimia esimerkiksi rikosistunnossa puheenjohtajana (Käräjäoikeuslaki 17 §1/2 k ja 17 § 2).

Lisäksi Tuomariliitto katsoo, että notaarin toimivaltaa tulisi laajentaa siten, että notaari voisi yhden tuomarin kokoonpanossa käsitellä rikosasiaa, jossa mistään yksittäisestä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta. Tällä tavalla suuri määrä selviä rikosasioita, joista odotettavissa oleva rangaistus olisi sakkoa, saataisiin notaarien ratkaistavaksi ilman lautakuntakokoonpanoa.

7.3 Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä

Ehdotus: Oikeusministeriö asettaa ohjausryhmän neljäksi vuodeksi kerrallaan käräjäoikeuden, hallinto-oikeuden ja hovioikeuden päälliköiden valitsemista tuomariedustajista. Ohjausryhmän tehtävänä on muun muassa laatia tuomioistuinharjoittelun harjoittelusuunnitelma, seurata ja kehittää harjoittelu ajanmukaisuutta ja riittävyyttä.

Suurin osa käräjäoikeuksista kannatti ehdotusta. Toisaalta osa piti sitä tarpeettomana, jos harjoittelua ei laajenneta hallinto- tai hovioikeuksiin. Ehdotusta vastustivat *Helsingin, Hyvinkään, Lappeenrannan, ja Vaasan käräjäoikeudet*.

Ehdotusta kannattivat:

Kokkolan käräjäoikeus kannattaa tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmää, jonka tehtäväksi jäisi käräjäoikeuden nyt esittämässä vaihtoehdossa paitsi tuomioistuinharjoittelussa noudatettavan harjoittelusuunnitelman laatiminen, myös sen selvittäminen, miten käytännössä tuomioistuinharjoittelunsa käräjäoikeudessa suorittaneiden, tuomioistuinurasta kiinnostuneiden olisi mahdollista suorittaa mainittu määräaikainen harjoittelujakso hovi- tai hallinto-oikeudessa

Tampereen käräjäoikeus kannattaa ohjausryhmän perustamista ja yhtenäisen harjoittelusuunnitelman laatimista. Ohjausryhmässä tulisi olla edustus käräjäoikeuksista ja oikeus-

ministeriöstä. Harjoittelusuunnitelman laatiminen yhtenäistäisi nykyisin hyvin erilaiseksi eri käräjäoikeuksissa muodostunutta harjoittelua.

Jyväskylän, Kemi-Tornion, Mikkelin, Oulun ja Turun käräjäoikeudet katsovat, että ohjausryhmän perustaminen on tarpeetonta, jos harjoittelua ei laajenneta hallinto- ja hovioikeuteen.

Kemi-Tornion käräjäoikeus katsoo, että käräjäoikeuksia ja osaltaan myös hovioikeuksia edustava ryhmä, mahdollisesti oikeusministeriön edustajalla vahvennettuna, voidaan nimetä vain suunnittelemaan harjoittelun rakenne ja vaiheistus, harjoitteluun sisältyvä koulutus ja työn ohjauksen toteuttaminen. Tämän jälkeen harjoittelun toteutus ja valvonta siirtyisi kuhunkin käräjäoikeuteen.

Turun käräjäoikeus katsoo, että notaarin tehtävistä, teoreettisesta koulutuksesta, harjoittelusuunnitelmasta, työn ohjauksesta ja arvioinnista käräjäoikeudessa voidaan esimerkiksi hovioikeuksien presidenttien ja laamannien edustajien yhteisellä päätöksellä antaa yhdenmukaiset ohjeet. Nämä tuomioistuimet voivat myös huolehtia notaareiden yhteisen koulutuksen järjestämisestä.

Ehdotusta vastustivat:

Helsingin käräjäoikeus vastustaa ohjausryhmän perustamista. Harjoittelijoille annettavan koulutuksen sisällöstä ja harjoittelijoiden arvioinnista voitaisiin sopia käräjäoikeuksien kesken ja jos tarvetta on, yksinkertaisesti täydentää tältä osin voimassaolevaa käräjäoikeuslainsäädäntöä. Oikeusministeriön rooli ehdotetussa ohjausryhmässä on vähintäänkin epäselvä, jos koulutusta antaisivat pääasiassa tuomioistuimen omat asiantuntijat. Lisäksi ehdotetussa laissa tuomioistuinharjoittelusta - 2 luvun 3 §:n 3 momentti - oikeusministeriö päättäisi vuosittain tuomioistuinharjoitteluun otettavien määräästä, vaikkakin ehdotetun ohjausryhmän ehdotuksesta. Säännös on räikeässä ristiriidassa perusoikeuksien ja käräjäoikeuden toiminnan suunnittelu- ja resurssitarpeen kanssa. Notaarien määrä ja siis käräjäoikeuden mahdollisuus täyttää lakisääteiset tehtävänsä jäisi kunakin vuonna riippumaan käytettävistä resursseista.

Hyvinkään käräjäoikeus katsoo, että mietinnössä esitettyä tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmää ei ole tarpeellista perustaa. Tuomioistuinharjoittelua tulisi kehittää laatimalla kaikkia käräjäoikeuksia koskeva suositus notaarin harjoitteluvuoden sisällöstä. Samoin tulisi kehittää suositusluonteinen ohjeistus tutor-tuomareille. Nämä voitaisiin toteuttaa yhteistyöllä hovi- ja käräjäoikeuksien kanssa. Näillä toimenpiteillä saataisiin kehitettyä ja yhtenäistettyä tuomioistuinharjoittelun sisältöä ja tutor-tuomarin toimintaa.

Lappeenrannan käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuinharjoittelun sisältö vaihtelee liian paljon käräjäoikeuksittain. Notaarien systemaattinen ohjaaminen on monessa käräjäoikeudessa puutteellista, koska tuomareilla ei ole riittävästi aikaa siihen, eikä asiasta ole selkeitä ohjeita. Ohjausryhmän perustaminen olisi kuitenkin tarpeetonta, koska hovioikeudet kykenisivät huolehtimaan samoista tehtävistä.

Rovaniemen käräjäoikeus katsoo, että koulutuksen systemaattinen suunnitteleminen ja yhdenmukaistaminen eri käräjäoikeuksissa on tarpeen. Notaareille tulisi järjestää myös yhteistä koulutusta.

Vaasan käräjäoikeus katsoo, että ohjausryhmän perustaminen lisää byrokratiaa ja on sen vuoksi ongelmallinen. Notaariksi määrääminen voidaan siirtää laamannille työryhmän esittämällä tavalla. Mikään ei estä antamasta yhdenmukaisia ohjeita auskultoinnin periaatteellisista tavoitteista ja valintakriteereistä sekä aineellisesta sisällöstä. Näitä ohjeita voisi antaa ja niiden noudattamista valvoa ryhmä edustajia hovioikeuksista ja käräjäoikeuksista.

7.4 Harjoittelijoiden koulutus ja tutorointi

Ehdotus: Kussakin harjoittelupaikassa käräjänotaarille nimitetään ohjaajaksi vakinaisessa virassa oleva tuomari, jolle järjestetään tarvittavaa koulutusta. Yksikön päällikön ja harjoittelun ohjaajan tulee yhdessä huolehtia siitä, että käräjänotaaria johdetaan, ohjataan ja valvotaan tehtävien suorittamisessa.

Harjoittelua koskevien yhtenäisten ohjeiden tai suositusten laatimisesta oltiin yksimielisiä ja tutortuomarijärjestelmää kannatettiin laajasti.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuinharjoittelun koulutuksellisuuden merkittävä lisääminen tarkoittaa vähenevää ratkaisukapasiteettia. Merkittävä muutos edellyttää harjoittelupaikkojen lisäämistä, joka puolestaan on jyrkästi ristiriidassa oikeusministeriön henkilöresursseja koskevien laskelmien kanssa. Useimmissa käräjäoikeuksissa on jo tapahtunut notaarivirkojen vähentämistä. Suurissa ja ruuhkaisissa tuomioistuimissa kuten Helsingin käräjäoikeudessa tämä tarkoittaa tuomareiden työmäärän kasvua ja heidän työpanoksensa suuntautumista vähemmän osaamista ja kokemusta edellyttäviin asioihin. Helsingin käräjäoikeudessa voitaisiin notaareiden määrää jopa lisätä ja tähän lopputulokseen on päädytty myös oikeusministeriön resurssilaskelmissa. Tuottavuusohjelman valossa notaarinvirkojen lisäys ei ole kuitenkaan odotettavissa. Lisäksi ehdotetussa laissa tuomioistuinharjoittelusta 9 § 1 momentissa ehdotetaan jokaiselle harjoittelijalle - joita Helsingin käräjäoikeudessa olisi tämän hetken tietojen mukaan 16 - ohjaajaksi oma tutortuomari, jolle järjestettäisiin koulutusta. Ajatus on Helsingin käräjäoikeuden vuosia jatkunut työtilanne huomioon ottaen epärealistinen.

Hyvinkään käräjäoikeus katsoo, että notaarien harjoittelu on pitkälti työn kautta oppimista. Jotta harjoittelusta tulee jäsentynyttä, kullekin notaarille tulee laatia käräjäoikeudessa harjoittelusta suunnitelma. Jokaiselle harjoittelijalle pitäisi ehdottomasti osoittaa käräjäoikeudessa henkilökohtainen tutortuomari, joka osallistuu aktiivisesti notaarin perehdyttämiseen ja tukemiseen koko harjoittelun ajan. Myös virkaiältään vanhimmalla notaarilla tulee olla tärkeä rooli nuoremman harjoittelijan opastamisessa. Käräjäoikeuksissa toimivat vastuutuomarit voisivat järjestää notaareille omalta erityisalaltaan perehdyttämisen (esim. konkurssi-, velkajärjestely- ja edunvalvonta-asiat) ja olla myös koko harjoitteluajan alansa asioissa notaarin tukena.

Valtakunnallisia tai hovioikeuspiireittäin tapahtuvia koulutuspäiviä olisi hyvä järjestää muutaman kerran vuodessa. Järjestäjinä voisivat toimia hovioikeudet yhteistyössä kärjäoikeuksien kanssa. Mahdollista on myös, että eri hovioikeudet toimisivat vuorovuosi-na vetovastuussa koulutuksen järjestämisestä kaikille kärjäoikeuksille. Koulutusta tarvittaisiin ensisijaisesti prosessinjohton ja tuomion perustelemisen osalta.

Joensuun kärjäoikeus pitää yhtenäistä ohjeistusta harjoittelijan tehtävistä, koulutuksesta, harjoittelusuunnitelmasta, työn ohjauksesta ja arvioinnista välttämättömänä.

Kajaanin kärjäoikeus katsoo, että harjoittelijoiden tehtävien, teoreettisen koulutuksen, harjoittelusuunnitelman, työn ohjauksen ja arvioinnin osalta tulee olla vahvistettuna ohjeistus, joka takaa yhdenmukainen käytännön toteutumisen kaikissa kärjäoikeuksissa. Kärjäoikeus pitää kannatettavana ehdotusta siitä, että harjoittelijalle nimetään ohjaajaksi vakinaisessa virassa oleva tuomari, jolle järjestetään tarvittava koulutus. Ehdotuksen mukaan yksikön päällikön ja harjoittelun ohjaajan tulee yhdessä huolehtia siitä, että harjoittelijaa johdetaan, ohjataan ja valvotaan tehtäviensä suorittamisessa. Tulevassa Kainuun kärjäoikeudessa on laamanni, viisi kärjätuomaria ja kaksi notaaria. Ohjaavan tuomarin tehtävät tulevat viemään osan tuomarin työajasta, joka vähentää jonkin verran tuomarin mahdollisuutta ratkaista lainkäyttöasioita. Toisaalta tehokas ohjaus lisää harjoittelijan mahdollisuutta ratkaista asioita, jotka muutoin tulisivat tuomareiden ratkaistaviksi. Nähtäväksi jää, kuinka halukkaita kärjätuomarit ovat lähtemään ohjaajakoulutukseen ja toimimaan ohjaajina, mikäli he eivät saa tehtävästään erillistä korvausta. Kärjäoikeuden mielestä harjoittelijoille annettava teoriaopetus on tarpeen. Vuoden pituisen harjoittelun yhteydessä opetusjakson ei kuitenkaan ole mahdollista olla kovin pitkä ja sen tulee keskittyä vain oleellisiin ja tärkeisiin asioihin.

Kemi-Tornion kärjäoikeus katsoo, että onnistumista harjoittelulle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa voitaisiin arvioida viimeistään kunkin harjoittelijan ja hänen ohjaajansa välisessä, harjoittelujakson loppuun ajoittuvassa tilaisuudessa, jossa myös laamanni voisi olla läsnä tai jossa esitetystä arviosta laamanni saisi tiedon. Tämän keskustelun ja arvioinnin tarkoituksena olisi keskeisesti varmistaa, että harjoittelija on saanut tarpeellisen kokemuksen harjoitteluaikana, harjoittelija on kyennyt asianmukaisesti selviytymään harjoittelusta ja että harjoittelun sisältöä jatkuvasti kehitetään vastaamaan vallitsevia tarpeita.

Kokkolan kärjäoikeus toteaa, että vaikkakin koulutuspäivien lisääminen notaarin harjoitusohjelmaan on kannatettava ajatus, erilliset loppukokeet tuskin ovat tarpeen. Näiden sijasta voitaisiin ohjeistaa tutortuomareita säännöllisin väliajoin keskustelemaan notaarin edistymisestä harjoittelun kuluessa siinä vaiheessa, kun hän on siirtynyt käsittelemään uusia asiaryhmiä. Tutortuomareiden valinnan osalta kärjäoikeus esittää, että kussakin kärjäoikeudessa olisi tietty ryhmä kärjätuomareita, jotka vuorollaan ohjaisivat aloittavia notaareja, kuitenkin siten, että kukin tuomari ohjaisi kerrallaan vain yhtä notaaria. Toisin kuin työryhmä on mietinnössään katsonut, kärjäoikeus esittää tutortuomarille maksettavaksi tehtävästään erillistä korvausta, mikä olisi kohtuullista ottaen huomioon se vastuuasema ja tehtävät, joita tuomarille notaariharjoitteluun suorittavan opastamisesta ja valvonnasta muiden työtehtäviensä ohella aiheutuu.

Lappeenrannan kärjäoikeus kannattaa tutorohjauksen järjestämistä.

Oulun kärjäoikeus kannattaa tutuohjausta, joka on osoittautunut välttämättömäksi avuksi ja koulutukseksi harjoittelijoille. Harjoittelijat ovat olleet ohjaukseen tyytyväisiä.

Raaseporin kärjäoikeus pitää tutortuomarijärjestelmää kannatettava. Ehdotettu jaettu harjoittelujärjestelmä johtaisi kuitenkin siihen, että vanhempi notaari ei enää voisi toimia uuden notaarin tukena vaan tämä työ siirtyisi kokonaan tutortuomarin kannettavaksi. Samoin tutortuomarin työtehoa jäisi rasittamaan tutortuomarin osallistuminen työryhmän ehdottamin tavoin koulutustilaisuuksiin. Nämä seikat johtavat taas siihen, että tuomarintarve kärjäoikeuksissa lisääntyy. Taloudellisten vaikutusten osalta työryhmän mietinnöstä puuttuu laskelmat tuomarinvirkojen lisäyksestä aiheuttamista kustannuksista jotka aiheutuvat toisaalta kärjäoikeuden ratkaisukapasiteetin vähentymisestä ja työvoiman osittaisesta siirtämisestä hovi- ja hallinto-oikeuksiin sekä toisaalta tutortuomari-toiminnan aiheuttamasta ratkaisukapasiteetin vähentymisestä

Tuusulan kärjäoikeus katsoo, että tutortuomareiksi pitää kouluttaa kaikki kärjäoikeuden osoittamat koulutustehtävästä kiinnostuneet tuomarit ilman koulutusta järjestävän viranomaisen karsintaa. Kärjäviskaalien eteneminen urallaan vaativampiin tehtäviin on nykyisin ongelmallista. Kärjäviskaalien virat tulisikin muuttaa kärjätuomareiden viroiksi. Vaihtoehtoisesti ne tulisi nivoa selkeäksi osaksi tuomareiden kouluttamisjärjestelmää. Jos kärjäviskaaleiden virat ovat edelleen osa kärjäoikeuksien virkarakennetta, kärjäviskaaleiden toimivaltaa tulisi joka tapauksessa lisätä, jotta kiinnostus viranhoitoa kohtaan kasvaa ja kärjäviskaalin motivaatio voidaan taata. Jos kärjäviskaalin toimivalta pidetään edelleen jatkossakin yhtä rajoitettuna kuin nykyisin, kärjäviskaalin ammattitaito ei kehity sillä tavoin, että hän saavuttaisi kärjätuomarin virassa tarvittavan pätevyyden.

Vantaan kärjäoikeus toteaa, että harjoittelijalle annettavaa palautetta koskevat kehittämissajatukset ovat sinänsä kannatettavia. Mietinnössä palautekeskustelulla asetetaan kuitenkin huomattavat vaatimukset tutortuomarin kannalta katsoen. Työryhmän toteamus siitä, että tutortoiminta ajatellussa muodossa tulisi vähentämään kärjäoikeuden ratkaisukapasiteettia, on oikea.

Asianajajaliitto toteaa, että yksi merkittävä ongelma nykyisessä tuomioistuinharjoittelussa on järjestelmällisen koulutuksen puute. Nuoret Lakimiehet ry:n vuonna 2007 jäsenistönsä keskuudessa toimittaman ”Suuren Auskultointikyselyn” tulokset olivat tältä osin hälyttäviä: notaarin kouluttamiseen osallistuivat pääosin vain vanhemmat notaarit ja kansliahenkilökunta. Vanhemman notaarin antama koulutus nuoremmille notaareille voi toisinaan olla riskialtista ja johtaa jopa väärin käytäntöjen syntymiseen.

Nuoret Lakimiehet ry:n kyselyn mukaan notaarit eivät saaneet välttämättä mitään perehdyttämistä istuntoasioissa ja kärjätuomarien osallistuminen notaarien koulutukseen oli muutenkin vaatimatonta. Joissakin kärjäoikeuksissa notaarit saavat osallistua esimerkiksi yliopistojen tarjoamaan lakimiesten täydennyskoulutukseen muiden tuomarien ohella, mutta toisissa ei ole mahdollisuutta saada edes tällaista yleistä teoriaopetusta koko vuoden aikana.

Asianajajaliitto kannattaa notaareille suunnattua koulutuspakettia. Olennaista on, että koulutus tarjoaa notaarille mahdollisuuden käsitellä työssään kohtaamia juridisia kysymyksiä, joten koulutuksen tulee painottua prosessioikeuden alueelle ja lähestyä tilanteita käytännönläheisesti. Yleistä luennointia eri oikeudenaloista ei tarvita, vaan kouluttajan on annettava notaarille työkaluja tuomioistuinharjoittelua varten.

Tutortuomareita on jo käytössä useissa kärjäoikeuksissa. Kokemukset tutortuomareista ovat Asianajajaliiton käsityksen mukaan olleet lähes yksinomaan positiivisia. Työryhmän ehdotus on tältäkin osin kannatettava. Tutortuomarijärjestelmän toimivuus on voimakkaasti riippuvainen tutortuomarin henkilökohtaisesta motivaatiosta, joten heidän valintaansa ja kouluttamiseen pitää kiinnittää erityistä huomiota. Tutortuomarin työtehtävien määrässä pitää ottaa huomioon toimiminen tutorina, jotta tutorointi ei hautaudu tuomari-tehtävien alle. Joissakin kärjäoikeuksissa on ansiokkaasti laadittu notaarin opas, jota täydennetään jatkuvasti uusilla ohjeilla ja josta notaari löytää vastauksen tavallisimpiin ongelmatilanteisiin. Asianajajaliitto katsoo, että tällainen asianmukaisesti päivitetty Notaarin Opas pitäisi olla käytössä kaikissa kärjäoikeuksissa.

Lakimiesliitto kannattaa tuomioistuinharjoittelun koulutuksellisuuden lisäämistä. Keinoina mainitaan erityisesti tutortuomarijärjestelmän käyttöönotto kaikissa auskultanteja työllistävässä tuomioistuimissa, käytännön teoriakoulutusjaksot harjoittelun aikana ja jatkuvan palautteen antamiseen kehitettävät yhtenäiset käytännöt. Lakimiesliitto pitää näitä ehdotuksia erittäin kannatettavina. Näiden hankkeiden toteuttaminen ei luonnollisestikaan voi olla kustannusneutraalia ja valtiovarain- ja oikeusministeriöiltä tuleekin löytyä kykyä ja halua tehdä tarvittavat taloudelliset panostukset työryhmän ehdottamien uudistusten toteuttamiseksi

Nuoret Lakimiehet katsoo, että työryhmän esitys tuomioistuinharjoittelun aikaisempaa koulutuksellisemmasta ja yhtenäisemmästä sisällöstä on erittäin tervetullut. Nuorten Lakimiesten mielestä on ehdottoman tärkeää, että kaikille harjoittelijoille laaditaan valtakunnallisesti yhtenäinen harjoittelusuunnitelma, jossa määrätään harjoittelun tavoitteet, harjoittelussa ja teoriaopinnoissa käsiteltävät asiakokonaisuudet, opetusmuodot, arviointiperusteet sekä mahdolliset muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat. Tuomioistuinharjoittelun muuttuminen aidoksi täydennyskoulutukselliseksi harjoitteluluohjelmaksi kehittää suomalaisen oikeuselämän ja koko lakimieskunnan osaamista.

Nuoret Lakimiehet ry:n vuonna 2007 tekemän kyselytutkimuksen tuloksista selvisi, että notaarien perehdytyksestä erittäin suurelta osin vastaa toinen notaari. Lähes kaikki kyselyyn vastanneista pitivät perehdytystä riittämättömänä. Erityisesti istuntoasioissa perehdytyksestä on vastannut yleisesti vanhempi notaari ja kärjätuomari vain ani harvoin. Tämä on omiaan mahdollistamaan virheellisten notaarikäytäntöjen syntymisen, joka voi jopa olla vakava uhka oikeuslaitoksen asiakkaan oikeusturvalle.

Onkin erittäin tärkeää, että auskultoinnin aikana harjoittelijoille järjestetään perehdyttämisjakso sekä käytännön teoriakoulutusta tietojen kartuttamiseksi ja osaamisen kehittämiseksi. Tutortuomarijärjestelmän käyttöön ottaminen harjoittelijoiden työskentelyn tukemiseksi on perustavanlaatuinen parannus liian vähäiseksi koetulle työnohjaukselle. Asiallisen palautteen saaminen työstä sekä yhdenmukaisen järjestelmän luominen pa-

lautteen antamiseen auttavat nuoria lakimiehiä kehittymään entistä paremmiksi prosessijohtajiksi ja lakimiehiksi sekä parantamaan ratkaisutoiminnan laatua.

7.5 Valinta tuomioistuinharjoitteluun

Ehdotus: Käräjänotaarin nimittää virkasuhteeseen käräjäoikeuteen laamanni enintään vuoden määräajaksi, hallinto-oikeuteen ylituomari ja hovioikeuteen presidentti enintään kuuden kuukauden määräajaksi. Oikeusministeriö ilmoittaa julkisesti vuosittain harjoittelupaikat haettavaksi. Oikeusministeriö päättää tuomioistuinharjoitteluun otettavien määrästä tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän ehdotuksesta.

Keskitettyä valintamenettelyä vastusti kymmenen käräjäoikeutta. Osin ne käräjäoikeudet, jotka kannattivat keskitettyä valintamenettelyä, katsoivat, että harjoittelijoiden alkamisajankohdat tulisi kuitenkin jakautua tasaisemmin ja hakuja olla useammin kuin kerran vuodessa.

Ehdotusta kannattivat:

Forssa-Loimaan käräjäoikeus pitää keskitettyä hakumenettelyä perusteltuna. Nyt oikeus päästä notaariksi ei toteudu valtakunnassa tasapuolisesti. Mietinnöstä ei aukea, mikä on keskitetyn haun ja laamannin tehtävään määräämisoikeuden välinen suhde.

Kajaanin käräjäoikeus katsoo, että harjoittelijan nimittäminen tulee ehdotuksen mukaisesti siirtää laamannille. Harjoittelupaikkojen ilmoittaminen haettavaksi voi tapahtua oikeusministeriön toimesta ehdotetulla tavalla.

Kemi-Tornion käräjäoikeus katsoo, että harjoittelupaikan hakeminen tulisi tapahtua nykykäytännön mukaisesti, jos harjoittelu suoritetaan vain käräjäoikeudessa. Muussa tapauksessa keskitetty hakeminen on perusteltua. Harjoittelijan valinta on työryhmän esittämien tavoitteenmukaista siirtää laamannille. Tällä hetkellä harjoittelijan valintakriteerit voivat vaihdella käräjäoikeuksien välillä huomattavastikin. Sen vuoksi on välttämätöntä yhdenmukaistaa valintakriteereitä alueellista näkökulmaa kuitenkin unohtamatta.

Tuusulan käräjäoikeus hyväksyy, että haku on keskitetty ja kerran vuodessa tapahtuva. Laamannilla tulee kuitenkin olla päätösvalta hänen johtamansa käräjäoikeuden notaarivalinnoissa. Tuusulan käräjäoikeus kannattaa esitettyä myös harjoittelijoiden valintaperusteiden ja ohjaamisen, tutortuomareiden koulutusjärjestelmän kehittämisen ja yhteisen harjoittelusuunnitelman laatimisen osalta.

Nuoret Lakimiehet katsoo, että valintamenettelyn muuttaminen valtakunnalliseksi ja keskitetyksi parantaa hakijoiden oikeusturvaa, kun valintakriteerit ovat yhteneväiset koko maassa. Yhtenäinen hakumenettely ja ainoastaan yhden valtakunnallisen hakulomakkeen täyttäminen ovat perusteltuja uudistuksia.

Nuoret Lakimiehet haluaa kuitenkin nostaa esille jo aikaisemminkin ongelmalliseksi koetun valintamenettelyn, sillä esityksessä ei edelleenkään määritellä selkeästi niitä perusteita, joilla harjoittelijavalinta suoritetaan. Myös haettavien paikkojen määrän rajaaminen herättää ihmetystä. Miksi valittavissa voisi olla ainoastaan kolme vaihtoehtoista harjoittelulinjaa, jos tuomioistuinharjoittelija olisi valmis lähtemään auskultoimaan minne päin Suomea tahansa ja niin sanotut väärät paikkavalinnat voisivat estää koko auskultoinnin suorittamisen tai ainakin lykätä sen aloittamista?

Varauksellisesti suhtautuvat:

Kokkolan käräjäoikeus suhtautuu työryhmän esitykseen tuomioistuinharjoittelun hakujärjestelmän valtakunnallistamisesta ja yhdenmukaistamisesta myönteisesti, joskin tietyn varauksin. Mainittu yhteinen hakujärjestelmä toisaalta korostaa auskultoinnin avoimuutta ja poistaa osaltaan epätietoisuutta siitä, milloin kuhunkin käräjäoikeuteen voi auskultantiksi hakea ja tätä myötä vähentää hakemusten päällekkäisyyttä tilanteessa, jossa yhteen käräjäoikeuteen valituksi tullut auskultantti ei muista peruuttaa muita hakemuksiaan. Toisaalta, asiaa voidaan ajatella myös siten, että tämänhetkinen järjestelmä on mahdollistanut auskultantin valita tiettyjä käräjäoikeuksia, missä hän harjoittelunsa haluaa suorittaa henkilökohtaiset perhe- ym. käytännön syyt huomioon ottaen ja toiseksi käytännössä ympärivuotinen valintaprosessi on myös antanut auskultoimaan haluaville enemmän vaihtoehtoja valita paitsi edellä todetulla tavalla harjoittelupaikka, myös ajan-kohta, milloin auskultoinnin suorittaminen voi tapahtua ilman, että siitä aiheutuisi koh- tuutonta haittaa ottaen huomioon edellä mainitut henkilökohtaiset olosuhteet. Edelleen ongelmalliseksi voi muodostua työryhmän mietinnössään esittämä hakumenettely, jossa käytännössä kukin hakija voisi nimetä valtakunnalliseen hakuun kolme itselleen mie- luisinta vaihtoehtoa. Tältä osin on käytännössä odotettavissa haun keskittyminen voi- makkaasti tiettyihin käräjäoikeuksiin ensisijaisina vaihtoehtoina, kun taas jotkut käräjä- oikeudet jäisivät selvästi niin sanotusti "paremman puutteessa"- vaihtoehdoiksi. Käy- tännössä sen jälkeen, kun suurimmat käräjäoikeudet olisivat valinneet omat notaarinsa, hakijat jaettaisiin siten, että esimerkiksi pääkaupunkiseudulta kotoisin oleva hakija voisi joutua suorittamaan auskultoinnin esimerkiksi Kemi-Tornion käräjäoikeudessa ja ennen harjoittelun aloittamista ratkaisemaan kaikki muuttoon ja muihin käytännön järjestelyi- hin liittyvät yksityiskohdat, ja nämä voisivat pahimmassa tapauksessa saada hänet luo- pumaan auskultointipaikasta.

Oulun käräjäoikeus katsoo, että valintamenettelyn yhdenmukaistaminen ja selkeyttämi- nen on sinällään paikallaan. Kuitenkin harjoittelijoiden tulo käräjäoikeuteen vain kaksi kertaa vuodessa aiheuttaa toiminnallista haittaa ja tehokkuuden laskua verrattuna nyky- tilanteeseen. Lisäksi pitkä odotusaika harjoittelun aloittamiseen saattaa aiheuttaa peruu- tuksia ja muita muutoksia valittujen joukossa. Notaariksi nimittämisen säättäminen laa- mannin tehtäväksi on perusteltua

Seinäjoen käräjäoikeus katsoo, että vain kaksi kertaa vuodessa tapahtuva aloitus tuottai- si vaikeuksia käräjäoikeuksille jakaa työt tasaisesti. Mikäli harjoittelijoita otettaisiin vuodessa sisään kahdella eri kerralla 80, niin tämä merkitsisi sitä, että kunkin jakson (1.3. ja 1.9.) alussa nämä käräjäoikeuksiin sisään otettavat 80 harjoittelijaa olisivat kol- men kuukauden ajan alle kolmen kuukauden ikäisiä. Koska puolet harjoittelijoista suo-

rittaisivat puolet harjoitteluajasta hovi- tai hallinto-oikeuksissa, niin näissä tuomioistuimissa olisi käytettävissä $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times 160 = 40$ henkilötyövuotta, jolloin käräjäoikeuksissa olisi vastaavasti käytettävissä 120 henkilötyövuotta mikä tarkoittaa sitä, että käräjäoikeuksissa työskentelisi koko ajan 120 harjoittelijaa, mikäli siis harjoittelijat otettaisiin sisään vain kaksi kertaa vuodessa, niin näistä 120 harjoittelijasta 80 olisi puolen vuoden ajan joka vuosi alle kolmen kuukauden ikäisiä eli he eivät olisi kelpoisia ratkaisemaan kuin vähäisimpiä asioita. Vuosittain puolen vuoden ajan koko maan käräjäoikeuksissa olisi vain 40 vaativampia notaariasioita ratkaisemaan kykeneviä harjoittelijoita. Tämä ei voisi olla vaikuttamatta haitallisesti käräjäoikeuksien toimintaan.

Sen sijaan jos 160 harjoittelijaa otettaisiin sisään käräjäoikeuksiin neljä kertaa vuodessa ($4 \times 40 = 160$) kolmen kuukauden välein, niin silloin käräjäoikeuksissa olisi aina kunkin jakson alussa 40 aloittavaa, 40 kolmen kuukauden ikäistä, 20 kuuden kuukauden ikäistä ja 20 yhdeksän kuukauden ikäistä harjoittelijaa. (esim. 1.6. sisällä olisi 40 juuri aloittanutta, 40 1.3. aloittanutta, 20 edellisenä vuotena 1.12. aloittanutta ja 20 edellisenä vuotena 1.9. aloittanutta). Eli 120 harjoittelijasta aina 80 olisi vähintään kolmen kuukauden ikäisiä. Vastaavasti hovi- ja hallinto-oikeuksissa olisi aina 20 vähintään kuuden kuukauden ikäistä ja 20 vähintään yhdeksän kuukauden ikäistä harjoittelijaa. (esim. 1.6. 20 edellisenä vuotena 1.12. aloittanutta ja 20 edellisenä vuotena 1.9. aloittanutta). Käräjäoikeuksien toiminnalle olisi eduksi mikäli harjoittelijoiden työpanos jaettaisiin tällä tavoin tasaisesti koko vuodelle. Mikäli aloitus olisi neljä kertaa vuodessa, jolloin kerralla aloittaisi 40 harjoittelijaa, tämä olisi myös yhteisen koulutuksen järjestämisen kannalta hyvä ryhmä.

Tampereen käräjäoikeus kannattaa notaariksi määräämisen siirtämistä hovioikeudelta käräjäoikeuden laamannille. Hovioikeuden nimittämiskäytäntö on nykyisin pelkkä muodollisuus. Muutoinkin on perusteltua, että tulostavoitteellinen virasto itse tekee valintansa harjoittelijoistaan. Valintamenettelystä ja -kriteereistä olisi syytä olla yhtenäinen valtakunnallinen ohjeistus.

Tampereen käräjäoikeus puoltaa keskitettyä valintamenettelyä ja sitä, että hakuprosessi tapahtuisi sähköisen järjestelmän kautta. Tämä poistaisi muun muassa niitä ongelmia, joita nykyään syntyy, kun johonkin käräjäoikeuteen jo valituksi tullut harjoittelija ei ilmoita muihin hakemiinsa käräjäoikeuksiin sitä, että hän ei ole enää käytettävissä. Tästä on aiheutunut tarpeetonta haittaa valintamenettelylle.

Tampereen, Turun ja Tuusulan käräjäoikeudet katsovat, että nykyinen järjestelmä, jossa notaarit tuleva käräjäoikeuteen tasaisesti noin kuukauden välein on hyvin toimiva. Tällöin notaarit pystytään perehdyttämään ja käräjäoikeudessa on jatkuvasti useampi ratkaisuoikeudet omaava notaari.

Ylivieskan käräjäoikeus katsoo, että notaarin virat tulisi ilmoittaa haettaviksi puolivuositain eikä vuosittain. Käräjäoikeuden ehdotus perustuu siihen, että harjoittelu alkaa kaksi kertaa vuodessa eli joko 1.3. tai 1.9. Tähän järjestelmään soveltuu se, että oikeusministeriö julistaa virat haettaviksi. Notaariksi haetaan usein suhteellisen pian oikeustieteen maisteriksi valmistumisen jälkeen. Valmistumispäivämäärä on joskus hyvin satumanvaraista. Valmistumispäivästä seuraava mahdollisuus hakea notaariksi saattaa olla vasta vajaan vuoden kuluttua. Valmistuneen tai valmistumassa olevan näkökulmasta

vuoden odotusaika hakemuksen jättämiseen on liian pitkä. Hakijoiden kannalta useampi kuin yksi hakukerta vuodessa on parempi vaihtoehto. Hakijoita notaarin virkoihin olisi riittävästi, vaikka virat ilmoitettaisiin haettaviksi kaksi kertaa vuodessa.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että tuomioistuinharjoittelupaikkojen hakuprosessi on poikennut eri tuomioistuimissa. Hakija on joutunut selvittämään erikseen jokaisen käräjäoikeuden hakuajankohdan ja -tavan. Hakuprosessin yhtenäistäminen onkin niin ikään paikallaan. Asianajajaliitto näkee ehdotetussa yhteishaussa kuitenkin joitakin ongelma-kohtia. Mahdollisuus hakea vuosittain ainoastaan kolmea tuomioistuinharjoittelupaikkaa on usealle hakijalle riittämätöntä. Moni on valmis muuttamaan harjoittelupaikan vuoksi eri paikkakunnalle, joten mahdollisuus jättää jonkinlainen avoin hakemus kaikkiin tai ainakin useampaan kuin kolmeen harjoittelupaikkaan olisi tarpeen tällaisille hakijoille.

Lisäksi se, että hakemus voisi koskea vain kolmea käräjäoikeutta kerrallaan, saattaisi Asianajajaliiton näkemyksen mukaan johtaa ongelmiin pienemmissä käräjäoikeuksissa. Suosituimmat, suurimpien kaupunkien käräjäoikeudet tulevat todennäköisesti säilyttämään asemansa ja saamaan useita sijoituksia hakijoiden etusijajärjestyksissä. Sen sijaan kaukaisemmat, pienemmät käräjäoikeudet eivät välttämättä saa tarpeeksi hakijoita kaikkien notaaripaikkojen täyttämiseksi. Asianajajaliitto ehdottaa, että hakijalla on mahdollisuus nimetä hakemuksessaan enemmän kuin kolme käräjäoikeutta, joista hän hakee harjoittelupaikkaa.

Ehdotusta vastustivat:

Helsingin käräjäoikeus vastustaa keskitettyä valintamenettelyä. Käräjäoikeus on tulosohjattu virasto ja notaarit edellä todetun mukaisesti merkittävä henkilöresurssi. Tämän vuoksi käräjäoikeuden tulee itse voida valita määräaikaisetkin viranhaltijansa. Keskitetty hakumenettely ei - toisin kuin työryhmä katsoo - takaa sitä, että koulutettavat valittaisiin yhtenäisten perusteiden mukaisesti. Käräjäoikeus katsoo, että keskitetystä hakumenettelystä ei ole saatavissa hyötyjä. Varmaa vain on, että nyt joustavasti toimivaan tuomioistuinharjoitteluun liittyvä turha hallinnollinen työ, byrokratia lisääntyy. Ensi vuoden alusta Suomessa on enää 27 käräjäoikeutta. Tämä antaa hyvän mahdollisuuden keskustella käräjäoikeuksissa notaarien valintakriteereistä ja ohjeistaa niitä tarvittaessa. Käräjäoikeuksien laamannit, jotka parhaiten ovat selvillä tuomioistuinharjoittelusta, ovat tässä suhteessa avainasemassa

Hyvinkään käräjäoikeus kannattaa sitä, että notaariksi määräämisen siirtämistä hovioikeuksilta käräjäoikeuden laamannille. Nykyisin hovioikeuden määräys on ollut lähinnä laamannin esityksestä tapahtunut muodollisuus. Valintamenettelyä ei ole syytä keskittää valtakunnallisesti, vaan valinta tulee edelleen suorittaa käräjäoikeuksissa. Keskitetty valintamenettely on tarpeeton ja se ainoastaan lisää valintaan liittyvää byrokratiaa. Mietinnössä ei ole myöskään ole esitetty, mitä hyötyjä keskitetyllä valinnalla saavutettaisiin. Käräjäoikeus pitää tarpeellisena, että käräjäoikeuksille laadittaisiin suositus notaarin valintaan vaikuttavista tekijöistä. Tämä voitaisiin toteuttaa yhteistyönä käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien kesken. Valintaan vaikuttavia kriteereitä voisivat olla esimerkiksi hakijan kiinnostus tuomioistuinuralle, henkilökohtaiset ominaisuudet ja soveltuva työkokemus. Lisäksi käräjäoikeuden laamannin tulisi tehdä jokaisesta valinnasta

lyhyt, perusteltu päätös. Valintamenettelystä, hakuajoista ja suoritetuista valinnoista tulisi myös tiedottaa käräjäoikeuden kotisivuilla. Näillä toimenpiteillä lisättäisiin valintamenettelyn yhdenmukaisuutta ja läpinäkyvyyttä nykyisestä hakijoiden keskuudessa epämääräiseksi koetusta tilanteesta. Harjoittelun tulisi voida alkaa käräjäoikeudessa kalenterivuoden aikana tasaisesti. Näin turvattaisiin, että käräjäoikeuksissa olisi jatkuvasti erilaisiin tehtäviin kykeneviä, koulutuksen eri vaiheissa olevia harjoittelijoita. Tämä on tärkeää sekä käräjäoikeuksien työn järjestämisen että vanhemman notaarin suorittaman opettamistehtävän kannalta. Käräjäoikeus ei pidä tarpeellisena notaarien aloittamisajankohdan yhtenäistämistä valtakunnallisesti. Jos yhtenäistäminen toteutetaan, aloitusajankohdat tulisi olla neljän kuukauden välein.

Joensuun käräjäoikeus katsoo, että käräjäoikeuksien tulee saada itse päättää harjoittelukausien alkamisesta.

Jyväskylän, Lahden ja Mikkelin käräjäoikeudet katsovat, että käräjäoikeuden ratkaisutehon ja tasaisten resurssien kannalta olisi hyvä, että notaarit aloittavat harjoittelun tasaisin väliajoin ympäri vuoden. Ottaen huomioon notaarien kelpoisuussäännöt, toimikunnan ehdotus, että auskultantit aloittaisivat kaksi kertaa vuodessa, aiheuttaisi käräjäoikeuden ratkaisutehon selvää laskua. Notaariksi määrääminen voidaan siirtää laamannille. Valinta tulee pitää edelleen käräjäoikeuksissa.

Kuopion käräjäoikeus kannattaa sitä, että notaarin nimittäisi jatkossa käräjäoikeuteen laamanni. Keskitetty valinta on tarpeeton ja hankala menettely.

Lappeenrannan käräjäoikeus katsoo, että nykyinen valintajärjestelmä on joustava ja toimiva.

Rovaniemen käräjäoikeus yhtyy mietinnössä esitettyyn siltä osin, että laamannin tulisi nimittää notaari.

Turun käräjäoikeus katsoo, että notaariksi määrääminen voidaan siirtää laamannille ja että keskitetty valintamenettely on tarpeetonta

7.6 Notaarien lukumäärä

Ehdotus: Kerralla harjoittelussa olisi noin 160 lakimiestä. Arviolta 120 henkilötyövuotta säilyisi käräjäoikeudessa ja 20 henkilötyövuotta tulisi hallinto-oikeuksiin ja hovioikeuksiin.

Lausunnonantajat pitivät ehdotettua harjoittelijoiden kokonaismäärää riittämättömänä ja ehdotuksen toteuttamiseen tarvittaisiin lisäresursseja.

Hyvinkään käräjäoikeus katsoo, että mietinnössä ehdotettu notaarien lukumäärä ei ole riittävä. Tuomioistuinharjoitteluun on nykyisessä muodossaankin hakijoita runsaasti enemmän kuin notaareita voidaan käräjäoikeuksiin vuosittain ottaa. Hyvinkään käräjäoikeudessa on jatkuvasti noin 150 aktiivista hakijaa. Tilanne on harjoittelijoiksi pyrkivien kannalta kohtuuton. Käräjäoikeuksissa riittää monipuolista ja kehittävää työtä notaa-

reille tulevaisuudessakin, vaikka kirjaamisasiat siirtyvät pois. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan notaareiden lukumäärää tulisi pikemmin lisätä kuin vähentää.

Kemi-Tornion käräjäoikeus katsoo, että harjoittelijoiden määrän tulee olla riittävä, kun harjoittelun tarkoituksena on osaltaan edistää hakeutumista tuomioistuinten palvelukseen ja näin helpottaa uuden henkilöstön rekrytointia eläkkeelle siirtymisen kiihtyessä tuomioistuinlaitoksenkin piirissä.

Harjoittelun sisältö ja tavoitteet sekä käräjäoikeuksien toiminnallinen yhdenvertaisuus huomioon ottaen on välttämätöntä, että jokaisessa käräjäoikeudessa on vähintään kaksi vuoden tuomioistuinharjoittelua suorittavaa käräjänotaaria.

Raaseporin käräjäoikeus toteaa, että käräjäoikeuksien resurssija on viimeisten vuosien aikana leikattu tuottavuusohjelmaan vedoten vähentämällä käräjäoikeuksista neljäsosa kaikista notaareista. Raaseporin ja Lohjan käräjäoikeuksien muodostamassa Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa notaareita tulee ministeriön nykyisten kaavailuiden mukaan olemaan neljä. Nykyinen tai työryhmän ehdottama notaarimäärä ei turvaa tuomarintarvetta tulevaisuudessa

Seinäjoen käräjäoikeus katsoo, että notaareiden määrän vähentämisessä 130:een vuoden 2010 alussa on jo huomioitu kiinteistöasioiden poistuminen eikä näiden asioiden poistuminen siis vapauta notaarityövoimaa muihin tehtäviin. Käräjäoikeuksien toimintaedellytysten heikentämisen estämiseksi kaikkien 160 harjoittelijan tulisi suorittaa harjoittelu käräjäoikeuksissa. Muussa tapauksessa harjoittelijoiden määrää tulisi selvästi korottaa. Joka tapauksessa sisäänotto tulee tapahtua neljä kertaa vuodessa.

Tuusulan käräjäoikeus yhtyy siihen mietinnössä esitettyyn, että harjoittelijoiden määrän tulee olla riittävä. Nykyistä määrää on mieluummin lisättävä kuin vähennettävä. Uudistus edellyttää taloudellisia voimavaroja. Rahoituksella tulee varmistaa, etteivät eriävissä mielipiteessä esitetyt uhkakuvat toteudu. Käräjänotaarin vaihtuminen lyhyen toimikauden jälkeen ehdotetulla tavalla väistämättä pienentää käräjäoikeuksien henkilöstövoimavaroja, joten menetys tulee jollakin tavalla kompensoida. Käräjänotaareiden kokeamattomuus uhkaa myös ratkaisutoiminnan laatua.

Työryhmämietinnöstä ei yksiselitteisesti aukea se, kuinka ehdotettu harjoittelun jakaantuminen kahteen vaiheeseen toimisi käytännössä pienessä käräjäoikeudessa, jossa nyt on esimerkiksi kolme käräjänotaaria. Olisiko heistä vain yksi vuoden käräjäoikeudessa, ja kaksi muuta siirtyisivät hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Tällöin käräjäoikeudessa olisi käytännössä nykyisen kolmen asemesta kaksi notaarityövuotta. Jos taas kaksi käräjänotaaria työskentelee vuoden ja yksi siirtyy toisessa harjoittelujaksossa muuhun tuomioistuimeen, syntyy edelleen resurssivajetta. Jos mietinnön ehdotukset toteutuvat, Tuusulan käräjäoikeus edellyttää, että yhden notaarin työpanos korvataan nostamalla notaareiden lukumäärä neljään tai lisäämällä muuta henkilöstöä.

Harjoittelijoiden tulee voida suorittaa harjoittelunsa käräjäoikeudessa ilman, että he ovat merkittävä ratkaisutoiminnan voimavara. Käräjäoikeuksien resurssit tulee määrittää niin, että niiden tulostavoitteet mitoitetaan notaareiden työpanoksen varaan vain siltä osin kuin työmäärä palvelee kouluttautumista. Käräjäoikeuksien perustehtävä, asioiden ratkaiseminen on turvattava riittävällä ja tarkoituksenmukaisesti kohdennetulla muulla

henkilöstöllä kuin harjoittelijoiden työllä. Harjoittelijan systemaattinen ja paneutuva koulutus vaatii lisäksi järjestelmälliseen koulutustyöhön kohdennettavia voimavaroja.

Vaasan kärjäoikeus katsoo, että jatkossa ainakin 128 notaarin virkaa tulisi säilyttää. Kärjäoikeuden näkökulmasta tutortuomarin ohjaustehtävä olisi aikaisempaa raskaampi ja notaareista saatava työvoimavyöty olisi vähäisempi, mikä kokonaisuutena ei olisi mielekäs lopputulos. Vain siinä tapauksessa, että notaari on vuoden harjoittelemassa kärjäoikeudessa, tutoroinnista, opastuksesta ja teoreettisesta koulutuksesta voidaan tehdä niin raskas kuin on ehdotettu. Puolen vuoden harjoittelu ehdotetulla koulutuksella ei ole mahdollinen kärjäoikeuden resurssit huomioon ottaen. Kiinteistöasioiden poissiirtymisestä huolimatta ja ottaen lisäksi huomioon kieli- ja muut erityisolosuhteet tulisi kärjäoikeudessa olla vähintään neljä tai viisi notaarin virkaa. Pohjanmaan kärjäoikeus tulee olemaan enemmistökieltään ruotsinkielinen. Tämä tarkoittaa, että se tulee olemaan ainoa kärjäoikeus (Ahvenanmaata lukuun ottamatta), joka kykenee käytännössä järjestämään auskultoinnin ruotsin kielellä.

Tuomariliitto katsoo, että notaarien lukumäärä on riittämätön kärjäoikeuksien osalta. Kärjäoikeuksien osalta ehdotus tarkoittaa sitä, että kärjäoikeudessa olisi vuoden notaareja 80 henkilötyövuotta ja puolen vuoden notaareja 40 henkilötyövuotta. Ehdotus merkitsee tosiasiasa resurssien vähenemistä kärjäoikeuksissa. Kärjäoikeusverkoston kehittämistyöryhmä arvioi jo vuonna 2007, että notaaritarve on 125 henkilötyövuotta sen jälkeen, kun kiinteistöjen kirjaamisasiat on siirretty pois kärjäoikeuksista. Mainittu luku piti sisällään 10 prosentin harjoittelun koulutuksellisen luonteen vuoksi tehdyn lisäyksen, mutta työryhmä ei ennakoanut koulutusjärjestelmässä tehtäviä muutoksia ja siitä aiheutuvia muutoksia notaaritarpeeseen.

Oikeusministeriön omienkin laskennallisten lukujen valossa mietinnössä ehdotetaan kärjäoikeuteen todellista henkilöstötarvetta vähemmän notaareja. Tänä vuonna vakinaisia notaarin virkoja on 155 ja määräaikaisia virkoja yksi, joista kirjaamisasioihin sitoutumattomien henkilötyövuosien osuus on 131. Tulosneuvotteluissa on kaavailtu, että vuonna 2010 notaareja olisi kärjäoikeuksissa 130, koska kirjaamisasiat siirtyvät vuonna 2010 maanmittauslaitokselle. Tästä huolimatta työryhmä on esittänyt kärjäoikeuksille vain 120 henkilötyövuotta.

Mikäli harjoittelun koulutuksellista luonnetta halutaan aidosti lisätä, tämä on otettava laskelmissa ja siten notaarien lukumäärässä huomioon. Oikeusministeriön henkilöstölaskelmiin sisältyvä 10 prosentin lisäys harjoittelun koulutuksellisen luonteen vuoksi on selvästi riittämätön. Lisäksi on selvää, että puolen vuoden harjoittelijan työpanos on heikompi kuin vuoden harjoittelijan, vaikka koulutus ja ohjaus sinänsä saattaakin lisätä jonkin verran tehokkuutta. Notaarien työpanoksen tarvetta ja merkitystä lisää myös notaarien ratkaisemien juttujen lukumäärän nousu edellä selostetuin tavoin. Tuomariliitto kiinnittää huomiota vielä siihen, että oikeusministeriö ei ota laskelmissaan vähennyksenä huomioon todellisia keskimääräisiä sairas- ym. poissaololukuja.

Edellä esitettyjen näkökohtien perusteella Tuomariliitto arvioi, että notaarien lukumäärää on lisättävä vähintään 20-30 prosenttia. Kärjäoikeuksissa ei ole ylimääräisiä lakimiesresursseja. Mikäli ehdotettua harjoittelijoiden lukumäärää ei esitettyin tavoin nosteta kärjäoikeudessa, vaarana on, että pienemmällä harjoittelijamäärällä teetetään samat

työt tai käsittelyajat pidentyvät. Tuomioistuinharjoittelun kehittäminen kustannusneutraalisti ei ole mahdollista nyt tehdyn esityksen pohjalta.

Lakimiesliitto katsoo, että harjoittelupaikkojen määrän tulee olla riittävä ja se tulee vakiinnuttaa. Oikeusministeriö on vähentänyt erilaisten säästöohjelmien tuloksena auskultointipaikkojen määrää vuoden 2005 yli 200 paikasta vuoden 2009 runsaaseen 150 paikkaan. Tämä kehityssuunta on täysin kestämaton, jos ministeriö haluaa aidosti panna suomalaisten juristien laaja-alaiseen osaamiseen ja tuomioistuinlaitoksen tulevaisuuteen. Työryhmäkin on pannut tämän merkille ja ehdottaa paikkamäärän vakiinnuttamista 160 paikkaan.

Lakimiesliitto pitää ehdotusta paikkamäärän vakiinnuttamisesta tietylle määrätulle tasolle kannatettavana. Eri asia kuitenkin on, onko edes työryhmän ehdottama 160 paikka todellisuudessa riittävä lukumäärä, mikäli tuomioistuinharjoittelua halutaan laajentaa työryhmän ehdottamalla tavalla hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Tuomioistuinharjoittelijat ovat merkittävä voimavara käräjäoikeuksille ja opiskellessaan käytännön juristitehtäviä tuomioistuimissa he tekevät käräjäoikeuksille suuren määrän arvokasta työtä. Näin ollen paikkamääriä määritettäessä on otettava erityisesti huomioon käräjäoikeuksien tilanne.

Lakimiesliiton saamien tietojen mukaan oikeusministeriön tulosneuvotteluissa on sovittu 130 harjoittelijatyövuodesta vuodelle 2010. Tässä luvussa on otettu huomioon kiinteistöjen kirjaamisasioiden siirto käräjäoikeuksilta maanmittauslaitokselle, joka toteutuu vuoden 2010 alusta. Työryhmämietinnössään Käräjäoikeusverkoston kehittäminen oikeusministeriö esittää notaaritarvearvionsa (125 htv) yhteydessä, että siinä on huomioitu 10 %:n paikkalisäyksellä auskultoinnin koulutuksellisuus sen hetkisen auskultointijärjestelmän perusteella. Vuodelle 2010 laskettu 130 harjoittelijatyövuoden tarve on Lakimiesliiton tietojen mukaan laskettu myös 10 %:n koulutuksellisuuslisäyksellä.

Työryhmä ehdottaa nykyjärjestelmään verrattuna selkeää koulutuksellisuuden lisäämistä etenkin tutortuomarijärjestelmän, käytännön teoriakoulutuksen ja yhtenäisen palautteenantojärjestelmän muodossa. Näiden erittäin kannatettavien ehdotusten voitaneen arvioida vähintään kaksinkertaistavan ministeriön nykyjärjestelmän kohdalla käyttämän prosenttiluvun. Tämän lisäksi käräjäoikeuksien kohdalla voitaneen arvioida, että 6 kuukautta käräjäoikeuksissa työskentelevä harjoittelija ei pysty tekemään suhteellisesti samaa määrää työtä käräjäoikeudessa kuin 12 kuukautta käräjäoikeudessa työskentelevä harjoittelija. Tämä johtuu jo auskultoinnin alun sisäänajovaiheesta. Työryhmä pyrkiikin nopeuttamaan harjoittelijoiden pääsyä mielekkäisiin tehtäviin ehdottamalla ratkaisutoimivallan aikaistamista. Tämä on Lakimiesliiton mielestä kannatettavaa.

Edellä mainituista syistä johtuen onkin realistisempaa käyttää tarvelaskelmassa 10%:n sijasta järjestelmään ehdotettujen koulutuksellisuutta lisäävien muutosten ja käräjäoikeuksissa tapahtuvan harjoitteluaikeiden keskimääräisen lyhentymisen johdosta 20-25%:n koulutuksellisuuslisähaarukkaa. Näin ollen voidaan arvioida, että työryhmän ehdottaman järjestelmän puitteissa käräjäoikeuksien todellinen vuosittainen harjoittelijatarve käräjäoikeuksissa olisi 142-148 henkilötyövuotta.

Työryhmän ehdotuksen mukaan sekä hovi- että hallinto-oikeuksiin otettaisiin vuosittain kahdessa erässä 20 auskultanttia. Jotta käräjäoikeuksien harjoittelijatarve voitaisiin tyydyttää, tulisi harjoittelupaikkojen määrä siis olla vähintään seuraava: Harjoittelupaikkoja vuosittain 188 kappaletta (25 % koulutuksellisuuslisä), joista 108 harjoittelijaa käräjäoikeuksissa 12 kuukautta 80 harjoittelijaa siirtyisi 6 kuukauden käräjäoikeusjakson jälkeen toiseksi 6 kuukaudeksi hovi- ja hallinto-oikeuksiin Tällöin harjoittelijatyövuosia käräjäoikeuksissa 148, hallinto- ja hovioikeuksissa yhteensä 40

Kuten aikaisemmin mainittiin, on tuomioistuinharjoittelijoita ollut käräjäoikeuksissa yli 200 vielä vuonna 2005. Oikeusministeriö ei ole esittänyt auskultanttien tehtävien tai nuorten juristien jatkokoulutustarpeen vähentymiseen perustuvia argumentteja vuosina 2005-09 toteutetuille merkittävillä auskultanttivähennyksille. Mikäli harjoittelupaikkojen määrä olisi jatkossa yllä mainittu 188, olisi se edelleen merkittävästi alhaisempi kuin vuonna 2005. Valtiovarainministeriöstä tulneiden viestien mukaan auskultointiuudistuksen tulee kuitenkin olla kustannusneutraali nykyhetken nähden. Työryhmän esittämiä perusteita ja edellä esitettyä taustaa vasten on hyvin erikoista, mikäli valtiovallalta ei löydy halua tehdä minkäänlaisia taloudellisia panostuksia tuomioistuinlaitoksen tulevaisuuteen.

7.7. Notaarien palkkaus

Asianajajaliitto katsoo, että notaarien palkkaus kaipaa korjaamista. Vaikka palkka ei ole todennäköisesti kenellekään ainoa syy hakeutua harjoittelemaan tuomioistuimeen, voi nykyinen T5-palkkaluokka toimia jopa esteenä joillekin mahdollisille hakijoille. Tuomioistuinharjoittelua harkitsee myös moni ammatissa jo jonkin aikaa toiminut, joille alle 2.000 euron määräinen palkka on tosiasiallisesti este hakeutua notaariksi. Työryhmän ehdotus palkkaluokan nostosta T7-luokkaan on kannatettava. Asianajajaliitto kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että Suomen Lakimiesliiton palkkasuositus vastavalmistuneelle oikeustieteen maisterille on 3.650 euroa (vuodelle 2009). Asianajajaliitto tiedostaa, että notaarin palkkaukseen vaikuttaa harjoittelun koulutusfunktio ja varatuomarin arvonimen asema ammatillisena jatkotutkintona. Palkkaukseen liittyvät epäkohdat ovat kuitenkin todellisia eikä näitä sovi sivuuttaa. Ehdotus on joka tapauksessa parannus entiseen.

Lakimiesliitto kannattaa tuomioistuinharjoittelijoiden palkkauksen ajanmukaistamisesta. Palkkauksen surkea taso ei saa olla esteenä nuoren, lahjakkaan juristin hakeutumiselle tuomioistuinharjoittelua suorittamaan. Nykytilanne on tässä suhteessa kestävä ja onkin erittäin tervetullutta, että oikeusministeriön työryhmä on tunnustanut tilanteen ja tehnyt konkreettisen ehdotuksen auskultanttien palkkauksen korjaamisesta, jotta tuomioistuinharjoittelun houkuttelevuus nuorten juristien keskuudessa paranee tulevaisuudessa entisestään. Lakimiesliitto kannattaa työryhmän ehdotusta tuomioistuinharjoittelijoiden virkojen vakinaistamisesta, jolloin harjoittelija nimitetään virkasuhteeseen määräjäksi.

Nuoret Lakimiehet katsoo, että koulutuksellisuuden lisääminen ja työtehtävien mielekkäämmäksi muuttaminen ei riitä ilman, että notaareiden työstä maksetaan työn laatuun, laajuuteen ja vaatavuuteen nähden asianmukaista korvausta. Työryhmän esitys notaarei-

den palkkaluokan korottamisesta T5:stä T7:ään on oikeansuuntainen korjaus tuomioistuinharjoittelijoiden palkkojen pitkäaikaiseen jälkeenjääneisyyteen, jotta tuomioistuinharjoittelusta voisi tulla aidosti houkutteleva ja kilpailukykyinen työllistymisvaihtoehto.

Nykyisellään auskultantin palkkaus estää tai ainakin lykkää monen nuoren lakimiehen perheen perustamissuunnitelmia eteenpäin ja jotkut harjoittelijat joutuvat jopa ottamaan lainaa selviytyäkseen auskultointivuoden aiheuttamista taloudellisista uhrauksista. Tämän ei kuitenkaan pitäisi missään nimessä olla järjestelmän perustana. Lähtökohtanahan tulisi olla, että työstä maksetulla korvauksella on tultava toimeen ja pystyttävä turvaamaan oma taloutensa. Nuorten Lakimiesten mielestä valtiovallan taholta on löydettävä tähän välttämättömään uudistukseen rahoitus, mikäli Suomen oikeusjärjestelmää halutaan edelleen kehittää, kansalaisten oikeusturvaa parantaa ja tuomioistuinlaitoksen palvelukseen saada osaavimmat ja taitavimmat nuoret lakimiehet.

Valtiovarainministeriö pitää asianmukaisena, että tehtävien vaativuuden lisääntyessä myös palkka reagoi tehtävien muutokseen. Valtiovarainministeriö pitää esitettyä palkkatasoa harjoittelutehtävää ajatellen kuitenkin varsin korkeana. Tällä hetkellä notaarin ja kärjäviskaalin välisen peruspalkan ero on noin 900 euroa kuussa. Valtiovarainministeriö katsoo, että kärjänotaarien palkkataso ei voi olla samalla tasolla kuin kärjäviskaalien palkkataso, elleivät palkkatasoon vaikuttavat perusteet ole myös yhdenmukaiset. Valtiovarainministeriö huomauttaa, että edellisellä palkantarkistuskierroksella juuri notaarien palkkatasoa nostettiin 5,9 % keskimääräisen palkantarkistusprosentin ollessa 1,7 %. Palkkakorjauksia on siis jo tehty, eikä valtiovarainministerillä ole myöskään tiedossa, että tuomioistuinharjoittelijoita olisi ollut vaikea saada kärjäoikeuksiin.

Hyvinkään kärjäoikeus katsoo, että notaareiden palkkausta tulisi kehittää ja palkkaa nostaa yhdellä palkkaluokalla. Kärjäoikeudessa suoritettua harjoittelun jälkeen mahdollisesti hovi- tai hallinto-oikeudessa suoritettavasta harjoittelusta maksettava palkka voisi olla yhtä palkkaluokkaa korkeampi.

Kokkolan kärjäoikeus kannattaa palkkatason tarkistamista. Kokkolan kärjäoikeudessa työskennelleet kärjäviskaalit ovat tähän saakka olleet ikävästi väliinputoajien asemassa sikäli, että kärjäviskaalin tehtävää on toisaalta pidetty yhtenä jatkoperehdyttämisen ja oppimisen kanavana tuomarin tehtäviin, mutta tosiasiasa kärjäviskaalin varsin rajoitettu toimivalta on estänyt tuomarin tehtäviin kuuluvien vaativien asioiden ratkaisun ja niistä saatavan kokemuksen hankkimisen. Kärjäviskaalikokemuksella onkin virkanimitystilanteissa ollut vain vähäinen painoarvo. Tosiasia on, että monissa kärjäoikeuksissa kärjäviskaalit ovat lähinnä toimineet eräänlaisina vakituisina notaareina, joita ei tarvitse joka käänneessä erikseen ohjeistaa käsiteltävistä asioista ja he ovat olleet työntekijänäkökulmasta ihanteellista ja halpaa työvoimaa. Käytännössä monet kärjäviskaalit ovat toimineet määräaikaisina kärjätuomareina. Kärjäoikeus esittää, että olemassa olevat kärjäviskaalin virat muutetaan kärjätuomarin viroiksi ja tällä toimenpiteellä jo ennakoivasti varaudutaan eläköitymisen aiheuttamiin haasteisiin ja varmistetaan kärjäoikeuksien tuomarityövoima.

Tampereen käräjäoikeus kannattaa notaarien palkkauksen tarkistamista nykyisen palkkakuopan poistamiseksi.

Tuusulan käräjäoikeus katsoo, että käräjänotaarin palkkatason tulee olla vähintään vastaava kuin muissakin valtakunnallisissa oikeustieteellisen loppututkinnon suorittaneiden henkilöiden koulutusjärjestelmissä, apulaissyöttäjäkoulutuksessa ja voutiakatemiassa. Koulutuksen sisältö ja harjoitteluajan kohtuullinen palkkaus turvaavat lahjakkaiden ja pätevyysvaatimukset täyttävien juristien hakeutumisen harjoitteluun ja mahdollisesti tuomarinuralle. Sikäli kuin taloudelliset rajoitteet ovat esteenä harjoittelun kehittämiseksi, tulee pohtia sitä, onko harjoittelu edelleen avoin kaikille kiinnostuneille lakimiehille tarkoitettu järjestelmä vai tulisiko tähdätä nimenomaan vain tuomioistuinlaitoksen tehtäviin pyrkivien ja tuomioistuinten sidosryhmissä työskentelemään aikovien henkilöiden kouluttamiseen.

Asiaa punnittaessa on muistettava, että tuomioistuinharjoittelu ei päteviä pelkästään tuomioistuintyöhön vaan on käytännöllisesti edellytyksenä myös syyttäjän, kihlakunnanvoudin ja asianajajan tehtäviin pätevoitymisessä. Oikeuslaitos tarvitsee luotettavia oikeudenhoidon osapuolia asioimassa tuomioistuimissa näissä tehtävissä. Tuomioistuinharjoittelun rajautuminen liian pieneen henkilöpiiriin kostautuu myöhemmin asioiden huonona sujumisena.

8 Pykäläkohtaiset huomautukset

1. **Laki tuomioistuinharjoittelusta**

Tuomioistuinharjoittelu

3 §

Valinta tuomioistuinharjoitteluun

Käräjänotaarin nimittää virkasuhteeseen käräjäoikeuteen laamanni enintään vuoden määräajaksi, hallinto-oikeuteen ylituomari ja hovioikeuteen presidentti enintään kuuden kuukauden määräajaksi.

Oikeusministeriö ilmoittaa julkisesti vuosittain harjoittelupaikat haettavaksi.

Oikeusministeriö päättää tuomioistuinharjoitteluun otettavien määrästä tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän ehdotuksesta.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että 3 §:n 1 momentissa säädettäisiin valinnasta tuomioistuinharjoitteluun. Tässä momentissa tulisi selkeyden vuoksi säilyttää sama organisatorinen järjestys kuin ehdotuksen 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeusministeriö ilmoittaa vuosittain harjoittelupaikat haettavaksi. Tämä on toisaalta epäkohta, koska harjoittelujakso lykkääntyy siten aina vuodelle eteenpäin. Harkittavaksi voisi tulla, olisiko harjoittelupaikkojen lisähakua syytä järjestää esitettyä joustavammin.

Pykälän 3 momentissa voisi olla harjoittelupaikkojen kohdentumisen vahvistamisesta myös nimenomainen maininta. Asiasta sopimisen yhteydessä tulee ohjata riittävät taloudelliset resurssit harjoittelijoita vastaanottavia tuomioistuimia varten.

Oulun käräjäoikeus huomauttaa 3 §:n osalta, että notaariksi nimittämisen säätäminen laamannin tehtäväksi on perusteltua. Hovioikeuden antama määräys on ollut pelkkä muodollisuus, koska hovioikeudet eivät ole poikenneet laamannien tekemistä esityksistä notaarien määräämiseksi.

Helsingin hovioikeus huomauttaa, että hakumenettelyä koskevat säännökset ovat niukkoja.

4 §

Kelpoisuusvaatimukset

Käräjänotaariksi voidaan nimittää ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon suorittanut ja tuomarin valan tai vastaavan vakuutuksen antanut henkilö, jolla on lainkäyttötehtävissä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet sekä työkokemuksella tai muutoin osoitettu soveltuvuus oikeudelliseen ratkaisutoimintaan.

Valtiovarainministeriö toteaa, että työryhmän mietinnössä olevan lakiehdotuksen 4 §:ssä on säädetty käräjänotaarien kelpoisuusvaatimuksista. Pykälän mukaan ”kärä-

jänotaariksi voidaan nimittää ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon suorittanut ja tuomarin valan tai vastaavan vakuutuksen antanut henkilö, jolla on lainkäyttötehtävissä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet sekä työkokemuksella tai muutoin osoitettu soveltuvuus oikeudelliseen ratkaisutoimintaan”. Valtiovarainministeriö katsoo, että lakiehdotuksen 4 §:ssä mainitut lainkäyttötehtävissä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet eivät näin kirjoitettuna ole riittävän täsmällisiä ja voivat aiheuttaa lain soveltamisessa erilaisia soveltamiskäytäntöjä. Valtiovarainministeriö pitää perusteltuna, että kohdassa selkeämmin määriteltäisiin mitä henkilökohtaisilla ominaisuuksilla tässä yhteydessä tarkoitetaan. Tämä siitakin huolimatta, että mietinnössä olevan lakiehdotuksen 4§:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on käsitettä tarkemmin määritelty.

Helsingin hovioikeus muistuttaa, että mietinnössä ei ole ehdotettu muutettavaksi valaa koskevia säännöksiä, vaikka mietinnön mukaan tuomarinvalan tai -vakuutuksen voisi antaa kaikissa harjoittelupaikoissa.

Oulun käräjäoikeus huomauttaa 4 §:n osalta, että käräjäoikeuden mielestä perusteluissa henkilökohtaisena ominaisuutena mainittu oikeudellinen osaaminen (prosessi- ja aineellisen oikeuden tuntemus) kuuluu *perehtyneisyyden* puolelle ja se voidaan osoittaa opintomenestyksellä ja mahdollisin jatko-opinnoin sekä työkokemuksella. Kyky tunnistaa, analysoida ja ratkaista oikeudellisia ongelmia eli *soveltuvuus oikeudelliseen ratkaisutoimintaan* taas kuuluu henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Käräjäoikeuden mielestä pykälän teksti voisi po. kohdassa kuulua esimerkiksi seuraavasti:

"..., jolla on työkokemuksella taikka muutoin osoitettu tarvittava oikeudellinen osaaminen sekä soveltuvuus oikeudelliseen ratkaisutoimintaan.

Raaseporin käräjäoikeus huomauttaa, että 4 §:ssä ei ole otettu huomioon pätevoittäkö muualla kuin Suomessa suoritettu tutkinto notaarin tehtävään. Työkokemuksen painottaminen ei ole aiheellista kun kysymyksessä on harjoittelijan tehtävä.

Seinäjoen käräjäoikeus katsoo, että esityksen mukaan tuomioistuinharjoitteluun valittavalta edellytettäisiin koulutuksen lisäksi, että hänellä on lainkäyttötehtävissä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet sekä työkokemuksella tai muutoin osoitettu soveltuvuus oikeudelliseen ratkaisutoimintaan. Koska tuomioistuinharjoitteluun hakeutuvien työkokemus on pääsääntöisesti melko vaatimaton, niin hakijoiden lienee vaikea osoittaa täyttävänsä mainitut kelpoisuusvaatimukset. Mainittujen ominaisuuksien osoittaminen on tarpeen tuomarinvirkaan nimitettäessä, mutta tuomioistuinharjoittelua varten kelpoisuusehtoina tulisi riittää muodollinen koulutuksella osoitettu pätevyys. Kelpoisuusvaatimusten tulee olla joustavia, jotta muodollisten kelpoisuusvaatimusten estämättä harjoittelijoita voidaan valita kaikissa tilanteissa.

Turun hallinto-oikeus toteaa, että auskultanttien valinta ei nykyisessä järjestelmässä aina ole ollut täysin yhdenmukaista, vaan sitä on joiltakin osin leimannut jopa sattumanvaraisuus. Uuden järjestelmän hyväksyttävyyttä saattaisi lisätä, jos laissa olisi jonkinlaiset perussäännökset valintaperusteista, jotka turvaisivat, että valinta perustuu asianmukaiseen, tasapuoliseen ja yksinomaan hakijoiden ansioihin perustuvaan harkintaan.

5 §

Käräjänotaarin suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Käräjänotaariksi nimitettävällä tulee olla tuomioistuimen tuomiopiirin väestön enemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä;

- 1) yksikielisessä tuomioistuimessa toisen kielen tyydyttävä ymmärtämisen taito ja tyydyttävä suullinen taito; sekä
- 2) kaksikielisessä tuomioistuimessa toisen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Ahvenanmaan käräjäoikeuden ja Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen käräjänotaarien kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) nojalla valtioneuvoston asetuksella.

Vaasan käräjäoikeus on lausunut, että käräjänotaareilta edellytettäisiin ehdotuksen mukaan käytännössä erinomaista ruotsin kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa. Mikäli notaareihin ei sovelleta samaa kielikiintiöjärjestelmää kuin tuomareihin ei se ole johdonmukaista eikä tarkoituksenmukaista. Puuttuva kielikiintiösääntely notaarien osalta voisi joissakin tilanteissa johtaa siihen, että kielellisesti muodollisesti pätevien hakijoiden puuttuessa harjoittelupaikka jäisi täyttämättä. On myös erittäin todennäköistä, että ”suomenkielinen” harjoittelija on kiinnostunut harjoittelupaikasta, jossa hän harjoittelun ohella voisi oppia ruotsin kieltä. Tällainen ratkaisu olisi myös sopusoinnussa sen kanssa, että Pohjanmaan käräjäoikeudessa tullaan käsittelemään 80 % asioista suomen kielellä.

6 §

Tuomioistuinharjoittelun kesto ja harjoittelupaikat

Harjoittelu kestää yhtäjaksoisesti yhteensä yhden vuoden ja sisältää kaksi kuuden kuukauden pituista harjoittelujaksoa. Ensimmäinen harjoittelujakso suoritetaan käräjäoikeudessa. Toinen harjoittelujakso voidaan suorittaa käräjäoikeudessa, hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, 6 §:n osalta, että se, että harjoittelu kestää yhtäjaksoisesti yhden vuoden on perusteltua. Erilaisten elämäntilanteiden vaatiessa harjoittelun keskeyttäminen määrääjäksi voi kuitenkin käydä ajankohtaiseksi. Harjoittelu voi keskeytyä kokonaankin. Tämän tilanteen ja pitkäaikaisen keskeytyksen varalle tulisi ehdotusta selkiyttää ottamalla kantaa, onko harjoittelupaikka mahdollista osoittaa jollekin toiselle harjoittelijalle erityisesti keskeytyksen tapahtuessa jo harjoittelujakson alkupuolella. Keskeyttämiseen oikeuttavana syynä olisi aiheellista mainita sairauden lisäksi siirtyminen äitiys- ja isyysvapaalle.

Raaseporin käräjäoikeus huomauttaa, että 6 §:sta puuttuu sääntely harjoittelun keskeyttämisestä.

9 §

Käräjänotaarin ohjaus ja arviointi

Kussakin harjoittelupaikassa käräjänotaarille nimetään ohjaajaksi vakinaisessa virassa oleva tuomari, jolle järjestetään tarvittavaa koulutusta. Yksikön päällikön ja harjoittelun ohjaajan tulee yhdessä huolehtia siitä, että käräjänotaaria johdetaan, ohjataan ja valvotaan tehtäviensä suorittamisessa.

Käräjänotaarin tulee käräjäoikeudessa saada kokemusta tuomarin sekä hallinto-oikeudessa ja hovioikeudessa esittelijän tehtävistä. Käräjänotaarille osoitettujen työtehtävien tulee riittävän monipuolisesti perehdyttää häntä näihin tehtäviin.

Käräjänotaaria arvioidaan ohjausryhmän laatimien perusteiden mukaisesti.

Raaseporin käräjäoikeus huomauttaa 9 §:n osalta, että perustelujen mukaan notaari ratkaisisi asioita tutortuomarin valvonnassa. Koska notaari ratkaisemissaan asioissa toimii tuomarina, perusteluteksti on ristiriidassa tuomarin riippumattomuutta koskevan periaatteen kanssa.

10 §

Varatuomarin arvonimi

Käräjänotaarille voidaan myöntää hakemuksesta varatuomarin arvonimi sen jälkeen, kun hän on toiminut käräjänotaarina yhden vuoden ajan ja suorittanut vahvistetun harjoittelusuunnitelman mukaisen harjoittelun.

Varatuomarin arvonimen myöntää hovioikeus. Jos tuomioistuinharjoittelun päättänyt harjoittelujakso on suoritettu hallinto-oikeudessa, varatuomarin arvonimen myöntää hallinto-oikeus.

Helsingin hovioikeus katsoo, että nykyään hovioikeudet eivät juuri ole käyttäneet harkintavaltaansa varatuomarin arvonimen myöntämisen osalta. Arvonimi on myönnetty, kun harjoittelija on suorittanut hyväksytysti annetut tehtävät. Ohjausryhmällä olisi mieltänsä mukaan oikeus antaa tarkempia ohjeita varatuomarin arvon saavuttamisen arvioinnista ja edellytyksistä. Hovioikeus pitää säännöstä kyseenalaisena, koska siinä tuomioistuimen ulkopuolinen elin antaa ohjeita hovioikeuden harkintavallan käytöstä.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että lakiehdotuksen 10 §:n mukaan varatuomarin arvonimen myöntää hallinto-oikeus. Tämän sanamuodon perusteella ja hallinto-oikeuslain ja -asetuksen säännökset huomioon otettuna toimivalta arvonimen myöntämiseen olisi ylituomarilla. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 53) kuitenkin todetaan, että arvonimen myöntää hallinto-oikeuden täysistunto. Muiden kuin lainkäyttöasioiden käsittelystä hallinto-oikeuden täysistunnossa säädetään hallinto-oikeusasetuksessa (hallinto-oikeuslaki 16 §, hallinto-oikeusasetus 2 §), johon näin ollen tulisi tältä osin tehdä tarvittava lisäys.

Hyvinkään käräjäoikeus katsoo, että arvonimi voitaisiin antaa laamannin lausunnon perusteella. Lausunnon tulisi olla jatkossakin niin kattava, että se palvelisi myös työdistuksena.

Jyväskylän, Kemi-Tornion ja Turun käräjäoikeus katsovat, että varatuomarin arvonimi voitaisiin myöntää pelkästään sillä perusteella, että auskultantti on harjoitellut vuoden ja laamanni toteaa hänen selvinneen hyvin tehtävistään.

3 luku

Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä

11 §

Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän ja oikeusministeriön toimivallan jako

Oikeusministeriö järjestää harjoittelusuunnitelmassa määritellyn teoriaopetuksen ja ohjaajien koulutuksen yhteistyössä tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän kanssa.

Helsingin hovioikeus katsoo, että kun ohjausryhmä määritteli harjoittelun tarkemman sisällön laatimalla harjoittelusuunnitelman, jäisi tuomioistuimille kuitenkin varsin väljä toimivalta harjoittelun järjestämiseen. Mietinnössä ei ole säännöksiä siitä, miten tämä toimivalta jakautuu.

Oulun käräjäoikeus huomauttaa 11 §:n osalta, että pykälän otsikko on harhaanjohtava. Pykälä ei koske toimivallan jakoa ohjausryhmän ja ministeriön kesken vaan niiden välistä yhteistoimintaa.

Tuomioistuinten riippumattomuuden turvaamiseksi teoriaopetuksen ja ohjaajien koulutuksen sisällön tulisi olla yksin ohjausryhmän määrättävissä. Mietinnön perusteluissa on mainittu, että ohjausryhmä määritteli harjoittelun tarkemman sisällön laatimalla harjoittelusuunnitelman. Oikeusministeriön osuutena olisi vastata hallinnollisesti harjoittelun toteutumisesta. Tämän tulisi koskea myös valtakunnallista teoriaopetusta ja ohjaajien koulutusta.

12 §

Ohjausryhmän kokoonpano

Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmään kuuluu yksi hallinto-oikeuden, yksi hovioikeuden ja kaksi käräjäoikeuden vakinaisessa virassa olevaa tuomaria sekä yksi oikeusministeriön edustaja.

Helsingin hovioikeus katsoo, että ohjausryhmässä edustettujen virastojen rooli jää ehdotuksen perusteella epäselväksi. Perusteluista saa kuvan, että ohjausryhmässä edustetut virastot myötävaikuttaisivat harjoittelusuunnitelman laatimiseen, vaikka ehdotuksesta ei tämä ajatus muutoin ilmene. Perusteluista ja lainkohtaa tulisi tältä osin täsmentää.

Oulun käräjäoikeus huomauttaa 12 §:n osalta, että ehdotetun lakitekstin mukaan ohjausryhmään kuuluisi yksi hallinto-oikeuden, yksi hovioikeuden ja kaksi käräjäoikeuden vakinaisessa virassa olevaa tuomaria sekä yksi oikeusministeriön edustaja. Perustelujen mukaan käräjäoikeuksien laamannit, hallinto-oikeuksien ylituomarit ja hovioikeuksien presidentit valitsisivat *keskuudestaan* tuomarijäsenen tai tuomarijäsenet ja heidän varamiestensä. Siitä, minkälaisessa menettelyssä se tapahtuisi, ei ole mainintaa. Ehdotettu lakiteksti ja perustelut näyttävät olevan ristiriidassa keskenään. Tekstiä tai perusteluja on syytä selventää.

Ohjausryhmän tehtävät

Ohjausryhmän tehtävänä on:

- 1) laatia vuosittain tuomioistuinharjoittelun harjoittelusuunnitelma;
- 2) seurata tuomioistuinharjoittelun toteuttamista ja koulutuksen ajanmukaisuutta ja riittävyyttä;
- 3) omasta aloitteestaan valmistella ehdotuksia tuomioistuinharjoittelun kehittämiseksi; sekä
- 4) laatia vuosittain kertomus toiminnastaan.

Korkein hallinto-oikeus katsoo, että 14 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi tarpeen kiinnittää huomiota siihen, miten harjoittelusuunnitelma suhteutetaan harjoittelujaksojen alkamisajankohtiin.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että tuomioistuinharjoittelua koskevan lakiehdotuksen 9 §:n mukaan käräjänotaari arvioidaan ohjausryhmän laatimien perusteiden mukaisesti. Selvyyden vuoksi arviointiperusteiden laatiminen tulisi lisätä myös ohjausryhmän tehtäviä koskevaan lakiehdotuksen 14 §:ään.

Sarjan aiemmat julkaisut vuonna 2009

1. Hallinto-oikeuksien sähköinen tiedoksianto Veronsaajien oikeudenvilvontayksikköön
2. Jatkokäsittelylupa hovioikeudessa. Lausunnotiivistelmä
3. Väkivallan vähentäminen Suomessa
4. Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen. Lausunnotiivistelmä
5. Lausunnot oikaisuvaatimustoimikunnan mietinnöstä
6. Yhteistalouden purkaminen avoliiton päättyessä. Lausunnotiivistelmä
7. Vapaudenmenetyksestä maksettavan korvauksen hakeminen
8. Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuojakeinot käsittelyn viivästyessä. Lausunnotiivistelmä
9. Luottotietolain muuttaminen. Lausunnotiivistelmä.
10. Yhteistalouden purkaminen avoliiton päättyessä. Yhteenveto kansalaispalautteesta
11. Tunnista, tunnusta ja toimi. Järvenpään väkivallan vähentämisen pilottihankkeen arviointi
12. Tiivistelmä yhdistyslakityöryhmän mietinnöstä (OMTR 2008:3) annetuista lausunnoista
13. Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus sekä maksukyky- ja tasetesti osakeyhtiön varojenjaossa
14. Surmansa saaneen läheisten korvaussuoja. Vahingonkorvauslain 5 luvun 4 a §:n ja rikosvahinkolain 8 §:n 3 momentin arviointia
15. EU:n rautatievastuuasetuksen täytäntöönpano. Lausunnotiivistelmä
16. Maanvuokralain tarkistamistarve. Lausunnotiivistelmä
17. Hallintolainkäytön nykytila ja kehittämistarpeet. Raportti kyselystä asiamiehille ja avustajille.
18. Maksupalvelulaki. Lausunnotiivistelmä
19. Tiedoksianto oikeudenkäynnissä. Lausunnotiivistelmä
20. Seksuaalirikollisten hoito. Lausunnotiivistelmä
21. Edunvalvojien valvonta Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa
22. Todisteiden luovuttaminen rikosasioissa EU:n jäsenvaltioiden välillä. Lausunnotiivistelmä
23. Lapsen oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen hyväksyminen. Lausunnotiivistelmä
24. Eurojustin vahvistaminen. Lausunnotiivistelmä
25. Osakeyhtiölain varojenjakoa koskevien säännösten muuttaminen. Lausunnotiivistelmä
26. Surmansa saaneen läheisten korvaussuoja. Lausunnotiivistelmä

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
puh. (09) 160 03
www.om.fi

PB 25
00023 STATSRÅDET
tfn (09) 160 03
www.jm.fi